

SALA
DE
LECTURĂ

Luceafărul

Săptămânal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • Miercuri, 22 Iulie 1992 • 27 (126)

SECȚIUNEA DE AUR

Un lucru interesant poate fi observat la acest început de campanie electorală: apariția pe listele probabile de candidați a personalităților certe din cele mai diverse domenii ale vieții sociale. Mai toate partidele serioase, ba chiar și cele fără audiență, își pun să aducă în viitorul Parlament Românii oameni cu competență profesională recunoscută, cu prestigiu și cu o experiență bogată în domeniul politic. Poate că atragerea personalităților în disciplinele așa-zicând umaniste (în special universitarii, oamenii de cultură, creatorii de artă) — destul de evidentă în vremea din urmă — reprezintă o consecință a efortului de rezolvare a acestei probleme. E, apoi, vorba despre dificultatea gășirii personalităților non-reticente la indiscreția presupusă de prezența într-un for public, indiscreție resimțită de mulți ca ofensatoare a intimității și, prin extensie, ca sursă de nesiguranță și disconfort. Cu atât mai mult cu cât nimeni nu poate garanta că un Parlament, oricât de serios, este scutit de evenimente penibile. În fine, ar mai fi vorba despre o anumită înclinație solipsistă specifică personalităților, care poate produce, în contexte aglomerate și contradictorii de felul unui parlament, un soi de incompatibilitate între limbaje și idei greu de adus la același numitor. Dacă toate aceste impedimente vor fi luate în seamă în selectarea candidaților din rindul elitei profesionale, atunci avem mari șanse ca viitorul Parlament să se structureze la cotele de coerență, limpezime și civilitate pe care le dorim. Dacă nu, vom vedea ce-am mai văzut...

„L”

greu sau nu comunică deloc dincolo de hotarele specialității lor. Acestea din urmă — și am avut câteva cazuri chiar în actualul Parlament — nu izbutesc să fie mai mult decit niște martori tăcuți ai vieții parlamentare, implicarea lor e cvasi-nulă, iar ecoul prezenței lor așijderea. Problema e, deci, de a găsi acele personalități consacrate într-un anume domeniu care să vrea și să poată să se exprime în domeniul politic. Poate că atragerea personalităților în disciplinele așa-zicând umaniste (în special universitarii, oamenii de cultură, creatorii de artă) — destul de evidentă în vremea din urmă — reprezintă o consecință a efortului de rezolvare a acestei probleme. E, apoi, vorba despre dificultatea gășirii personalităților non-reticente la indiscreția presupusă de prezența într-un for public, indiscreție resimțită de mulți ca ofensatoare a intimității și, prin extensie, ca sursă de nesiguranță și disconfort. Cu atât mai mult cu cât nimeni nu poate garanta că un Parlament, oricât de serios, este scutit de evenimente penibile. În fine, ar mai fi vorba despre o anumită înclinație solipsistă specifică personalităților, care poate produce, în contexte aglomerate și contradictorii de felul unui parlament, un soi de incompatibilitate între limbaje și idei greu de adus la același numitor. Dacă toate aceste impedimente vor fi luate în seamă în selectarea candidaților din rindul elitei profesionale, atunci avem mari șanse ca viitorul Parlament să se structureze la cotele de coerență, limpezime și civilitate pe care le dorim. Dacă nu, vom vedea ce-am mai văzut...

Pe un singur vapor

Niciodată nu bat lopote în ca țările noi zilnic pleacă cineva dintre noi și nu știm aici copiii sunt muște lipite de geam zilnic învață alfabetul scrisii și noaptea visază cai albi sătind pe pajiști verzi cu fintini în cartierele noi vezi nimeni mai fier și forme pusii un milion de inimi plutesc pe un singur vapor fără apă fără stele fără buclă fără îndemnuri o gură palidă înrăbă unde-i țărnul? și ia așa întreabă vom ajunge vreodată domnule amiral de beton?

1969

VLADIMIR STREINU, criticul

— în —

PAVEL CHIHAIIA: Transcrieri păstrate dintr-un jurnal mental dispărut

— în paginile 3—9 —

CERȘETORUL DE TALANȚI

— în pagina a 5-a —

EPISTOLA SFÎNTULUI APOSTOL PAVEL CĂTRE ROMANI, din NOUL TESTAMENT

— IN PAG. —

STUPIDITATE ȘI PUTERE

o convorbire cu Leonardo Sciascia

— în pagina a 16-a —

Lucrările reproduse în paginile acestui număr poartă semnătura Madeleinei Braun și au fost expuse recent la „Căminul Artei”. În pagina a 13-a, o cronică plastică referitoare la această expoziție.

Lucrează

Director
LAURENȚIU ULICI
Redactori-șefi adjuncți
MARIUS TUPAN
EUGEN URICARU
Secretar general de redacție
MIRCEA CROITORU

semn

Bogdaproste

acest cuvânt slav, despre care Lazăr Săineanu, în „Dicționar universal al limbii române”, „A doua edițiune cu totul prelucrată și adăugită” din 1908, ne spune: „1. multumirea cerșetorilor când sunt miluiți (‘Dumnezeu să vă ierte’)... 2. fironic mulțumim d-voastră...” vice, evident, de la răsărit din Bogdă de prostii, Dumnezeu să-(ți) ierte (păcatele)”. Un „pui de bogdaproste” e un cerșetor îmbrăcat în haine prea mari pentru el, cu o sancă urasă ce-l cade pe ochi, cu niste minci prea lungi și prea larg despre care Baudelaire ar fi scris ses manches de écart Pemphérent de marcher”, adică „minciile sale de gigant îl împiedică să mărșăluiească”. Val, arată că un pui de bogdaproste... o auzeam, uneori, în conștiența pe mama exclamând înduioșată la vederea vrcunui copil nefericit îmbrăcat cu cea din Dumnezeu și mila oamenilor. Despre artele (minciile) sale de gigant, mama nu știa mai nimic. Un pui de bogdaproste e în fond, o formă fără fond ceva ce s-ar fi potrivit cu altceva, dar dacă asta a dat Dumnezeu...

Astăzi într-o noapte, pe Bd. Abatorului, un autobuz care nu mai vine Trece, în schimb, luminat a gîrno autobuzul 781, verde, mai mic decît cele din Est căci vine direct de la Paris. Dacă mi aduc bine aminte, cu unu' asemănător urci și pe Butte Montmartre spre Sacré Coeur. Prin hîrtiile Bucureștiului, acest autobuz „mignon” și elegant nu e decît o formă fără fond: un pui de bogdaproste însă, e orasul ce-l primeste

înainte de a-i putea aterne la picioare măcar asfaltul Parisului. Dar autobuzele de prin Olanda ori Austria care brăzdează hîrtoapele oraselor noastre?

Cu uimire citesc acest nume fabulos, Bulevardul Abatorului, care seamănă cu un desculț ce-și poartă cu toată mîndria papionul. O formă fără fond, un pui de bogdaproste. Bogdaproste spunem noi și Parisului și Amsterdamului și tuturor celor care ne trimit hainele lor pe care nu le mai poartă ori cauciucurile lor care nu mai merg pe-acele asfalturi. („Munții noștri aur poartă/Noi cersim din poartă-n poartă” — la Înalta Poartă sau la cealaltă de la turnul Spasski...)

Stau în stație, innoptez acolo. În așteptarea lui 133 care s-a modificat traseul și nici nu mai vine, și un bărbat prost îmbrăcat mă întreabă dacă nu-i vreo circumișă prin apropiere, îi arăt noul „boutique” DUNAST SRL și mă întreabă dacă au ceva, ce trebuie adică. Au, desigur, bere Efes Pilsen și vodcă Smirnoff sau Extra (fungurească), iar tinuta omului îmi aminteste gluma cu rusul zdrentăros într-o circumișă din Siberia, unde, cerînd să bea, este muștrat de cineva că nu și cumpără haine în loc să-și bea rublele iar el îi răspunde, abia ținîndu-se pe picioare cu un glas răgusit, de betiv: „întii sănătatea” Întii sănătatea, bogdaproste!

Mai trece și-o fată de brat cu doi băieți, pe care-i ține strîns lîngă ea. Ce altceva o fi în mîntea ei de gîină în noaptea asta decît vechiul cuvînt slavon bogdaproste.

Cîndva, a fost și România o țară invidiată de alte țări cîndva se trăia bine și în România. Acum, însă mereu numai cuvîntul slav bogdaproste se poate spune deși mulți se mai fandosească trîntîndu-ți cite un „merci” din cine știe ce trecută francofonie.

Bogdaproste Est, bogdaproste Vest pentru că ne-ai lăsat — pe mulți dintre noi — în viață. Chiar așa îmbrăcați în largi și nepotrivite vestimente și crezînd că sînt arinole de pîiant care-l împiedică pe geniu să mărșăluiească asemenea oricărui infanterist de rînd.

Bogdaproste: înmormîntarea s-a terminat. Urmează parastasele.

Nicolae Prelinceanu

STIMAȚI CITITORI,
Vă facem cunoscut că revistele literare se vînd și la

chioscul Uniunii Scriitorilor
din Calea Victoriei nr. 133,
sector 1, București.

dictatura personală

Urme de legionarism, mizerie partinică și corupere a realității

bodogănesc în spatele meu. Îi aud fără să vreau, dar nu mă concentrez, uite, domnule, ce scrie aici, îi citește cu o voce ascuțită celui de lîngă el mă întorc, amîndoi sunt în vîrstă, distînși, devin atenți deodată: partidele politice din România, aud, cu rare excepții sunt responsabile de degradarea statului român... că nu degeaba pînă și domnia Regelui Carol al II-lea s-a încheiat cu sfîrșimarea teritorială a României, iar dictatura Generalului I. Antonescu s-a convertit într-o calamitate națională: un război pierdut și înrobirea României sub dominația Moscovei... Ce naiba! Asta vrem să se întîmple și azi? Să se repete istoria dictaturii? De ce nu? Zecile și zecile de partide apărute după Revoluție la noi la ce bun ne-au adus, la drept vorbind? Păi... Te pomenești că deja tinjești după Partidul Unic. Mișcarea Legionară, dragă... Lasă, vorbește mai încet acum... Dar de ce să vorbești mai încet? Cornelii Zelea Codreanu... Mai încet... Dar de ce? Cornelii Zelea Codreanu nu face parte din istoria noastră? El a fost trimis de Dumnezeu, el

a dat alarma la vreme, încercînd să se opună primejdiei ce ne pîndea de la Răsărit, comunismul, de ce nu recunoaștem? Dar el, împreună cu marea majoritate a camarazilor lui din elita legionară, dacă vrei să știi, au fost măcelăriți de Regele Carol al II-lea, iar Generalul I. Antonescu și-a pus în gînd să stingă orice urmă de legionarism din poporul român, prin condamnări la moarte, lungi detențiuni și trimiterea tineretului, cu ordine speciale, pe front, ca să dispară în vîlmășagul războiului! Bine le-a făcut... Zău, uite, vezi, nu ai înțeles nimic din istoria noastră... ce a fost a-tund... să nu ne mirăm că după acea hecatombă a tineretului nationalist, țara aceasta n-a mai avut nici un scut de apărare și a fost devorată de molozul bolșevic... Bine, bine, citește mai încet...

Mă întorc iar: în spatele meu bătrînul care îi citește dintr-o broșură un alt bătrîn cu cravată uzată, de pe timpuri, își scoate brusc ochelarii și strigă, împreună cu manifestanții din Piața Revoluției „Jos Iliescu! Jos Iliescu!”, sacadat; după care își reiau discuția. Sigur, azi partidele post-comuniste, acelea politice ajunse la Putere, nu au adus nici ele degeaba țara la sapă de lemn, desăvîrșind dezastrul comunist, neschimbîndu-se nimic, în timp, din mentalitatea punerii în practică a Puterii politice în România, corupînd realitatea, min-

momos

Ape limpezi (IV)

Convenția Democratică, desfășurată între intransigența morală a unui lider de modă veche (Corneliu Coposu) și, la extrema cealaltă, a unui politician pofticios de istorie imediată (Radu Câmpeanu) părea că se așază solid pe bazele unui electorat intelectual conștient de ceea ce se întîmplă. Reprezentanții acestui electorat erau o allantă și un partid, în realitate numai un partid, cu adevărat modern și care atrăsese spre sine toate forțele electorale cu adevărat conștiente ale țării. Nicolae Manolescu intruchipa, într-un moment al evoluției noastre politice, maximumul posibil și era evident că partidele istorice trec pe locuri nesemnificative pînă la a ieși din calculul politic. Conștiente de pierderea continuă de capital, ele s-au regrupat în cadrul Convenției și fără a mai ține seama de condițiile exterioare (electorat) au manipulat „barca politică” a Convenției spre un compromis. Nu știu prin ce

● ILIE NEACȘU: „Ceș patruzeci și cinci de ani sub drapelul roșu, sub Deș și Ceaușescu, corupția se afla în faliment”. (Europa) ● ION ILIESCU (în vizită de lucru prin județul Botoșani): „Ne putem întreba desigur cit o să mai stăm așa, crăcănați”. (Vezi Evenimentul zilei) ● ION CRISTOIU: „Privind scena politică românească de după decembrie 1989 vom observa o multiplicare la infinit a lui Cațavencu”. (Expres magazin) ● RADU THEODORU: „Protestez!”. (România Mare) ● VLAD MACRI: „Primul agricultor al țării a mai apreciat că aceste greșeli în împărțirea pămîntului «pot determina o întoarcere la realitățile de acum 60-70 de ani». Deci, (...) cînd țara noastră nu numai că nu avea probleme în acest domeniu, ba mai și exporta produse agricole pe care, datorită sistemului cooperatist care bîntuie prin concepțiile președintelui, sîntem astăzi nevoiți să le importăm. Este clar, ce domnul Iliescu în frunte tuaregii ar importa nisip”. (Baricada) ● RADU THEODORU: „Protestez!”. (R.M.) ● H. PARCEA: „Națiunea» reproduce cuvintele domnului Iliescu la conferința de presă, cînd și-a exprimat

mijloace au reușit să convingă vîrile Alianței Civice să-și schimbe pațiile, dar este evident că nu au șit mare lucru: a-l schimba pe nolescu cu Constantinescu înseamnă neapărat o victorie a partidelor istorice, mai ales, o înfrîngere a lor. Alocui în ultimul moment pe Manolescu o copie mai puțin reușită a acordului, dar deloc una în fața Convenției, dar deloc una în fața toratului. (Nu voi insista asupra mentelor aduse în favoarea candidații Constantinescu, argumente în neral puerile și care ar putea fi fost desființate fără nici o greș argumente de tipul: noul candidat și-a deteriorat „marca politică” într-o anuntare prea devreme a caturii, premisă care ar conduce pe cine la concluzia că orice om politic viață scurtă, ceea ce contrazice tot exemplul, de acum celebru, al dîușu. În acest caz, orice argument în favoarea dlui Constantinescu poartă desființat imediat, iar cei care susținut nu au reușit decît să bucească și mai tare electoratul.) evident, însă, că prin desemnarea candidat decît cel al PAC, partidele istorice și cîțiva sateliți de ultimă o dovedit că știu și mai au încă pu să supraviețuiască, chiar cu riscu a muri la alegeri.

Ștefan Agopiu

(va urma)

Vorbe de pe corabii lui Sebastian

convingerea că sîntem pe drumul bun. Adevărul e că de sute de ani tem pe acest drum, însă pentru noi nu e cel bun e greșit”. (Cuvîntul) ● NELIU BUZINSCHI: „Ca și președintele, care în tot timpul unui congres insușă „tricolorul”, actualul și-a însuș conștinența națională Hora Unirii, i-ar fi stat mai bine «Poniți înaintea noastră», în concordanță cu «Poniți toate țările, uniți-vă!», lozincă sub crima național-comunistă capătă internaționala». (România liberă) ● RADU THEODORU: „Protestez!”. (R.M.) ● OCTAVIAN PALER: „Si asta v să auzim Hora Unirii cîntata ca «naționalișta». (România liberă) ● H. PARCEA: „Altoit pe un an de naționalism, color și ținos, v totalitarism dă sumne de regenera noi și aurea, înscriindu-se pe orizonturi programe sociale — de leu ale frontului Democrat al Saivru, năle și sateliților sai, cu sau fără la butonieră”. (Dreptatea) ● I. IARU: „Primarul e un om — omul peșei. Din cîștigător sigur, printr-vanta meuzitizare, dl. Petre Litu es trim, dar nou dămar (un caz clinic, părerea mea) s-a pus imediat pe Gălăgios, dictatorial, grosolan, aces băgat spaima nu numai în unguri, în români, chiar în cei ce l-au vă (România liberă) ● RADU THEODORU: „Protestez!”. (R.M.) ● „Ceonța și sînt niste oameni morți”. (Academia) ● ION CRISTOIU: „Ext ganțele unor primari ca dl. Gh. I. nu mai au nevoie de comentarii”. (Expres magazin) ● NECULAI CONSTANTIN MUNTEANU: „Si ce să faci Dumitrașcu, un personaj caragiales dîcol?”. (Formula AS) L-am văzut pește pește incineratorii din România RĂZVAN DUMITRESCU: „Ajutați-I. Brătianu”. (Zig-Zag) ● RADU PEANU: „Intorcîndu-mă din țere avu un sentiment de mare incredibilitate”. (Vezi Evenimentul zilei) ● PROST: „Maurul și-a făcut dator vorba de Vladav Havel, care a av sarcină distrugerea statului ceho-slo (Politica) ● UN ALT PROST (text caricatură): „Pe vremea dictaturii pleam podul casei; acum abia i podul palmei”. (Politica) ● Dr. SE VASILIAȘ: „Masturbație în vr (Prostituția) ● Avocat TOMA DR MIR: „Cu privire la fondul cauze arătat că Judecătoria Ploiești a pr în mod temeinic și legal, achitîndu domnul Corneliu Vadim Tudor, dată întreaga economie a dosarului”. (H nia Mare) ● ECATERINA OPROI „dar vorba lui Don Juan: un bărb poate avea chiar toate femeile d pămînt, dar trebuie să tindă spre (Libertatea) ● GABRIEL RUSU: gura capră...”. (Tineretul liber) ● balconul Comitetului județean PCR Iova (decembrie 1989) via Rio (tînie Tudor Gheorghie a ajuns, în sfîrșii Consiliul Național al Audiovizualului traectorie previzibilă”. (Evenimentul) ● VALENTIN COSIMBEAN: „Am țit o săgeată în testicule”. „I-am s talpa roz și fierbinte, apoi mi-am mina stingă și am început să-i chî ditorisul tare și umed”. (Club Se price) ● RADU THEODORU: „P tez!”. (R.M.)

Liviu Ioan Stoiciu

(va urma)

Petre Stoica

Ontologia valorii

dacă Moliere ar trăi astăzi, dacă mai bine — ar reinvia, acum, aici, undeva în spațiul culturii noastre, despre ce și despre ce ar scrie? Cine ar lua locul prețioaselor, doctorilor, don juanilor, tartuffilor moliereschi? Despre ce r fi vorba în comediiile marelui poet, acă nu despre spiritul gol al pretinsilor ocți, despre falsitatea religiozității afiate, despre meschinăria bogatilor și despre lăudăroșenia nobilor? Ar fi vorba, neindoielnic, despre economiști, financiari, administratori publici și despre orile acestora. În al doilea rând ar eni politicienii, oratorii politici și ziaștii — dacă, desigur, autorul ar mai își timp și pentru ei. Primii oferă în hip generos material pentru travaliul atiric al unei v.e.ți întregi; noi nu le om dedica însă nici măcar acest articol i întregime. Nu putem să nu realizăm isă că așa precum pacienților lui Moe-re le era interzis să moară fără avil doctorului, tot așa nouă ne este in-rzis să ajungem someri sau să ne se-ăuim munca adunată sub formă de mo-este economii, într-o inflație accele-ată, fără avizul economiștilor și conta-ilor.

În comediiile marelui clasic, domniso-elor care aspirau la o viață adevărată li e „înăcreu substantele” așteptind că âtrînul tutore să le permită măritisul, fouă ni se înăcreșc substantele așteptînd a bătrînii noștri tutori să ne lase — în-un fel sau altul — să ne facem reforma ea adevărată, cea care pornește din spi-it și revine la acesta. Economistii nu sînt oțdeauna bătrîni dar, invariabil, ei a-artîn materialismului monist de secol ouăsprezece, care nu este decît o va-iantă a teoriei marchizului de Sade, costea spunea că satisfacția unui parte-er este proporțională cu suferința ce-uilalt. Cam același lucru pretind și ma-erialiștii secolului trecut care cred că aloarea socială consistă într-o producție ebitată cu suferință, umilinte, sudoare nu cu implicare existențială, entuziasm, evotament, idee). În fiecare economist e astăzi persistă ceva din sufletul per-ers al lui de Sade.

Care sînt tipurile umane, categoriile și roblemele sociale care interesează în-ro vreme sau alta maril scriitorii sat-ici? Falsa importanță, falsa valoare, alsificarea existenței sînt cele care as-aptă etern — și nu degeaba — un Aris-ofan, un Plaut, un Moliere, un Cara-liale. Poate, oare, să fie socotită condi-ia economică a lumii moderne a unei făr-țit de chinuită de frustrări și speranțe. a România, o falsă problemă, sursă a xercițiului comic, sugestie pentru dis-ret și incisivitate? Nici cultura, politica l credința în clasicismul francez nu con-ăuiau valori neglijabile sau adăpost-tru valori neglijabile, atît doar că în-ro perioadă sau alta unele dorinte sau necesități eterne devin ținta idolatrizări-er degradante. Ce conduce la alegerea ondiției, caracterului sau structurii i-

dolatrizate? Convingerea eronată că acestea corespund unor valori obiective, sustrase arbitrariului certe. În timpul clasicismului acestea nu puteau fi decît cultura, credința, rațiunea. Clasicismul era un preiluminism. În epoca modernă sustrasă arbitrariului sau aleatorului pare să fie materia abstractizată și fluidifi-cată, esența ultimă a suferinței și e-fortului uman în a cărei realitate o lu-me întreagă crede mai curînd decît în orice altceva și în fața căreia omul se inchină, precum în fața unei zeități a angoaiei. Am numit astfel, desigur, ba-nul. Banul este administrat de econo-miști, financiari și de autoritățile pu-blice așa cum este administrată divini-tatea de către sacerdoți. Se caută crea-rea unei dependente totale a ființei u-mane față de valoarea prezumtivă. Teh-nicile sînt puse la punct de mii de ani, scopul utilizării lor, doar, diferă de la epocă la epocă. Se creează, la început, sentimentul că valoarea respectivă este foarte ușor accesibilă ființei umane. A-ceastă ființă își organizează, treptat, viața în funcție de satisfacția pe care o primește ca suport existențial. Cînd viața și valoare au devenit o singură entitate, ultima va fi sustrasă, rarefiată, sărăcită. Omul va ajunge sclavul acestei presupuse valori, în fapt un instrument de domi-nație și reprimare. Karen Horney a de-scris suita de pasi ai presunții sadice e-xercitate asupra umanului — în esență este vorba de alternarea ofertei înșelă-toare cu frustrarea foarte reală. Post-modernitatea creează, acum, în Occi-dent, societăți nerepresive. Noi, după re-presiunea brutală, teroristă, exercitată de comunism, trăim opresiunea finan-ciară. Nu am găsit încă nici măcar dis-ponibilitatea ironică molierescă, aptă să ne facă să înțelegem amploarea dezas-trului. De fapt, ceea ce trebuie să în-telegem este un singur lucru: subiectivi-tatea valorii care pare cea mai fermă, în particular caracterul convențional, chiar dacă zdrobitor, al valorii care își reven-dică sursa cea mai obiectivă, a materia-lității pure, a banului.

Nu pot să mă gîndesc la stările de lu-cruri actuale din economia lumii sau din economia românească, nu pot să aud de-spre dezastrule economice de aici și despre tensiunile financiare din lumea atlantică, nu pot să receptez declarațiile de autoadmirație și suficiență ale spe-cialiștilor în economie și finanțe care ne conduc, ne dirijează sau aspiră să ne orienteze, sau mai curînd să ne domine, fără să îmj vină în minte trei clare o-biectii la o acceptare placidă a imaginii economice uzuale a lumii.

În Boston o enormă clădire austeră, nepermițînd nici un fel de fantezie a zupoziției cu privire la interiorul ei, adă-posteste totuși unul dintre cele mai in-cintătoare, bogate și nobile colecții de artă ale lumii — muzeul Isabella Stewart Gardner. Dacă exteriorul construcției este lipsit de cea mai elementară notă dis-tinctivă, curtea interioară expune privi-rilor fațada în marmură roz a unui palat

italian, cumpărat din Veneția, demontat, transportat și reclădit aici. Săliile expun pinze de Veermeer și Rafael, opere ilustrative din întreaga Renaștere sau din romantism. Totul nu este decît încerca-rea unei femei cultivate și bogate, din secolul trecut, de a rezista suferinței pe care i-a produs-o moartea unicului ei fiu, Isabella Stewart Gardner nu a fost ființa cea mai bogată din țara și din vremea ei; specialiștii sînt însă de acord că o asemenea colecție, împreună cu palatul care o adăpostește, nu mai poate fi a-chiziționată astăzi nici de cei mai mari posessori de averi.

Filarmonica din Iași — am aflat de cu-rînd — a devenit societate de stat, or-ganizată și întreținută de stat în plin an 1942, an de mare efort militar românesc, an de război și de început al incertitudi-nilor care aveau să ducă la instalarea pentru decenii a comunismului în Româ-nia. Astăzi statul pare înapoi să sprijine acțiunea culturală a unor societăți mu-zicale existente altfel decît mult sub li-mita decentei.

Teatrul din Arad este o clădire superbă de baroc centro-european tîrziu. Tea-trul regal din Bruxelles nu poate reven-dica nici un avantaj arhitectural în fața superbului edificiu din Arad. Stau să mă întreb ce municipalitate românească se simte astăzi gata să angajeze construc-ția unei săli de cinematograf; și, apoi, nu sînt multe metropole europene apte să construiască acum locașuri de cul-tură în maniera sau la nivelul la care altădată se construia la Arad.

Ce înseamnă toate acestea? Că acești bani erau luați de la o populație obli-gată să trăiască sărman? Că nivelul ge-neral de subzistență era extrem de jos? Acestea sînt explicațiile economiștilor care nu cunosc sau nu înțeleg istoria. În Egiptul faraonic lucrătorii la pira-mide dispuneau de orașe salubre și de locuințe spațioase. S-a estimat că spațiul de locuit al familiei unui curelar în Ba-bilon era aproximativ acela de care dis-pune astăzi un medic în Occident.

Politica financiară de astăzi — și impli-cit politica economică actuală — aseme-nea politicii financiare și economice din-totdeauna nu sînt decît rezultatul unui mod general de a concepe valorile în

contextul cărora omul există. O valoare nu este în chip izolat — ea își află si-tuarea, importanța, devine valoare, în contextul unui sistem general de valori, în referențialul axiologic global. Mai departe, condiția axiologică umană se de-finește doar în cadrul general al onto-logiei omului. Izolarea unei valori este sursa idolatrizării acesteia; slă mai departe, la originea trăirilor dramatice, tragice, grotesci, comice. Banul nu există sau există în chip general și nespecific — el este drept cristalizare (una dintre cristalizări) a concepției omului despre existența umană. Banul nu este pentru ceva, nefiind, în absolut, pentru altceva; nu există pentru unii și există pentru alții în mod arbitrar. Politica economico-financiară este reflexul sistemului valo-rilor umane, acceptat de o societate și concretizat în structura acelei socie-tăți. Noi sîntem o lume în tranziție. Struc-tura socială este în schimbare. Fluxul de-terminărilor este inversat. Un set de valori este adoptat acum; eventual in-conștient, eventual conștient; el se tra-duce în conformarea unei anumite poli-tici economico-financiare. Aceasta con-duce prin diferențierile în repartiția bu-nurilor, în acumularea lor, la constituirea unor anumite structuri sociale, în jurul bunurilor ca indicatori ai valorilor.

Ceea ce fac economiștii și finanțarii la noi nu este politică economico-finan-ciară, așa cum cred ei, ci este creare de societate. Evident, un asemenea proces nu poate fi lăsat exclusiv în seama lor, chiar dacă el nu se poate desfășura fără ei. Politica urmează să structureze so-cialul și pentru aceasta economia este un mijloc, iar cultura este un spot lu-minos în căutarea scopurilor. Opțiunea politică nu poate neglija valorile conti-nuității spiritului uman. Avem de ales acum, pentru ziua de mîine, între o so-cietate a valorilor și o societate a in-timplării. Vom vedea — sau se va vedea — dacă cea mai bună descriere a zilei noastre de mîine va fi realizabilă mai curînd cu mijloacele unui Herodot, Burckhardt, Iorga, ori cu acelea ale u-nui Aristofan, Moliere sau Caragiale.

Caius Dragomir

minimax

Marasm

Cine ride la urmă, nu mai ride deloc.

(Anonimul dimbovițean)

— Dom'le, am zuzit că cică Ceaușescu a dat ordin ca Doamne ferește să nu se tragă în popor...

— Bravo lui!

(Conversație între doi pensionari cu insigne)

Oricît de onorabilă și, de obicei, profitabilă, în anul de grație 1992 d. II, dar mai ales acum în vara acestui an, abordarea rațională a fenomenului politic se arată o încercare sortită eșecului dacă și cînd în cauză este România, re-amintîndu-ne mereu de vorba poetului că „La Dumnezeu și-n Principate / Toate se poate”. Așa că, decît să încerci a inter-pretă logic, a desluși sensul sau sensu-rile vinzolelii politice, s-ar părea că mult mai recomandabil este ghicitul în cafea, sau în inimi de porumb, sau du-ctul în bobii: „Iese sau nu iese Iliescu?”. Dar dincolo de bombardamentul stiri-lor care de care mai scandaloase / sen-zaționale / năucitoare, cu feburile co-mentarii însoțitoare după cum îi duce mîntea pe comentatori sau după cum sînt condiționați de interese, deci dincolo de aparențe care mai puțin reprezintă/sem-nifică și mai mult simulează sau disi-

mulează, nu este prea greu de întrezărit realitatea conștient în lupta pentru pu-tere. Așa cum — s-ar putea zice — este și firesc să se întimplă într-un sistem politic democratic, pluralist. Într-adevăr, cu precizarea că în România există doar un simulacru de democrație, așa că pen-tru perioada ce urmează prima și cea mai neliniștitoare întrebare este dacă ac-tuala Putere va accepta să acționeze, nu respectînd riguros legalitatea, nu, asta nîcîcînd n-a făcut-o, dar măcar fără a recurge iarăși la inscenarea / provocarea unor convulsii sociale violente de am-ploare. Căci pretutîndeni în fostul im-periu sovietic este de bună seamă pre-zență rezistența foștilor to'arăși cu forme de manifestare și consecințe apro-ximativ similare. Cele care singularizează însă tragic evoluția politică a României sînt urmările modului cum a fost înlătu-rat ultimul (?) dictator comunist, pen-tru că singele vărsat în decembrie '89 a făcut imposibilă atît dezvoltarea relațiilor și instituțiilor politice democratice, cît și reconcilierea națională. Explicîndu-se astfel de ce obiectivul prioritar pînă la exclusivitate al întregii guvernări post-„revoluționare” a fost menținerea puterii cu orice preț, indiferent de consecințe. Iar rezultatul este dezastruos. În toate privințele, dar mai cu seamă în cea mo-rală. Pentru o bună parte a societății speranțele/idealurile din decembrie '89 nu numai că nu mai au nici o credibili-

tate, dar au ajuns chiar să fie percepute cu ostilitate. Economia de piață și pro-prietate particulară sînt asimilate cu as-a-zisul capitalism sălbatic, cu somajul, corupția, cu adîncirea decalajului bo-gați-săraci. Drepturile și libertățile de-mocratice sînt apreciate ca surse ale dezordinii, delincvenței și imoralității. Statul de drept atît de des evocată de Pu-tere în favoarea-i, este folosită pentru accentuarea confuziei sau nu oferă mult mai mult decît satisfacția birfei și a colportării zvonurilor.

Și în timp ce vînta cea de toate zilele și nopțile a muritorilor de rînd tînde spre mizeria din vremea răposatilor, accentu-ată de consumul ostentativ al „îmbo-gățiților de revoluție”, în arena politică scandalurile se tin lanț. Cine-i de vină? S-ar părea că depinde din ce parte pri-vesti. Toate partidele și în primul rînd F.S.N. și F.D.S.N. sînt acum în opoziție, adică acuză. „Frontul Roman” acuză F.D.S.N. și pe presedintele Ion Iliescu. Pe bună dreptate. „Cum arată — la bi-lanțul celor doi ani de președinție — li-niștea pe care mi-am cumpărat-o, cu cotă parte, la 20 mai?” Întrebarea, bine-înțeles retorică, o pune acum, abla acum, o ziaristă de la „Azi”, iar răspunsul con-ține și ceva adevăruri, atît cît să nu in-tineze portretul fostului „lider național”. Se ocupă în schimb cu mult sîrg de „gu-vernarea Roman” și de persoana fostu-lui premier așa-zisa Partidă Națională și oamnenii d-lui Iliescu, fie că sînt înre-gimentăți în F.D.S.N., P.D.A.R., P.S.D.T. sau alte grupuscule politice. Pentru că și au material berechet, Spunîndu-se, tot așa, ceva adevăruri, uitată fiind colabora-rea dintre „emananți” pînă în septembrie '91. Pe de altă parte, ambele Fronturi au un dușman comun: Convenția De-mocratică, căreia dacă nu i se pot pune în seamă rezultatele dezastruoase ale gu-vernării este în schimb acuzată pentru chipurile, arhaism politic și intenția res-taurării unui regim revolut, pentru po-liticianism, pentru monarhism și trada-

rea intereselor naționale. În fine, și este poate tendința care merită cea mai multă atenție, se aud pe tonuri din ce în ce mai înalte vocile extremei drepte, ultranatio-naliste, tolerată cu bunăvoință de pre-sedinție, dar să nu uităm că pînă nu prea de mult și de „echipa Roman”. Pe această din urmă temă s-a ajuns la ve-ritabile performanțe de umor suprarea-list: nu doar că P.U.N.R. l-a propus drept candidat la președinție pe primarul care a înspăimîntat Clujul, dar „europeanul” Ilie Neacșu prezice că va ajunge pe locul doi, după cine se subînțelege și Doamne ce se mai amuză de unul singur „ziaristul” cu harul prorocirii căc' îl și vede pe adepții Convenției Democratice con-strînși să-l voteze în turul al doilea pe dl. Iliescu. Că, de bună seamă, poporul român și chiar poporul telespectator ro-mân nu poate fi bătut de a fi ajuns pînă acolo încît să-l voteze într-o proporție semnificativă pe un Gh. Funar, este o certitudine. Dar, în același timp, pot fi sesizate și tot mai multe indicii că efec-tele dezinformării cumulate cu mizeria au generat o stare de spirit propice în-staurării unui regim bazat pe exaltarea naționalismului și un populism căruia i se spune social-democrație. Iar dacă n-a reușit să-i seducă pe diplomații și fi-nanțiarii occidentali cu zimbetu-i fer-mecător, iată că dl. Ion Iliescu găsește sprijin la tovarășii chinezi și desigur că nici Kremlinul nu poate rămîne nepă-sător la suferințele noastre, mai cu seamă acum cînd în condițiile reazăării Europei o axă Moscova—Chișinău—Bucu-resti—Belgrad ar fi cît se poate de bine-venită.

11 iulie 1992

Șerban Lănescu

Banca Națională ca instrument de cultură

Nu știu — și nici n-am cum să știu — în ce măsură Banca Națională de astăzi, pe terenul de activitate care-i este propriu, este la înălțimea instituției cu același nume dintre cele două războaie mondiale, dar sînt semne că ea dorește să devină din nou ceea ce era predecesora sa pe plan cultural. Am în față primul volum din colecția „Biblioteca Băncii Naționale”, publicată împreună cu și sub egida Editurii Enciclopedice, și pot spune că el este menit să trezească interesul cel mai larg printre iubitorii de literatură și în special de amintiri, gen foarte popular de o bună bucată de vreme: este vorba de memoriile unui important economist contemporan, Costin C. Kirițescu, care vor oferi o lectură instructivă în multe privințe pentru profesioniștii economiei noastre și ai istoriei sale, dar în același timp și pentru cei interesați pur și simplu de viața socială și culturală românească dintre războaie și chiar puțin dinaintea primului război mondial, arie acoperită cu ușurință de informația autorului, sprijinit nu numai pe extrasele din presa timpului, ci și pe carnetele sale de însemnări, păstrînd adesea toată savoare notăției imediate. Lectura, trebuie spus de la început, este dintre cele mai interesante.* Nu știu cum vor primi istoricii economiei paginile consacrate domeniului de activitate a autorului, unde sînt tratate cu oarecare detașare și chiar cu destulă înțelegere figurile importante ale celeilalte tranziții, de la normalitate la regimul de teroare și absurd, cum ar fi primul guvernator al Băncii Naționale de după 1946 Aurel Vijoli, deși Costin Kirițescu însuși a fost inclus între victimele epurărilor și „deviaționistii de dreapta”, între 1952 și 1957 fiind bucuros să poată lucra ca economist la o fabrică din Pantelimon; istoricul literar și al fenomenului cultural în general va profita însă cu siguranță de lectura acestui volum pentru că scrisul și scriitorii intră adeseori în raza pătrunzătoarelor priviri ale unui observator, detașat prin natura preocupărilor sale, dar deloc indiferent față de tot ceea ce este frumos și bun în lumea care ne înconjoară.

Profesorul Costin Kirițescu nu este

un simplu specialist de marcă al disciplinei sale, care ne dă atîta bătaie de cap astăzi; d-sa este reprezentantul strălucit al unei generații pentru care specializarea cea mai strictă n-a fost niciodată o piedică sau o scuză pentru închiderea înăuntru unui zid chinezesc, al profesiei sale, și pentru îndepărtarea de tot ce este artă, cultură, literatură în vremea sa, dimpotrivă: licențiat în drept și în științe economice, doctor în economie la Berlin, profesorul Costin Kirițescu este și absolvent al clasei de vioară de la Conservatorul din București și vechi tachinator al muzelor, nu numai în calitate de corespondent al unor ziare din București, în perioada studiilor berlineze, sau al unor încercări juvenile rememorate acum cu nostalgie amuzată, ci și al unor încercări eseistice dintre cele mai surprinzătoare, cum este cea consacrată unui aventurier și scriitor care a stîrnit mari controverse în epoca sa: T.E. Lawrence, autorul celebrei cărți *Cei șapte stîlpi ai înțelepciunii* (o versiune abreviată a fost tradusă de Mircea Eliade în 1935). Acest eseu, nepublicat

Mircea Anghel

* Costin C. Kirițescu, *Călător secolul XX. Un bancher fără banuri* (Cuvînt înainte de Mugur Isărescu, București, Editura Enciclopedică, Biblioteca Băncii Naționale), 1992, 3

povestea vorbei

Pronunțarea „relaxată“

Cînd te afli în metrou și auzi anunțul „ormează stația «Tempuri noi»“, te poți întreba dacă asisti la manifestarea unui defect de pronunțare individual sau la actualizarea unei tendințe existente în cel puțin o variantă a limbii române vorbite azi. Cît timp nu a fost înregistrat în scris decît accidental, iar urechea nu ne e foarte sensibilă la detalii fonice, fenomenul pare întimplător; ipoteza tendinței e totuși susținută de mai multe indicii convergente. Diferențele în pronunțarea românei standard nu au fost în genere prea luate în serios și nu au fost văzute ca interdependente, sistematice. S-au formulat mai curînd observații disparate privind vorbirea rapidă și neglijentă, în care vocalele neaccentuate sînt desonorizate sau chiar sincopate și au loc cu mai mare frecvență diverse accidente fonetice. În această perspectivă, între pronunțarea literară îngrijită — care ar corespunde vorbirii în mass-media (radio, televiziune), conferințelor, expunerilor profesionale — dar și conversației supra-

vegheate — și cea a vorbirii familiare inculte, vulgare — diferența ar fi de natură punctuală: în cea din urmă ar apărea mai frecvent forme greșite (prin asimilări, disimilări, metateze etc.). S-au observat astfel mai adesea tendințele fonetice de sursă populară și regională care influențează comunicarea cotidiană — de pildă închiderea vocalelor, mai ales a lui e la i (*iron, fluturii* etc.). Exemplul de la care am pornit ilustrează însă o tendință diferită, chiar opusă, manifestată în mediul urban, în vorbirea familiară necultivată, „de periferie“, cu elemente argotice (limbajul „șmecheros“). O notare consecventă a acestui tip de pronunțare apare într-una din tabletele argeziene din *Poarta neagră* (1930), la un personaj (legător de cărți) „cu rostire afectată“; însuși, care vorbește „cu gura închisă“, „fără să-și deschizeze fălcile“, se declară „deținot“, utilizează forme ca „dopă“, „adoce“, „penetenciar“ etc.: „— Ai omorît ca să furi? — No, den lobre“ (p. 92). „Mi-a res en feță și m-a focut tompit“ (p. 93). Deși personajul e prezentat ca vorbind cu buzele strînse, ceea ce-i caracterizează pronunția e deschiderea vocalelor (mai ales a lui i și u la e și o). Fenomenul înregistrat aici nu se descrie însă cel mai bine în

în momentul cînd a fost scris — prin anul 1940 — este inclus în paginile memoriilor de care ne ocupăm și ne dezvăluie încă una din multiplele posibilități ale celui care s-a consacrat totuși economiei, finanței și marilor operațiuni bancare, „un bancher fără bani“ cum singur se caracterizează în subtitlul cărții sale. Înainte de orice însă, memoriile ni-l arată pe autor ca pe un intelectual deschis tuturor formelor de artă, de cultivare a spiritului și a sufletului; lecturile sale, ale căror titluri ni se păstrează în amintirile caiete de note și sînt uneori invocate, sînt extrem de bogate și de diverse, de la André Maurois și Albert Samain la Tacit și Shakespeare, de la Omar Khayyam și Tagore la „Amintirile“ lui Iacob Negruzzi, „Statuile“ sonetistului M. Codreanu și „Pe Argeș în sus“ a lui Pillat. Dar lecturile sînt numai o componentă a vieții sale intelectuale de tinerete, pe care o completează participările la conferințe (Ralea despre poporanism, Mihalache Dragomirescu despre Eminescu, Rebreanu, Cezar Petrescu, Sădoveanu, Jean Bart), la concerte, la spectacole de teatru, multe din ele cu piese românești (Iorga, Eftimiu, Sorbul, A. Maniu), cursuri de limbi străine, inclusiv esperanto, filme, multe filme și, bineînțeles, plimbări: între acestea, ca pe un eveniment deosebit — și probabil era ceva cu totul deosebit — este notată ziua de 21 februarie 1926, cînd, elev încă, are ocazia să asculte prima oară o transmisie radiofonică: „Am plecat năuc și, pe drum spre casă, m-am trezit fredonînd melodia auzită...“. Nu e poate inutil de precizat că toate aceste activități sînt desfășurate de un tînăr debil, „mult prea înalt, mult prea slab“, bătut la un moment dat a avea tuberculoză și care, în orice caz, a fost respins de două ori la vizita medicală și în cele din urmă reformat la armată.

În filmul aglomerat al evenimentelor pe al căror fundal se desfășoară viața economică și socială, printr-o cîrmă studentă antisemită, criza economică și agitațiile sociale care urmat, evoluția dreptei și conflictul tent cu legionarii, penetrația germană în România, războiul etc., rareori creează momente de răgaz, în care le memoriei se revarsă în cite un pitol mai colorat afectiv, cu amănunțime mai cuprinzătoare asupra cîte un eveniment, unei întîmplări, unei perioade: studentia bucureșteană, doctul la Berlin, neuitata excursie la pri, pe urmele unei alte fantasmă neretii: *Cartea de la San Michele*, general, notația este scurtă, personaj schitate în citeva linii, siluete care versează — prea repede pentru cititatea noastră — traiectoria rectilini a vieții memorialistului și paginile lui: scriitorul Radu Boureanu și compozitorul Vasile Vasilache, foști coș de liceu, Rodica Burileanu, viitoarea soție a lui Eugen Ionescu, vecinul cartier, văduva lui Patan (Stefan) hleanu, cumnatul lui Delavrancea, dintre cele mai extraordinare românece“ s.a.m.d. Dar figura cea mai interesantă în aceste pagini, veștede la înălțime parcă și asupra acestor din care este absentă, e aceea a tal memorialistului, celebrul profesor stantin Kirițescu, celebru de mai n ori și în mai multe feluri: ca instructor general și secretar general vi de un sfert de veac în Ministerul Instrucțiunii pe care l-a marcat cu autoritatea, competența și clarviziunea dar și prin războiul purtat cu scriitorilor în legătură cu „morală artă“ și listele de opere interzise vilor, ca autor de manuale și cu de o îndelungată notorietate, în sp al unicei *Palestrica*, apoi ca autor proze el însuși, inspirate în genera viața scolară, pe o linie între D. D. Trăscanu și Ioachim Botez, și în fin autor al unei istorii a războiului n de reîntregire, de mai multe ori rotată, carte de o extraordinară forță evocare și capacitate de cuprinder evenimentelor. Intelectual cu o pnică personalitate, dictatorială în mite momente, putem noi bănuși, a lăsat o amprentă extrem de puternică asupra fiului, a cărui formare și luție a determinat-o, într-un sens în altul. Reflexele, neintenționate babil, ale acestei înfruntări spores teresul psihologic al memoriilor narator, onest și inteligent, al i dintre cele mai interesante, mai ciumate și mai contradictorii epoc care a traversat-o țara. Banca Națională și-a început cu dreptul colec totodată rolul de sprijinitor al cul

termenii de închidere/deschidere — ci prin opoziția *tensionat/relaxat*. Vocale tensionate este (după Jakobson și Halle) cea produsă cu o deviere mai mare în raport cu poziția neutră a aparatului fonator (respectiv cea în care se articulează un e foarte deschis). Exemplele de mai sus ilustrează așadar un fenomen de „relaxare“, o comoditate a pronunției; vorbitorul care rosteste cuvintele cu gura aproape închisă (precum personajul argezean citat) nu o face cu intenție și efort, ci din lenea de a articula complet și distinct. Mioara Avram observă că „o particularitate foarte recentă a pronunțării tinerei generații, în special a celei bucureștene, este folosirea unui e deschis (accentuat și neaccentuat), însoțit, de obicei, de o articulație relaxată, neclară, a consoanelor învecinate — de exemplu, în *fetele* sau *la revedere*“ (LLR, nr 3, 1987).

Există și explicații mai vechi; în *Stilistica* sa din 1944, Iorgu Iordan citează formele *com, bon, bene*, cărora nu le dă exact aceeași interpretare; interogativul *com?* e considerat un efect al furiei sau indignării care antrenează ridicarea tonului și, datorită ei, deschiderea vocalei; utilizarea glumească a formei ar fi o extindere ulterioară; *bon* e doar amintit; în schimb, explicația formei *bene* cuprinde o descriere în termeni psihologici a „relaxării“: „fenomenul presupune o articulare a lui i cu organele oarecum relaxate, ca atunci cînd dăm un răspuns în silă, fără convingere sau neglijență, dintr-un fel de lene, care arată că nu participăm din tot sufletul la ce spunem“. De altfel, nepăsarea, detașarea sînt caracteristice pentru un anumit stil familiar și argotic, ele manifestîndu-se și la alte niveluri lingvistice — de pildă lexical sau figural (prin tendința către răspunsuri absurde, jocuri de cuvinte, ironie, exagerare glumească, H-totă etc.).

În sprijinul existenței acestei teorie fonetice pot fi aduse și exemplele studiilor despre hipercorectitudine (fapt, hipercorectitudinea poate fi notată mai mult în explicarea unor me izolate: vorbitorul care a observat sau a aflat că graiul popular învocala e la i va avea tendința de a face un fals e acolo unde norma totuși, i; așa apar forme ca *ben*. E desigur vorba de hipercorectitudine în cazul unor cuvinte la care pronunțarea neconformă normelor e foarte răspîndită și intrucitva „fixată“ după cum transformările care afectează, la același vorbitor, fraze în producînd forme neobișnuite, nu pot fi explicate la nivel lexical, ca pură tendință fonetică. În *Principii de etimologie*, Th. Hristea citează, din punctul de vedere al hipercorectitudinii, exemple ca *benocis, lopă, peramidon, tresură, brețari*. Explicația lexicală prin hipercorectitudine nu exclude, de fapt, existența dinlei fonetice — cînd efectele cum se vede, convergente. Deși și alte fenomene fonetice uzuale, cunoscute, au legătură cu tendința relaxare, de de-tensionare a articulei, contracția (*lom* în loc de *luăm*), reza (transformarea unei secvențe de două vocale — hiat — în diftong *DOOM*-ul recomandă pentru del pronunțarea *de-le-an-ță*, pentru *micită* — *pe-ll-e-mi-e-ll-tă*, dar aproape generalizat în aceste și și în multe altele rostirea cu diftong *do-lean-ță, po-ll-e-ll-tă* — ul cuvînt fiind simplificat chiar, insibil, la *pe-lee-me-ll-tă*). În orice opoziția *tensionat/lax* (sau *relaxat*) pare implicată într-o tendință ac mai largă, „relaxarea“ explicînd mult decît simple cazuri izolate.

Rodica Za

Caragiale, strict secret

Georgeta Ene, CARAGIALE LA BERLIN, Edinter, București, 1992

Cine ar fi crezut că cea mai publică, mai populară adică și mai cunoscută dintre viețile marilor noștri scriitori se va dovedi, pe măsura trecerii timpului, a fi și cea mai plină de secrete? E drept, citeva episoade mai mult au mai puțin enigmatice au atras de la început atenția cercetătorilor. Între ele, colaritatea, „campania” de la Bobârnău, plecarea „precipitată” din redacția lui Timpul, relația cu Maria Cantantinescu, mama lui Mateiu Caragiale, și mai ales repetatele momente de tăcere din cariera scriitorului. Prima dată după căderea comediei D'ale Carnavalului, din 1885 până în 1889, la moartea lui Eminescu, ultima oară între 1903 și 1907, și timpul „exilului” berlinez. Iată însă în cartea ei consacrată retragerii lui Caragiale în Germania, Georgeta Ene desoperă încă două mari și spectaculoase episme de întrebare. Primul se referă la eventuală participare a scriitorului la frontul din umbră pro-unionist”, desigurat de români în Europa centrală, la împănarea celor două secole. Cel de-al doilea vizează adevăratele circumstanțe ale morții lui Caragiale la Berlin. Să le examinăm pe scurt.

Cel mai autorizat dintre toți cercetătorii care și-ar fi putut pune problema motivelor pentru care I.L. Caragiale a decis să se stabilească în Germania, împreună cu familia, a fost chiar primul său editor, Paul Zarifopol. În articolul Caragiale, pe scurt. Douăzeci de ani de la moartea lui”, criticul dă dreptăți la răbdarea pentru ordine și pentru confort a omului, la care s-ar fi adăugat de la bun început și argumentul înfrântății războiului în Germania. Punctul acesta de vedere a fost imbrățișat curînd de Serban Cioculescu, de G. Călinescu sau de Tudor Vianu, chiar dacă alături de el au apărut și câteva nuante noi: instinctul „migrator”, înscris în ascendența iriotă a scriitorului linistea necesară realizării ultimelor proiecte literare, dar și în fel de mizantropie discretă, ca urmare a numeroaselor decepții suferite de-a lungul timpului. În direcția acestor ultime nuante au mers de altfel și interpretările mai noi, excepție de la „regula” făcînd doar Serban Cioculescu, pentru care „seninătatea în fața adversităților vieții” a rămas în continuare nota sentințială a firii lui Caragiale. Pentru ca tabloul să fie complet, ar mai trebui amintită și curioasa ipoteză a unuia dintre factorii lui Caragiale, N. Davidescu, privind căreia adevăratul motiv al plecării scriitorului din țară ar fi fost „incoerența la spiritul românesc”.

Fără să ignore toate aceste explicații, Georgeta Ene vine cu o ipoteză nouă: credem, spune ea spre sfîrșitul capitolului intitulat Pe frontul din umbră pro-unionist, că scriitorul a fost consiliat să plece la Berlin și nu în altă parte, privind investiția unei misiuni politice oficiale, fie din partea unei persoane sau-puse cu care scriitorul se afla în raporturi ce excludeau un refuz (Carmen-

Sylva? Take Ionescu?), fie a unui partid (P.N.R.), care au considerat că aportul lui Caragiale la traducerea în fapt a unor imperative de moment ale luptei naționale nu era de neglijat. În această ipoteză, scriitorul ar fi avut obligativitatea să transmită la Berlin (poate și la Viena) și de la Berlin la București, la Palat, ori la Budapesta și Arad (către Comitetul director al P.N.R.), informații privind „pulsul” subteran al atitudinii cercurilor parlamentare (și poate și austriece, emanînd de la cancelaria lui Franz-Ferdinand) față de revendicările românilor din Imperiul austro-ungar. Pe scurt și ca să spunem lucrurilor pe nume, la Berlin Caragiale ar fi fost un fel de „spion”, de „om de legătură” sau de „agent acoperit” al forțelor pro-unioniste din țară. Dacă teoria aceasta s-ar confirma, continuă cercetătoarea, în locul exilului sau al auto-exilului am avea un pseudo-exil, iar în imaginea de ansamblu despre omul Caragiale ar trebui să introducem o componentă nouă, aceea a unui „intellectual cu dragoste de neamul său, care putea să creadă într-un ideal și să acționeze pentru împlinirea lui practică”.

Care sînt argumentele pe care le aduce Georgeta Ene în sprijinul acestei senzaționale ipoteze? Mai întii, aluziile din scrisori, apoi deseale călătorii făcute de Caragiale la Budapesta, în Transilvania sau la București, unele dintre ele aproape secrete. E mult? E puțin?

După cum se știe, orice teorie rămîne în stadiul de ipoteză cît timp lipsesc măturile directe, obținute de preferință la „mîna întii”. Georgeta Ene e foarte conștientă de acest lucru și de aceea ea chiar invocă la un moment dat revelațiile eventuale pe care le-ar putea aduce viitoare cercetări „în arhivele de la Budapesta și Viena”. Pînă la apariția măturilor directe însă, credibilitatea unei ipoteze depinde de numărul argumentelor invocate și de coerența cu care acestea se integrează într-un ansamblu, iar pe de altă parte, de felul în care sînt în-

registrate și analizate argumentele aparținînd celorlalte teorii. Or, din acest punct de vedere, demonstrația Georgetei Ene nu este lipsită de cusur. Impresia generală e fie că unele argumente proprii sînt exagerate, fie că unele posibile contra-argumente sînt ignorate cu bună știință. În prima categorie intră analiza anumitor fragmente din corespondența lui Caragiale. Iată un singur exemplu de acest fel: „Pe parcursul lecturii scrisorilor lui Caragiale, am căpătat convingerea, că, mai ales în corespondența cu Paul Zarifopol, scriitorul lasă adesea o marjă de dezvoltări senzationale dar secrete, accesibile numai tînărului său prieten. De pildă, această criptică relație despre întîlnirea cu Delavrancea la Viena, la începutul lui 1907: «În Viena am pătimit frig de 23° sub 0, așa că am stat închis toată ziua și seara în birt. M-ai priceput? rezultatul — foarte convenabil — nimic regretabil.» În cea de-a doua categorie dă de gîndit ignorarea totală a opiniei lui Zarifopol despre exilul lui Caragiale, cu atît mai mult cu cît după realizarea Marii Uniri, în 1918, și pînă la moartea criticului, în 1934, acesta ar fi putut să indice, măcar printr-o aluzie, rolul jucat de marele său prieten în cadrul unui posibil „front din umbră pro-unionist”. De altfel, chiar Georgeta Ene observă la un moment dat că „dintre persoanele din anturajul dramaturgului care ar fi putut avea cunoștință despre o misiune secretă a lui Caragiale la Berlin, sau chiar implicate în această misiune, numele lui Zarifopol se impune în primul rînd”.

Și totuși, în ciuda caracterului ei senzational (dar oare n-a fost implicat în 1905 și C. Stere într-o operațiune asemă-

nătoare în Basarabia?), în ciuda absenței dovezilor hotărîtoare, ipoteza Georgetei Ene rămîne de examinat în continuare.

Și mai delicată este problema împrejurărilor în care a murit la Berlin, în 9/22 iunie 1912, I.L. Caragiale. Și de data aceasta sînt enumerate doar o parte din din vechile mărturii, pentru ca în contrast cu ele să poată fi supralicitată o ipoteză nouă, întemeiată pe un articol apărut mai întii în gazeta germană Vossische Zeitung și căruia cercetătoarea îi acordă un credit aproape total: „Prin urmare... (și imaginează ea în capitolul intitulat Moartea lui Caragiale) era vineri seara, 8/21 iunie 1912, Caragiale se întorcea de undeva, spre casă. Fiind un om bolnav, cardiac și îmbătrînit prematur datorită consumului exagerat de cafea și tutun, s-ar fi putut să aibă un infarct miocardic, care l-a surprins pe stradă. Dacă nu a murit chiar acolo, a fost transportat în locuința sa și poate — după primele îngrijiri ale medicului —, a fost lăsat să se odihnească. La cererea sa expresă, a rămas singur. A doua zi, sîmbătă 9/22 iunie, dimineața, familia își vedea de treburile domestic-cotidiene, iar peste tot pluteau muzica și silueta grațioasă a Căliei Delavrancea. Spre prînz, cu durere și stupeoare, soția sa avea să-i descopere trupul neînsuflețit”.

Curios e că nici de data aceasta Georgeta Ene nu ia în seamă unele mărturii mai vechi (între ele, amintirile publicate de Luca I. Caragiale în 1920, în Ideea europeană), sau aluzia lui Zarifopol dintr-o scrisoare către Gherea („Cînd te gîndești ce strălucit a murit Caragiale!”), sau faptul că Serban Cioculescu, desi ous la curent cu noua teorie, a păstrat „cea mai desăvîrșită tăcere”. În schimb, cercetătoarea nu rezistă tentației de a lega (fie și numai pentru o clipă) ipoteza nouă a morții lui Caragiale de ipoteza activității sale secrete, în formula extravagantă a posibilei „suprimări «din umbră» — «curate» și «eficiente» ca toate răzburările de acest fel...”. N-ar fi singura eroare prezenteistă din cartea Georgetei Ene, căci acestei teorii socante (dar oare nu s-a susținut de curînd că moartea lui Eminescu ar fi fost și ea rezultatul unui complot politic?) îi corespunde un pandant stilistic tot atît de socant — frecvența unor cuvinte specifice jargonului politice de ultimă oră: a concluziona, a fi echidistant și chiar... a implementa.

Rămîne ca un mare semn de întrebare și legătura neașteptată pe care Georgeta Ene o face între versiunea nouă a morții lui I.L. Caragiale și cea de-a doua povestire a lui Mateiu Caragiale, din Sub poartă cetei tainei. Este adevărat, în literatura lui Mateiu Caragiale, prezența tatălui poate fi detectată imediat, și asta nu numai ca o izbucnire a unor complexe de inferioritate, imposibil de controlat (Pîrgu), dar și sub forma preturii față de un model literar „clasic”. De aceea amintirea literaturii lui I.L. Caragiale în opera lui Mateiu e mult mai importantă decît amintirea omului I.L. Caragiale. Și totuși, să fie vorba în cea de-a doua povestire din Sub pecetea tainei de un text „cu cheie”, care să ascundă, ca într-un palimpsest, amintirea circumstanțelor în care a murit Caragiale? Greu de susținut dar nu imposibil.

Cu citeva erori de informație strecurate în text (schita La Mosii nu e totuna cu Mosii, Tablă de materii, volumul Schițe nouă e din 1910, nu din 1909 Mite Kremnitz e născută Bardeleben, nu Bardeleben) și cu nepermis de multe greseli de tipar care au scăpat corecturii, Caragiale la Berlin este o carte care, în datele ei propriu-zise, confirmă (pentru a cita oară?) actualitatea neistovită a posterității clasicului Caragiale. Poti să nu fii de acord cu toate ipotezele Georgetei Ene, dar nu le poți nega. În definitiv, ce-si poate dori mai mult un istoric literar, un critic sau un biograf?

Florin Manolescu

Cerșetorul de talanți (II)

„Impărăția cerurilor (...) este ca un om care, plecînd departe, și-a chemat slugile și le-a dat pe mînă avuția sa. Unuia, i-a dat cinci talanți, altuia doi, altuia unul, fiecareia după puterea lui și a plecat. Îndată, mergînd, cel ce luase cinci talanți, a lucrat cu ei și a cîștigat alți cinci talanți. De asemenea și cel ce luase doi a cîștigat alți doi. Iar cel ce luase un talanț s-a dus, a săpat o gropă în pămînt și a ascuns argintul stăpînului său. După multă vreme a venit și stăpînul acelor slugi și a făcut socoteala cu ele.” (Matei 25; 1, 14—19; vezi pînă la paragraful 30).

Cu... ce să fac? După cum am mai spus-o și altă dată, din punctul de vedere a ceea ce se numește „existența omului în vederea autoconservării sale” am fost doar puțin mai mult decît o păsăruică a cerului. Cartea spune că, dacă de păsările cerului care nici nu seamănă, nici nu seceră, nici nu adună în hambare tot are Dumnezeu grijă și le hrănește; atunci de mine, ca om, care

sînt ceva mai presus decît ele, cum să n-aibă grijă Dumnezeu? Singurele mele acte întreprinse deplin au fost scrisul și cititul, insomnia și păcatele. Deci nu niște fapte propriu-zise, ci doar niște gînduri-fapte, doar acțiuni-contemplative.

Ce să fac? De cele mai multe ori am fost bucuros și fericit contemplînd și producînd obiecte de contemplant. Contribuînd adică și eu — cît de cît — la contemplarea universală, la o anumită privire în gol ce încearcă să sape fințînă în cer. (Opun înălțării turnului Babel: săparea unei fintini. Opun complementar. Nu-mi pot concepe existența decît ca pe a unui umil săpător de fintînă-turn.)

Ori de cite ori vîd un cerșetor am senzația imaginii mele neogîndite. Simt identificarea.

Este mai mult decît posibil ca tot ceea ce am sau am avut vreodată să fi primit de pomană.

Este mai mult decît posibil ca singura mea muncă să fi fost aceea de a fi fost muncit.

Dacă unii lucrează pentru a-si înmul-

ți talanții iar alții și-i pun la adăpost, eu doar i-am primit în dar și i-am dăruit.

Iartă-mă, Doamne, dar cîteodată simt că mereu primesc în dar și mereu dăruiesc talanți.

N-am prea reușit să fiu altceva decît un CERȘETOR DE DESTIN. Nu prea pot să trăiesc altfel decît din și de pomană.

Deci: tot ceea ce pot face este să mă dau de tot. Să și fiu pomană. Închinat.

Ani la rînd am cerșit poeme. Am „exersat” starea de concentrare-contemplare în care o mică „poveste”, o mică „parabolă” îmi era pînă la urmă dată, eu focalizîndu-mi energia cit puteam mai bine asupra unui element ce nu era încă „articulat” în „schema” acelei povești-parabole. Metoda era aceeași cu a rugăciunii: eliminarea oricărui alt gînd din minte decît cel vizat, și, pînă la urmă, primirea de altceva mult-mai-mult-decît-gîndurile (acest altceva fiind într-un fel resimțit de cititor sub cuvintele poemului, la rădăcina lor). Cred că scrisul de literatură s-a făcut dintotdeauna după „metoda” rugăciunii. Am trăit „stări de extaz” nu neapărat cînd se-implinea, cînd duceam la bun sfîrșit „schema” unei (așazise) metafore (atunci, la încheiere, simțeam mai ales extenuarea, sfîrșeala), ci în timpul concentrării-in-dărui-re (concentrare ce poate dura și ore în șir, de obicei în timpul nopții, pînă

cînd se luminează fereastra). Se poate vorbi de picătura chinezească a „metaforei”. Picătură chinezească cu apă vie. (În nici un caz nu este vorba despre inspirație sau despre reverie.)

„Sentimentul de creatură” (despre care vorbește Nae Ionescu) te cuprinde atunci cînd cerșești poeme. Pentru a-l simți cred că e nevoie să muncești și să fii muncit ani în șir; e este ceea care „vine de sus” dar este necesară o îndelungată pregătire pentru a-l primi constant, pentru a-l resimți. Poate că „sentimentul de creatură” înseamnă nimicnicie combinată cu lumina focului iconei de pe perete, iconă ce arde fără să-și consume lemnul sfîntit. Ești strivit de poem, călcat în picioare de raze în bocanci. O beatitudine pe care o preia tensiunea arterială. Nu cred că, de fapt, poezia poate fi act de creație. (Ea este de cele mai multe ori purgație.) Iar atunci cînd prin intermediul ei reușești să primești în dar dragostea-frică-extaziată a „sentimentului de creatură”, poezia este act împlinit. Situația poetului tînde a fi una de jertfă asumată.

Cristian Popescu

leo butnaru

Eternitatea sincopată

Destin bătrîn — minune obosită
din mult ce-a fost și din puțin ce
este,
trupul ți-i pe undeva la margini,
iar sufletul ți trece peste, peste...

Avui, avui în clarul tinereții
miraculoase, nesfirșite vremi !
Iar astăzi — doar momente, praf
de clipă,
că și să mori și să trăiești te temi...

Valeriane în floare

Peste trandafirul inflorescență
mărunt-măruntică
a valerianelor
trudesc puține albine — se vede,
sînt cele de inimă
suferinde.

După

Dună ce pierduse auzul
Beethoven nu se mai temea
de piane dezacordate
ci de suflete dezacordate
se temea

Nefiresc ?

Filosofului disperat de bătrînețe
florile evghenisite cu polen
i se arată nefirești,
asemeni
ideilor fardate...

O lume mai puțin

„Întoarce-te, întoarce-te,
Sulamito !
(„Cîntarea cîntărilor”, 6-13)

De vremuri lungi, cit inima n-a fost
cîntă, nici gîndită, nici simțită
scriptura dragostei din vremea
noastră
a săracit, regină Sulamită.

Vestit cîndva, azi numele ți-i
simplu
cuvînt semit din psalmi ce
emigrează
în sens de necîntare a cîntării
care, trecînd prin vămi, demitizează

un tremur, un fior, o tresărire
de taină în găoace de măiastră, —
și nu un nume, ci o întregă lume
e lipsă-n dragostea din vremea
noastră.

Diogene

În gura butoiului
propria-ți umbră se așterne la
picioare

și, resemnat,
tu ingenunchezi pe preșul ei
întunecos

cerindu-i îndelung iertare
destinului tău nenorocos
sabotat de zei

pentru că nu-l poți răsplăti decît
cu apoteoza negativă

a sentimentelor răpuse care
ți se depun pe inimă precum

un praf aspru de piatră-n
adîncul carierelor părăsite.

despre...

Stihinic și artizanal (III)

Îndată după volumul exclamativ din '90, Nicolae Ionel a dat un altul, de o mai senină atmosferă medita-tivă, chiar dacă în fond, la fel de abia-tiat de extaze. De la *Scara de raze la Carul Mare* (Ed. Cartea românească, 1991) n-are loc doar o simplă schim-bare a convenției grafice. Trecerea de la vers la „versul în proză” antrenează prin ea însăși o alterare a ritmului, im-punînd discursului o altă scală a den-sității și un alt flux al emisieii, mai pu-țin strîngent. Dar, în esență, aceste a-vantaje ale cadrului mai lax rămîn se-cundare dacă nu se operează și asupra modalității vizionare și a atitudinii transcriptoare. În parte, Nicolae Ionel a operat sensibil și asupra acestora, conservîndu-le, totuși, în fondul lor. În rest însă, el s-a mutat cu arme și ba-gațe în noul discurs, aducînd după sine aceeași stare interjecțională și aceeași impetuoșitate ce-si caută o grilă vizio-nară. Exaltarea discursivă ține și aici loc de extază și intenționalitatea fi dă poetului vertijul actului. Proiectul unei lirici transfiguratoare și al unui limbaj de foc îi provoacă aceleași ameteii și se exprimă în aceeași clamoare dioni-siacă. Numai la gîndul a ceea ce va face poetul pune limbajul pe chiote și hăuiei : „Si voi fi ceea ce sunt menit să devin, nu-n exaltare, ci-n gloria a-cestei instaurări de măsură ! În uraga-nul pe care-l dezlăntui, cu singele meu, — inteligibil ! Cu ritmul ce-mi e regă-

sire-n tot largul, cînt, dans ! Descoperi-rea, în articulațiile ei necesare, a jubila-ției ! Bucurie — fundament al tuturor lucrurilor ! Atotveghețoare, și păstră-toare în chiar inima mistuirii de tot ! Începere-a sensului care se face viu, viață,-nviere, învingere, verb ! Venire pe cer ! Centru !-Ntrupare ! Suflu care acum tună-ntre voi !”

Dar această exaltare care dezarticu-lează discursul, rupîndu-l în interjecții de măsură ce indică ei crește, nu e a-titudinea dominantă în noul volum. Ni-colae Ionel nu uzează mai puțin de un limbaj vehement și nici nu plonjează mai rar și mai puțin temerar în regis-trul beatitudinal. Dar el pune acum o distanță contemplativă între el și exta-ză, reușind s-o vadă ca pe un spectacol. Dacă nu poate fi vorba de o detașare, nu e mai puțin adevărat că implicarea sa nu mai e abruptă, ci capătă o nuan-ță ceremonialică. Înainte de a cădea în transă, poetul își impune un protocol al așteptării și al invocației. Poemele construiesc atunci o inițiere în stare și consemnează progresia entuziasmului spre punctul extatic. Textul însuși ur-mează acest grafic de acumulări ale tensiunii spre pragul de implozie, por-nind lin și ambalîndu-se pe parcurs, spre a sfîrși în vilvătăi. Poetul își pin-dește stările, aseaptă ca racordurile sa-le cu cosmosul să fie conectate și el in-suși să-si simtă investitura ca pe o fa-talitate. Căci Nicolae Ionel nu poate scrie dacă n-are sentimentul că e un punct nodal al lumii iar discursul său — o tablă de legi. El nu poate fi stimu-lat de sentimente mai mici decît ale integralității, iar poemul e fructul unei presiuni cosmice. Textul ca atare e in-

totdeauna un imperativ dictat de un sentiment creatural în care plenaritatea fierbe năvalnic. Dacă poetul nu-si gă-sește poziția de centru al lumii, el nu poate difuza mesajul cutremurător ca-re-l zgîlție. El se umple întii de ener-giile lumii, intră în vibrație cu princi-piile ei și abia apoi proclamă discursul fulminant al extazei : „Să stau liniștit pînă pot urmări cum inundă în capilare părăsite de conștiință și din nou regă-site în miracolul păcii, odată cu singele purtător de oxigen și hrană din adîncul unor văzduhuri create doar pentru su-flet, înseși acele principii creatoare de lume și nămoluri prolifiche și de aburi și de suflări, care să-si reia locul în în-țîlnirea cu un trup ce pulsînd întreg ca o flacără și ca o traversare de flă-cări a aerului, tinde în toate fibrele sa-le, în toți nervii și canalele și celulele și hormonii săi, în crîngul electric al transmisiilor de mesaje și coduri” etc. Acest mod de a-si lua avînt din înseși străfundurile lumii și de a percepe to-tul sub zodia catastrofei rămîne vala-bil în toate împrejurările. Poezia oca-zională, în sensul înalt al termenului, nu e mai puțin un reveleu al profunzi-milor și principiilor decît cea angaja-tă direct în contemplația stihiei. Nico-lae Ionel nu va privi, de exemplu, o fe-meie frumoasă, el va privi chiar naș-terea și desăvîrșirea universului. În ori-ce clipă el are vertijul filo- și ontoge-

nezei, legînd spontan momentul conter-plației de timpul primordial și provo-cînd un eveniment în ordinea lumi. Percepția se dilată în viziune și senti-mentul e exaltat pînă la un imn al ge-nezei. Realitatea nu este, pentru Nico-lae Ionel, decît pinza pe care se projec-tează epifaniile tiparelor și ale arheti-purilor. Dincolo de exaltarea retorică astfel de poeme dau sugestia penite-orfice cu care poetul lucrează. Modu-său abrupt de a tranșa epitalamul în-tr-o laudă a creației indică, de aseme-nea, o insensibilitate la accidental și o programare a sensibilității pe numena Erotica e un mod privilegiat de a as-culta rumoarea acestuia și a contempla splendoarea primordialității : „Am pî-vit-o. Ar trebui să intru-n extaz, s-mă acopăr de urlet și spumă, sau să-m-azvîrlu pumnii spre cer, să mă las l-pămînt și să urlu, să chem zeii vii î-fața mea de lut și durere, să respir ze-să-i țin în ordinea orbitelor, să mă um-plu de razele iradiației lor, și să nu m-opresc, și să nu mă mai mintui, căc-am văzut nu doar un trup rupt din ziu-dintii, nu doar frumusețea plutînd pes-te destinele noastre de întuneric, n-doar fericirea care te-mbată cu moar-te, cu tipăt, cu fintîni de văzduhuri ș-ascensiuni de nupții în constelații, ar-văzut niște tipare primordiale, am vî-zut materia oarbă sculptată în primu-strigăt de pe ape, m-am apropiat de-n-mărmurirea și suflarea deschisă a Dom-nului, căci ea anihila spațiul, îl emite în convulsii în juru-i, nu mai era spa-țiu decît pentru ca forma ei să poat-fi percepută” etc. etc.

Nu întotdeauna retorismul lui Nico-lae Ionel, desfășurat aici în ample peri-oade, se întîlneste cu entuziasmul vizio-nar. Adesea el clamează în gol sau dera-pează într-o emfază ireproșabilă. Căde-rile acestei sintaxe profetice sînt oricîm mai spectaculare decît ale sintaxei coti-dianului. Cota ei de risc e enormă, căci e cade de la mari ambiții, dacă nu chia-de la supremele. Pe de altă parte, o re-tardare romantică își face mereu sim-țită prezența stînjenitoare, prejudiciu-prin reminiscențe atît elanul discursiv_cît și sarja imagistică. Dar Nicolae Io-nel se hrănește din propria investitur, și găsește mereu o cale de a aduce lim-bajul într-o stare de triumf.

Al. Cistelean

Despre (adevărata) putere

Ce este, în fond, puterea? Ce înseamnă de fapt verbul a putea — a avea (posse)? Să remarcăm, de la început, două nuanțe semantice fundamentale: deosebită și complementară: a putea — putința — presupune, în primul rând, posibilitatea de a face (sau de a avea, în al doilea rând, capacitatea terică) de a actualiza efectiv putința a enunțată. Se leagă, oare, cele două unificări între ele? Să le examinăm atenție: a putea (face sau fi ceva în — a fi și, în același timp a nu fi și), de vreme ce acel ceva poate fi și nu). Chiar dacă ne referim la puterea (puterea) de a face, sintem, în cele urmări, nevoiți să-l raportăm pe a putea la verbul a fi. Căci a putea face (a nu) ceva înseamnă a te afla „într-o stare” și nefiind („într-o stare” a fi și a nu fi) — oare izvorind din această originară și contradictorie stare.

A putea (fi sau face) ceva ne trimite, deci, cu necesitate, la înțelesul subiectului și atotcuprinzător al verbului a fi, nu numai atât: putința (de a face de a fi ceva) devăluie și presupune, aceeași măsură, contrariul acestui din verb — a nu fi — sesizând similitudinea celor două stări: putința este și nefiind, deopotrivă; nu este vreme ce poate (doar) să fie; și este timp ce poate cu adevărat să fie. A putea ne trimite, așadar, spre a fi pretinse să-l înțelegem prin a fi. A putea — vom răspunde: a fi tocmai „ce este” — orlos entitate. Chiar și-l vom ancora pe „a putea” de un obiect (ori subiect), analiza funtamentală stări — aceea de a putea — proiectează într-un orizont al înțelegerii ce surprinde ființa și neființa (ființarea și neființarea) originară. Dincolo de orice subiect sau obiect, așadar, a putea (fi sau face) referă la putința însăși (de a fi) — ființa (nefiind) ce și instituie propriul orizont (propria-i lume, propriu-i eu). Este deosebit de importantă această subînțelegere: vorbim despre putință (de a fi) și, nevoiți fiind, spre a o înțelege, s-o punem în relație cu verbul a fi — a fi (surprins în dubla-i și contradictorie) condiție — de a fi și de a fi simultan, pătrundem implicit în orizontul transcendent al cunoașterii realității: ne sustragem oricărei delimitări marginare și ne topim în întințea contradictorie a unei dimensiuni care este și nu este efectiv, subiectiv absolut fiind subterana și, cum ziceam, atotcuprinzătoare Ființă (nefiind).

Sine — va replica imediat cineva — Ființa aceasta la care mă raportez — care o descopăr — nu se vede așa — se vede — celelalte obiecte (sau sub-

biecte) ale lumii. De ce să spun că Ea însăși e o lume? Unde e această lume? Ce-i conferă dreptul de a avea o identitate? Ce mă poate face să spun — și să accept — că Ființa este o lume (un țărâm) dincolo de oricare subiect (sau obiect) al acestei lumi reale pe care o văd?

În primul rând, vom răspunde, Ființa nu sălășilește (numai) dincolo de subiectele vizibile ale lumii comune: Ea Se află în ele și subzistă prin ele. Dacă s-ar reduce la limitata lor entitate n-aș putea sesiza, gândi și izola Ființa ca atare, nici nu m-aș putea de limita de subiectele (sau obiectele) concrete ale acestei lumi, spre a putea vorbi despre profunde lor unitate ori despre natura lor comună: n-aș putea leși din hotarele date, n-aș putea gândi Ființa ca Ființă (to om o om — cum l-a spus Aristotel). Faptul că am putut-o gândi și numi, operind apoi „în numele ei”, cu Ea și prin orizontul-i desmărginitor, mă îndreptățește s-o caut dincolo de orice entitate și, simultan, în inima fiecăreia; mai exact, dincolo de limita oricărei entități — și-a inima fiecăreia — ca pe un țărâm continuu, dens, atotcuprinzător.

Nu mai că putința mi-atrage imediat atenția, cu fermitate; ceea ce este poate numai (să fie), de vreme ce, concomitent nu este, Ființa însăși Se confundă cu propria-i neființă: este propria-i neființă: poate fi, dar, la fel de bine, poate să nu fie. Contrariul (Ne-ființa) e ascuns în inima Ființei înseși; și această stare de contrarietate traversează și animă orice entitate (orice subiect sau obiect) — care poate, așadar, să fie (sau să nu fie).

Cele gândite mai sus — despre Ființa însăși, tainele a toate — sînt valabile despre oricare subiect (sau obiect) izolat al lumii, tocmai pentru că Ființa subzistă de tot ceea ce este; fiecărei concluzii pe care o voi trage se referă, logic, la oricare subiect (sau obiect) determinat, de vreme ce Ființa locuiește, cum spunem, în fiecare, prin fiecare — dar laolaltă eu fiecare — prin unitatea sintetică înscăunată de simpla-i gândire și numire.

Gîndesc, așadar, Ființa (în concomitență-i ne-ființă); prin aceasta gîndesc — și mă refer la — oricare subiect sau obiect (prins în substanța aceleiași unice entități), fără a părăsi — în clipa meditației — orizontul autonom transcendent, fără a coborî, cu alte cuvinte, în locul determinat al fiecărui subiect. Prin Ființă — prin adevărul pe care-l surprind și relev — pot cunoaște adevărul mai adînc al fiecărui subiect (sau obiect) al lumii, în dimensiunea-i ontologică — dinmăsură relevată numai de (și prin) meditație ontologică.

Să remarcăm: verbul a putea — a condus spre subteranul verb a fi — care-l susține —, acesta din urmă fiind legat

de — și reprezentînd — subiectul absolut: Ființa. Analiza putinței ne-a revelat Ființa (care nu e), proiectîndu-ne în orizontul-i transcendent — din perspectiva căreia vom putea înțelege mai exact adevărul putinței. Am văzut, din prima clipă, că a putea fi înseamnă a fi și a nu fi, concomitent. Starea aceasta — de a fi, și totodată, de a nu fi — nu este așa cum pare a fi: nu este (ca ființă) de vreme ce nu este, și nici nu se reduce la ne-ființă, de vreme ce este: se opune înseși stării sale (contradictorii) — sau se respinge de la sine — pentru ca, suspendînd ne-ființa Cerei-ce-este (și nu este), s-o determine să apară: să Se devăluie: să irumpă din adîncul-i (fără de ființă): să albe, în sfîrșit, putința (puterea) de a fi. Regăsim, astfel, cel de-al doilea înțeles (a putea), înțeles ce izvorăște, după, cum s-a demonstrat, din primul. Căci aceea ce poate să fie (sau să nu fie) — ne-fiind chiar în clipa-n care este — trebuie să fie: își suspendă propria-i ne-stare și se întoarce spre ce... ce-l subzintă și conține dintotdeauna. Ființa (care nu e) își respinge, așadar, propria-i ne-stare și Se îndreaptă spre Sine: spre adevărata-i Sine: spre mai adevărata Ei Ființă (care a fost, deopotrivă, absentă; sau, îngemănată cu Neantul complementar).

Ființa poate să fie cu adevărat. Și nu numai că poate, dar, prin Sine — prin lăuntrica-i mișcare — are și puterea de a fi — sau de a deveni — ceea ce a fost, de fapt, dintotdeauna (fără a fi fost cu adevărat). Puterea — cea de a doua ipostază a putinței — izvorăște, repetăm, din putință și-i dezvoltă datele originare. Conform lăuntriceii sale opozitii ce se răstoarnă, putința are puterea — sau mai exact, este puterea — de a deveni ceea ce reprezintă inițial. Puterea completează astfel — și dezvoltă conceptual — putința, proiectînd Ființa spre Sine — spre mai adevărata-i Sine — revelîndu-ne fulgerător, că Ființa este (cu adevărat) numai întrucît devine: că Ea S-a instalat în absolutul unei instanțe — și al unui țărâm — fără de margini, că Se smulge dintre limitele Nemărginirii pentru a o cuceri implicit, „desprinzîndu-Se” de și „proiectîndu-Se în”: instalînd, cu alte cuvinte, spre dedesubt, înaintea momentului contradictoriei enunțat, ba chiar înainte Ființei înseși (asa cum a fost Ea gîndită la primul moment).

Așadar, o spunem din nou: Ființa nu numai că poate să fie, dar are — prin faptul lăuntriceii opozitii care-și absoarbe vidul — puterea de a fi — mereu și mereu — ceea ce este (și a fost) dintotdeauna: este Ea însăși Puterea ce Se pune în Sine — și în act — pentru a fi ceea ce este cu adevărat. Puterea originară smulge logic Ființa din cătușele propriei ne-ființe și o proiectează mai adînc spre Sine, dezvoltînd-o. Iar continua-i dezvoltare o pune — eu fiecare nou eveniment — în Sine, demonstrînd o dată mai mult că Ființa e consubstanțială cu propria-i putință (și putere) de a fi.

Vorbim despre putință sintem nevoiți să ne referim obligatoriu la puterea — presupusă de putința-in-devenire. Vorbim apoi despre Ființă sintem nevoiți să admitem că, de vreme ce Ființa ca Ființă nu este (asa cum ne-a sugerat putința), Ea însăși — Ființa — are (și este) puterea de a fi (ceea ce este), devenînd clipă de clipă — ceea ce a fost dintotdeauna. Puterea este, o spunem din nou, consecința logică a putinței: întoarce Prezența aflată între Ființă și ne-ființă spre Sine însăși: o determină să fie cu adevărat ce a fost (și nu a fost, concomitent).

Omul gîndeste Ființa și înaintează în țărîmu-i originar, dobîndind putere și

devenînd Puterea însăși: puterea Absolutului-in-revelare-de-Sine. Nici o altă forță de pe pămînt sau din cosmos nu întrece dumnezeiasca putere de a fi, în sfîrșit, la modul absolut, o dată cu Ființa — prin Ființă. A te confunda cu iluminata Infinitate, a iubii în freneticul extaz ce transformă, făcîndu-te substanță din substanța însăși, a te densifica prin densa Prezență, a te dizolva în Totalitatea deplină și a prinde „consistența” acestei Totalități-in-devăluire, iată sensul adevărat al Puterii pe care filosoful, artistul, omul religios au cunoscut-o cu adevărat, disprețuind rudimentara și mereu nesatisfăcută putere lumească. Această putere eternă crește din Ea însăși: Se alimentează din Sine — prin Sine — de vreme ce reprezintă (și dezvoltă) Ființa-in-ființare.

De fapt, orice putere tînde — prin propria-i natură — (pe care meditația ontologică ne-a relevat-o adineauri) să se intensifice: să se reverse peste maluri și să-si copleșască orizontul. Puterea cere putere: se naște din propria-i putere și se intensifică prin propria-i putere. Absolutul atîns decantează Puterea: o întetește — treaptă cu treaptă, orizont cu orizont — conferîndu-i noi dimensiuni și abisuri. Gustul inconfundabil al puterii spirituale — gustul Ființei pentru propria-i ființă — surclăsează orice dorință, orice scop (definit), transează orice sens pămîntesc. Nimic nu poate întrece foamea de Ființă, după cum nimic nu poate întrece foamea Ființei înseși de propria-i Ființă. De aceea filosoful, artistul, pustnicul s-au îndepărtat dintotdeauna de camoane și bucuriile sunătoare ale vieții comune și s-au confundat într-o lume aparent inaccesibilă, lume sieși suficientă, autonomă, aflată în profundă devenire și dezvoltare, ca și cum un abis dens, iluminant s-ar prăbuși atras de propriu-i cîmp gravitațional, densificîndu-se înmîi și conferînd sufletului prîns în voluptuosul abandon forța eternă a Divinității, forță ce nu poate fi comparată, cum spunem cu falsele intrupări ale puterii pămîntesti.

„Împărăția Mea nu este din lumea aceasta” — spusese Iisus. Puterea divină — puterea Ființei ce Se dezvoltă Sieși — nu are sens decît în imperiul transcendent al Ființei. „Cite lucruri de care nu am nevoie!” — exclamă Socrate, în trecerea prin antica piață. Ce lucruri i-ar mai trebui celui ce are (și este) totul prin Totalitatea deplină a Ființei? La ce putere ar mai putea rivni cel ce s-a înfruntat din înfricosătoarea putere divină? Oare nu s-au îndepărtat, veacuri de-a rîndul, adevărații filosofi și oameni de spirit de pămîntesca putere tocmai pentru că puterea pe care au cunoscut-o le-a umplut ființa, făcîndu-i indiferenți la ispitele iluzorii ale acestei inconștiente lumi? Oare nu s-au simțit oamenii de spirit liberi, profund liberi, dincolo de temnița și de forțele pe care le-au putut — și le pot — lua închisorile acestei lumi? Oare a fi una cu Ființa și a ființa, cufundîndu-te în lumina-i tot mai adîncă nu eliberează cu adevărat sufletul devenit Spirit — și Ființa în aceeași măsură?

Libertatea deplină nu poate fi găsită (și dobîndită), altfel, decît în imperiul Prezenței absolute. Numai aici limitele zidurilor cad, unele după celelalte, în și prin fluxul înnoitor al devenirii ce cununa Ființa cu propria-i Ființă. Numai în acest imperiu devin cu desăvîrșire liberi — eliberați prin Ființa care m-a absorbit doar spre a Se regăsi, mai adînc, pe Sine...

Corneliu Mircea

Antologie engleză dedicată lui Eminescu

În spațiile anglofone, opera eminesciană a pătruns mult mai tîrziu — în acelea germane și franceze. Imitațiile sînt multiple și nu este ușor să le enumerăm acum. Primul semn de traduceri din opera lui Eminescu, tipărit în engleză, i se prezintă Sylviei Pankhurst și a apărut la Londra, în 1936, incluzînd zece poezii. Prefațorii — două personalități culturale europene a vremii: Bernard Shaw și Nicolae Iorga. Într-o ediție în engleză al versurilor lui Eminescu și-au întezit ulterior eforturile, că pentru a recupera deceniile pierdute și, poate, pentru a corija imagini unilaterale pe care o oferise floziful alcătuit de Sylvia Pankhurst. Sigă luptătoare de stînga, ea se aplecase cu precădere asupra lui Eminescu răzvrătit și nemulțumit. A-1936 marchează un moment deosebit în receptarea marelui nostru poet de către cititorul de limbă engleză prin alte două volume: unul apărut la București și isecălit de Dimitrie Ilin; celălalt apărut la Cluj și datat lui Petre Grimm, anglist renumit. Abia în 1972, versiunile lui Eminescu reapar în engleză, versiunea apărîndu-i de această dată lui Roy

MacGregor-Hastie și aparînd în Statele Unite, reluată fiind la Cluj, în 1986. Anul 1978 aduce alte două volume de traduceri, acela al foarte tînrului Corneliu M. Popescu, stînga prematur din viață, și altul — semnat de Leon Levitchi și Andrei Bantaș. Dar, oricît de numeroase ar fi, trebuie să o repetăm, versiunile engleze din poezia eminesciană nu reușesc să egaleze nici pe departe numărul aceluia germane și franceze.

Pentru a mîșora pareă această diferență, Karl W. Treptow a destinat volumul al nouăsprezecelea din seria „Români în istoria universală” (coordonată de Gheorghe Buzatu) unei antologii bilingve din versurile poetului nostru național. Demn de precizat este faptul că, în această remarcabilă colecție au mai apărut alte două masive volume, al șaptelea (în 1988) și al nouălea (în 1989), dedicate tot marelui nostru poet, intitulat *Eminescu: sens, timp și devenire istorică*.

Editorul volumului recent apărut (*), Karl W. Treptow, bun cunoscător al istoriei și culturii românești, a făcut să apară la New York, în 1991, un volum despre clasicii noștri din secolul trecut. În prefața antologiei pe care o prezentăm acum, Treptow afirmă pe

bună dreptate caracterul profund original al creației eminesciene, legătura ei nemijlocită cu spiritualitatea națională: „este corect să se spună că, cine dorește să aibă o apreciere asupra culturii românești trebuie să cunoască mai întîi opera lui Eminescu”.

Este motivul pentru care s-a străduțit să ofere cititorului de limbă engleză o imagine cât mai exactă asupra poeziei eminesciene, incluzînd în sumar titluri reprezentative. Majoritatea au fost alese din versiunile lui Petre Grimm: *Sara pe deal*, *Trecuți-anii*, *Sîngurătate*, *Scrisoarea nr. 1*, *Bucăciunea unui dac*, *Luceafărul*. Sînt, de acum, tîlmăcirile clasice, care vor putea fi cu greu depășite, deoarece Petre Grimm a aflat echivalențele simtoare, a reușit să transpună farmecul limbajului eminescian, precum și spe-

cificul prozodiei. În tîlmăcirea sa, *Luceafărul*, de exemplu, își păstrează aproape toată frumusețea exprimării și profunzimea simbolului. Grimm a izbutit uneori pînă și virtuozitățile și capriciile rimei din original, precum în *Bucăciunea unui dac*. Dintre tîlmăcirile Sylviei Pankhurst a fost antologat poemul *Împănat și prolețar*, care completează imaginea de ansamblu asupra lui Eminescu mai curînd din punctul de vedere al circulației europene a motivelor, decît din acela al subtilității limbajului. Oricum, sintem în fața primei tîlmăcirii engleze, deci a unei lucrări de pionierat, cu meritele și scăderile ei.

O sumă de alte versiuni se datorează lui Kurt W. Treptow și Irinei Andone, altele numai lui Treptow. Este vorba de poeziile *Doina*, *Și dacă*, *Mai am un singur dar sau de postumele O, chilla mea sărmana*, *În sadaz în colbul scotii ș.a.m.d.* Aceste traduceri finisează viziunea cititorului englez ori american, pe care îl pun în fața unor subtilități de gândire și de imaginație poetică. Și dacă, în mod firesc, tîlmăcirile nu pot fi urmărite cuvînt cu cuvînt, rămîn valabile echivalențele și înge-mănările de multe ori sugestive. Cred că merită un cuvînt aparte *Doina*, unde Kurt W. Treptow și Irina Andone au găsit cele mai potrivite imagini pentru a evoca avîntul și îndurerarea lui Eminescu.

Dan Mănuță

* Poems of Mihai Eminescu, edited by Kurt W. Treptow, Iași, 1992, 140 p.

Transcrieri jurnal mele

VLADIMIR STREINU — criticul

Temerara acțiune de a cuprinde și circumscrie activitatea critică a lui Vladimir Streinu vine, mai întâi, în contradicție cu o afirmație a sa conform căreia, spre deosebire de poet, criticului nu i se întâmplă niciodată ca o legendă enormă să-i acopere cu totul valoarea operei. Ceea ce vrea să spună, credem, că o lucidă privire asupra operei unui critic ar întâmpina mai puțin valuri de ceată și mai puțin opace decît asupra unei opere literare. Dar s-ar putea să ne înșelăm, și încă dinainte avertizați, de cel care s-a preocupat și de starea și situația metodelor inefectuale în critică. Termenul îi aparține, înlocuindu-l pe acela, tern, de ineficiență.

Și, într-adevăr, ceea ce stabilește contactul imediat sensibil al textelor sale cu cititorul — acel cititor respectuos de adevărul frumosului, dar și de construcția, sub ochii săi, a unei sinteze — este acuitatea examenului, critic de robuștii piloni al citirii note esențiale. Prozei lui Mihail Sadoveanu i se descoperă, astfel, metaforele uriașe ale temporalității, aspirația de a se vindeca de vremelnice și, de aici, accesul la habitatul cosmic; numit în altă parte, sălaș cosmic. Lui Camil Petrescu i se stabilește, cu promptitudine, axa între livresc și autentic, ceea ce ar putea fi punctul final al unui verdict, dar devine, în metoda critică a lui Vladimir Streinu, doar un punct de plecare. Cînd figura geometrică a fost trasată, intervine metafora critică, pecetea observației nemijlocite și atunci scrisul lui Camil Petrescu „palpită ca gusa unei sopirle speriate.”

O spirală cu inele suitoare duce, în definirea universului prostian, la concluzia unei originale viziuni botanice a lumii, iar cînd ideea părea a fi parafată, criticul produce și argumentul metaforei vegetale, la Proust, ca demonstrație a unei concepții de imuabilitate, într-o lume haotică.

Spre a ajunge la acea etapă analitică ce discerne, la Eminescu, „forma strictă a unui clasicism romantic”, Vladimir Streinu cercetează mai întâi, la poet, trecerea de la poezia de idei, la ideea poetică — spre Floarea albastră. Ne-am grăbi, poate, conchizînd că, poet el însuși, criticul deplasa către poetic orice subiect al investigației, fie el chiar așa-zis prozaicul Rebreanu, mai grav chiar, am greși, cu toate că, în esență, ochiul critic al lui Vladimir Streinu vede, iar condeiul său simte poetic, scria criticul: „Creația literară, îndeosebi lirică, seamănă mai curînd cu acele

vieuitoare marine, nautili și scoici de apă sărată, care trăiesc sub platoșele fantastice ale unui schelet extern. Ca moluștele — acestea, pe care străvezia liană le face să se tragă în mirifice rețesiuni spirale, poezia are aceeași natură retractilă.”

Pînă unde o poate critica urmări? se întreba Vladimir Streinu. Sau cu ce moduri? Prin rigoare de judecată, aceea ce ocolește formulări generice aplicabile unei întregi serii de opere sau scriitori, prin consonanță sau consimțire, derivate din estetica simpatiei, prin mai sus-numitul instrument al metaforei, care, cum constata comilonul și prietenul său Serban Cioculescu, „folosit de critic, sensibilizează formularea abstractă pînă la pipăire.”

O consonanță care nu obstrua luciditatea. Cînd, de pildă, se exclamă: „Ce critic excepțional ar fi devenit Mihail-D. Balea, dacă ar fi avut, între altele, însușiri excepționale, puțină „mediocritate aplicativă” o imagine mentală se immortalizează, cu sfichiul ei cu tot. Sau cînd se definește antipolemismul lui Tudor Vianu ca fiind de ordinul suveranității, un întreg portret este trasat pe traiecul unei singure linii. G. Călinescu văzut ca un *homo novus*, Rastignac al culturii, apoi ca un Gengis Khan, asiat cu nostalgia cruntă a Europei, vișînd, compensator cite o Acropole, se alcătuieste, astfel, din vertiginose contradicții. S-a amuzat criticul Vladimir Streinu, făcîndu-i colegului său, criticului și poetului G. Călinescu un tumultuos portret, în stil călinescian. Dar despre același scriitor se pronunță că „vede și aude genial, adică genuin, primigen, liber de memoria experienței anterioare, liber de orice auzomane a percepției.” Sau de-abia în subită „alternanță de libertăți în ghilimele străbate judecată ultimă a criticului? Aderă criticul sau...refuză, cînd spune că: „Arghezi „scoate un muget visceral spre veșnicie?” Întrebarea este simplistă și-mi aduce în memorie o scenă, exemplar definitorie, cînd, intervenînd într-o discuție a criticului, cu părintele meu, tînar, fiind eu și încrezător în propria stea, m-am gresit: „D-ta, nene Nicule, ai vrut de fapt, să spui că. — „Nu, dragă Barbu-le, mi-a răspuns, am spus exact ceea ce am spus.” Frază ce-mi răsună mai departe în urechi, la cei nouăzeci de ani ai criticului, în figurile său cosmic, de unde ne lartă, cu comprehensiune, im-prudentele...

Barbu Cioculescu

25 aprilie 1956

De dimineață, o repetiție anulată la o L.F.R. — Giulești, „Volpone”, asistent de regie Stere [Popescu] datorită căruia m-au angajat, cu ziua, în figurate. Ploaie și vizită Pușca. Lecție de literatură (infructuoasă). Cumpărat Valéry de la dl Moșoiu, anticarul. Ultimii bani. Poimîne programarea la lemne, apoi impozitul. Ce străini îmi sint oamenii, cit de străini! După-amiază vizită L.P., dragoste pozitivă. Steril, sterp, gol sufletește. Prea aspru... Aruncat la mij de leghe de steaua, și așa îndepărtată, a scrisului. L.P. citește Racine, Bossuet, mă întreb ce însemn în viața ei. Fac eforturi să îi ascund că sintem diferiți. Gust, idci, viațune de viață. Și apoi felul ei nestăpînit și nu totdeauna impecabil sincer...

Seara am întîrziat la spectacol, pretext de gălgăie, plictiseli, neurastenii. Între scene, m-am repezit la G. I-a scris T., diplomatul pe care l-a lubit (poate dezinteresat) să nu se mai obosească să-l copleșească cu corespondență. Era disperată, distrusă. Îi pusese de mult diagnosticul, cu tot refuzul ei de a mă asculta. Poate, am imunizat-o, într-o măsură, pentru paharul cu otravă, întins cu zimbet profesional, de către T., diplomatul cu copii în Italia Hruscirov și Bulgan n tratează cu englezii la Londra. Incertitudine. Scepticism mai degrabă.

26 aprilie 1956

Venit Gică Tulei de la Constanța. Alai de amintiri. Mama [Adoptivă. Decedată la 1 septembrie 1954]. Lectură relativ fructuoasă din Huxley („Crome Yellow”). Culcat tîrziu. Imposibil de suportat predicile moralizatoare ale lui Gică. Oricum sint singur. Comunicatul de la Londra mat și neutru, ca o ploaie estivală. (Vizita lui Nichita Hruscirov la Londra).

27 aprilie 1956

Dimineața terminat „Crome Yellow”. Singurătate. Patru pereți, apoi drumul la mătușa Florică pe lângă cîmîțitul veșnic al mamei. Singurătate. Revenire. Afecțiunea lui Gică mă mișcă. Sinceritatea lui îmi clatină zidurile unui scepticism bătrînicios. La teatru, discuție cu Yvonne Georgescu și el tot „fost”. Deci oameni care nu mai au nimic de pierdut afară de loialitate (față de ei), adevăr. „Fost” colonel de aviație, ne povestește scene de război.

28 Aprilie 1956

Venit acasă cu căruța cu lemne (ultimele două tranșe). La depozit, așteptarea de rigoare, în soare, singur. Seură vizită, Mișu [Vasilii]. Pleacă mîine la Constanța cu Gică Caustic cu acesta din urmă și natural, în amintind amintiri. Seară, discuții și pomeniri cu Gică. Părzi, în vederea lui I. Măi, neconvîngătoare. Am impresia că fenomenul instelat [comunismul], se topește văzînd cu ochii. Dejun la mătușa Florică. Masă în trei și cortegiul amintirilor. Tot ceea ce este bunătate și cires înflorit se leagă de ea. Trăiește în lumină, în surisul copiilor, în gîndurile mele, despre absolut și beatitudine spirituală.

29 Aprilie 1956

Un spectacol contramandat, deci nici un leu astăzi. Chenzina de la [teatru] Tineretului 145 lei, și mie îmi trebuie cel puțin 300, să plătesc impozitul și să trăiesc pînă la 15 mai. Obsesii de bani, proză fără dragi, ca și într-un roman Zoliton de proastă calitate. Seară, țadă cu D.N. și Radu Căplescu, la un local. La întoarcerea spre casă, un țigăn, în trîmval cu vîșoara. Mă-am amintit de mama și melancolia ei discretă, după moartea lui unchiu, într-o împrejurare asemănătoare, cînd și-a amintit, desigur, de o scenă din tinerete. Trebuie, cu orice chip, să evadiez din singurătatea aceasta!

30 Aprilie 1956

Dimineața stîvuit lemnele în magazie, dus apoi, zi înșorită și calm. Masă la mătușa Florica, Puiu. Fratostîțeanu a trimis unul din tablouri „Înălțarea Fecioarei” de Andrea del Sarto, la Sibiu, propunîndu-l muzeului Bruckenthal. Discuții la teatru infructuoase, inutile, plate: Îmi este sete de absolut, de firi adînci, de oameni care își depășesc, premeditat sau nu, cercul vieții. Prea puțini am întîlnit. De ce ne mișcăm printre păsări cu aripelute tăiate și nu printre vulturi? Nevoia de a scrie neapărat scena în care René își arde cu țigara tatuajul politic pentru a scăpa cu viață. Izvora din mine, aș fi citit-o miine la Dinu [Pillat]. Dar plecarea lui Gică, apoi lemnele, apoi repetiția la teatru și demoralizarea, neurastenia aceasta. De la teatru, plecat cu Ileana Mititelu, delicată, frumoasă, tăcută. „Nu-mi place să mă confesez” spune. „Dar primesc cu bucurie orice mărturisire”. Experiența (am 34) mă îndeamnă să cred că orice taină împărtășită este o dăruire sentimentală.

pavel chihaia

1 Mai 1956

Dimineața, lectură din proza lui Îmî pare steril, oricum fără răs mine. Seara, lectură la Dinu Pî plesa mea La farmecul nopții. De față, doctorul Radian și soția Popescu și soția. Citind, am re plesa mi s-a înstrăinat. Trăsături sonajelor excesive, adesea fără de conținut. Legătura cu simbol nant (pelsajul) stingașe. Va tre reșcriu pentru a nu știu cita oar sting mă stînjește mult. Mi s lipsă de calciu, devitamizare. mă, mă nutresc prost. La înfîni praf de lapte.

2 Mai 1956

Seara, vizită la Puiu și Lucia țeanu. Discuții în timpul cinei, cheiat bilanțul. (vriad să spună mărturisește Puiu, Natural, am il incurajez, dar îmi este greu să ridic pe alții, eu înșumi fiiu mint. Le-am fluturat iluzii pentru conștient, că nu se vor împlini Paleative.

3 Mai 1956

Dimineața ploioasă. Dormit m amiază. Venit la noi Gicu, fratele re, va sta cîteva zile. Seara, la o mé, [în care am făcut figurate] titelu m-a proiectat în înfînit. lități reduce. Iulică [Gheorghiu] nay, astenie etc. Am toți banii 2 Cîm pot să îl ajut? Întîlnire cu [Mangoianu] la autobuz. Doreș readucă pe pămînt. Neînțeleg îmi apasă întristarea. Găsesc e neluminată, pereții pustii, rec D., etc. străini, străini, fără pu mentale. Mama.

5 Mai 1956

Învierea cu Ionel Popescu, a dar nu de talia bătrînului Barb bii din figurate] al cărui trec să-l consemnez cîndva, turneele teatrală de pantomimă (comed te) în jurul Mediteranei, cu piese rele repertoriu universal, apoi cinematografiile românești, în ș gica sa moarte pe scenă, pe acele a lui Moliere, la care am tor; Titu Coșman, Puiu Mășter, care ne-a povestit cum, pe fron clesțitor cu care extrăgea dinț de la cadavrele pe care le înti el ne-a relata că vecinul său, Stamatiad, imobilizat în pat, a constatat cum îi dispare lucr camera după vizitele vecinilor, timul obiect la care ținea, ur buzunar, frumos lucrat, l-a aș taburet, lângă căpătii. Cu toții trebat dacă succesiunea acesto: nu avea tilcul ei. Colegul Ștefa cu, student la engleză, care vi una pînă în pragul cabinei însu ra sa, mă privea cu ochii mari șiindu-mi suspiciunile. Întors singur acasă. Disperare. Amin gurătate.

6 Mai 1956

Prima zi de Paste. Masă la m rica, cu Zoica, D. și ceilalți. Î Timpul. Apoi vizită la famili țeanu. Seara „Volpone”, apoi

strate dintr-un al, dispărut

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

văzută de Ion Cucu

Mangoianu, cu Mihai Mănculescu, Margareta, D.N. Ultima, de un verbaj exasperant. Veselie, jocul de-a mima etc. Apoi singurătatea care mă păstea după primul colț al străzii, Lumina veilleuzi lăsând în penumbră colțurile camerei, așezându-mi exasperant unicitatea interioară, izolându-mă, conturându-mi prizorieratul. Somnul nu vroia să vină. În schimb alaiul viselor sumbre m-a tirit cu el. Mort totuși cu o dorință infocată. Sehnsucht.

7 Mai 1956

La circ cu D., Z., I., F. Elefanții, vestigiile vii încă ale unei lumi moarte. Jocul la trapez, riscul, pericolul existențial. Comunicarea directă de la actor la spectator, nu prin eleganța mișcărilor dansatorului sau mimului, ci prin disprețul arătat spațiului și gravității. Nu rigiditatea provoacă risul, ci sfidarea acestei permanente stabilități în care se ascunde o viață fără echilibru. Rigiditatea nu este decit condiția unui ris posibil.

8 Mai 1956

Dimineața, plimbare, cu D., prin Cișmigiu, apoi la muzeul Ahtipa. Reținut, tăcut, cu admirabilă disciplină interioară. Senzație strivitoare în fața mileniilor strecurate în bulgării de cărbune și în mumii. Afară, beșugul verde al grădinii de la șosea, un soare pur și prezența odihnită a unei cunoștințe vechi și sta-tornice. Au plecat după-amiază, pe la 5. Am așteptat-o pe L.P., dar n-a venit. Seara „Volpone”. Deprimat, cu complexe mele de destin ratat. Și totuși aș vrea să scriu.

9 Mai 1956

Dimineața cu L.P. Mi-a găsit slujbă, m-a căsătorit (cu dînsa), trăim fericiți... Apoi un sistem politic de a-mi urmări orele. Depresiuni bruște și eternul șantaj sentimental. Toată după-amiaza o repetiție searbădă, inutilă, apoi seară, spectacol. Pregătiri la Teatrul Tineretului pentru turneul de la Iași.

10 Mai 1956

Dimineața, am tăiat viața din fața ferestrelor. Casa este încă nemăturată, praful de două degete. Nu am timp. Lecturi la o lună o dată. Repetiție „Zorile” pentru fotografii. Pierdut timpul până la [ora] 5, apoi acasă, dormit o oră, din nou pe drumuri. Seara „Hoții” [de Schiller], epulzant. În „Gazeta-literară” sînt acuzații „stinghiți” Moraru, Selmaru etc. Desghet. Dar viața mea? Nici nu pot lucra sau citi cel puțin. Si copilul din mine care strigă încă după norii și păsările care trec fără să se oprească.

11 Mai 1956

Dimineața la croitorie pentru costumul la „Mult sgomot”, „pentru nimic” de Shakespeare, apoi întîlnire cu P.A., cu care nu am nimic comun. Serisoare de la Livică [Vasilii] de la Constanța, cu plata unor impozite. Lakme, la operă. Iulică [Gheorghiu] mai bine, totuși groznic de slab. Nu știu să-mi formulez și să-mi mărturisesc afecțiunea. Ce mult ne mistifică chipul! Seara cu Ileana Mititelu. Pledoarie fără rezultate.

12 Mai 1956

Bătut covoarele. N-am reușit să termin curățenia pînă la dejun. Apoi seara spectacol. Prost cu bani. Floare. Citesc despre monumentele iesene în legătură cu turneul în capitala Moldovei.

16 Mai 1956

La tratament. Feriecît că profesorul Florică ia concediu la 15 iulie. La teatru, repetiție „Mult sgomot”. Chenzina 190 [lei], apoi vizită P., de la care mi-am recuperat cămașa, nu însă și Revolta în deșert. Dejun la Sorana Coroamă, care mi-a dat o recomandare pentru Antonică Șerban, din Iași. Pentru monumentele din oraș Dominic [Stanca] mi-a făcut o schemă. De față și [Ion] Negoitescu.

17 Mai 1956

Ce ciudată este depărtarea de cei morți. Ca la un țărnam drag la care nu te mai poți întoarce. O fotografie a mamei nu mai îmi trezește dureri mistuitoare, ci o melancolie adîncă. Apoi cimitirul pe lângă care trec de două ori pe zi, prezența ei în casă, pretutindeni. E vară acum. Curat în casă, dar lucrurile rămîn la fel, nemîșcate. Am vindut cărbunii de iarnă dnei Mihăilescu, vecina, pentru a face rost de ceva bani și am transcris mai multe definiții din Lalande.

18 Mai 1956

Înainte de a adormi, îngin propozițiunea uzuală a mamei, șoptesc frînturi din rugăciunea ei. Ziua s-a consumat în pregătiri pentru turneul la Iași: vizită la Mona [Giurescu], telefoane, ultimul spectacol la C.F.R.-Giulești, „Volpone”. După

amiază luminoasă de mai. Singur, făcîndu-mi bagajele. Casa curată, însă solitară. Nimeni urîndu-mi „drum bun”. Seara, la întoarcerea de la spectacol, m-am sbuciumat singur, încercînd să-mi rup lanțurile unui destin pămîntesc, apoi m-am întors în împietrirea trupului meu. Dor de cei morți, aproape de lumea lor.

19 Mai 1956

Plecat dimineața la ora 7, cu personalul, ajuns la 8 seara la Iași. Pe drum, dialoguri (plictisitoare) cu Gilcă, Puiu Meșter, Missinger. Iașul mi-a apărut cu cetațui pe coline, în amurg, într-o lumină miraculoasă. Orașul are un farmec inefabil. La ieșirea din gară, un autobuz a transportat întii actorii, apoi ne-au cules și pe noi. Complexe colective. Un hotel clasa a treia, cu o baie impracticabilă, un ceardac prăfuit și o patroană cu filionomie de proxenetă. Închis în camera cu colegi care fumează și fac scandal. Descălecarea nocturnă în Iași.

20 Mai 1956

Pentru lectură mi-am luat un tratat de logică. Dimineața am vizitat-o pe sora G.-ei. Casă cu aspect boieresc, dar interiorul pretentios, cu mobilă de bambus fragil, epoca Loti, cu linotipuri 1920, pe care P. le va desființa cu siguranță cînd va avea suficientă autoritate. O fotografie cu două personaje, apoi o planșă cu cupuri din reviste de cinema (am distins pe Bette Davis), pe o comodă. Vizită la Antonică Șerban, tot ce poate fi mai luminos, mai sincer, cu o înțelegere înaltă a lumii din jur. Și foarte frumoasă...

La Copou am întîlnit pe domnul Nițulescu, profesor universitar. Cînd am văzut pentru prima oară Trei Ierarhi, a fost ca o revelație. O operă nemuritoare. Și Colla, cu pilaștrii corintici. Reproduce-rile din cărți nu vădese nimic. Monografia lui Bogdan despre Iași și indicațiile lui Dominic, m-au ajutat să mă descurc. O vagă recomandare din București mi-a facilitat cunoașterea Aliciei C., asistentă la facultatea de medicină. Un grup sgomotos de studenți glumea cu ea înagă scări, un țaran care vindea pui de vulpe și, apoi, o plimbare pe bulevardele înso-rite.

După-amiază am așteptat-o la coiffeur și am dialogat, eu nestinjenit. Am vizitat împreună minăstirea Bărbol, cu fresce din secolul al XVIII-lea. Masivă la exterior, cu o tindă frumos proporționată. O inteligență spontană, imediată, cu dulci agresivități de răsfaț și soție moldovenească (Alicie), rochii grise-brune, modernă. Un bunic degedat (83), citeva amănunte de administrație domestică (plata impozitului pe clădiri, probabil) și tatăl ei, tip de intelectual detașat, cu o miopie reală și interioară, dezorientat de realitatea imediată, ca și fîtea, ea mărturisindu-mi că încearcă să se acomodeze secolului XX. Își reprimă, evident, sentimentalismele. Crede că face eforturi să îmi înțeleagă mentalitatea constanteană, inutil. O vizită înedită. Mă-o menajerie de iarmaroc.

27 Mai 1956

Seara, am așteptat-o pe Alice într-un parc. După un înconjur pe la Teatrul Național, am trecut din nou prin iarmaroc, unde acum citeva zile am văzut împreună un spectacol primitiv de circ. Puțini spectatori, am plecat înainte de sfîrșitul programului. Astăzi ne-am plimbat în Copou, în întuneric și tulburarea singurătăților de pe alei a avut mult farmec. Mi-am amintit de nopțile de la fermă [de la Palazu, de lângă Iași]. Slut-Ghiol și m-am simțit bine lângă un om inteligent, a cărui sensibilitate îmi pare că o percep. Regret că poimîine ne vom despărți pentru totdeauna.

28 Mai 1956

Am vizitat Cetățuia cu Yvonne Georgescu, Comișel și Antonică Șerban. O dimineață însoțită de Iași. Biserica frumoasă, din secolul al XVII-lea, cu coloane ionice și structura superioară de inspirație slavă, apoi cartierul Nicolnă. În biserica Cetățuiei, o frescă foarte frumoasă, în culori stinse, dar ochii sfinților au fost zgîriați de batonete în ultimul război. Biserica a fost părăsită timp de patru ani. Am dejunat la călugări. Un borș excelent, cu gust de cimbru, foarte consistent. Ulterior, Yvonne și Comișel s-au pierdut într-o vie. Eu și cu Antonică am vizitat biserica Socola în [cartierul] Bucium și biserica Lipovenească. Icoane și sfinți.

29 Mai 1956

Dimineața am pendulat între microscopul Aliciei și bojdeuca lui Creangă, de unde am văzut culmea domoală a Sorogariilor, peisaj ce a inspirat lui Eminescu „Sara pe deal”. O coastă de deal cu umbre fugind înaintea soarelui (era ora 12), peste valurile lanurilor de griu și viața liniștită a Tătărășilor, patriarhală, blindă. Mi-am evocat cu reculere pri-virile poezilor contemplînd amurguri și răsărituri, trăind versurile rămase pentru noi „stele pe cer”.

Put-a, 1986, Traian Iancu, Ion Cocora, Grigore Vieru, Ioan Flora și Nicolae Dabija aprind o lumina.e la mormintul lui Ștefan cel Mare

Mircea Cărtărescu dincolo de Levant

Ambasadorul Ioan-Mihai Cochinescu

Francisc Păcurariu ne atrage atenția că Tatuajele se lasă la garderobă

povestiri de navel sușară

INVITAȚIE LA O CAFEA

Ma! întâi a văzut-o Athanasie Pa-eacă. Trecuse pe lângă băcănia din 11, a traversat bulevardul după care tăiat-o de-a dreptul pe aleea princiu-lă a parcului. Pășea dezinvolt mișcân-și fără ostentație șoldurile și Atha-nasie i-a auzit, de la distanță, foșnetul colatic al ciorapilor de mătase. Mam-ma mia, a exclamat el, așa ceva nu s-a mai văzut prin țirg, e mortală. Și s-a dat încet după ea. Blacheurile lui, bine xate pe talpa proaspăt pingelită, zân-șineau pe betonul trotuarului ca niște intenți măreți de husar. Ea a prins ușcarea, a întors discret capul și a icetinit pasul. Athanasie a accelerat înă a ajuns alături.

— Singurică? a întrebat el.
— Din păcate, a zis ea, dar nu pen-ru multă vreme.
— Parol, a replicat el, doar am ve-it.
— Iți regret plecarea, a spus ea.
— Adică ce vrei să zici? a întrebat l.
— Nimic, doar că despărțirile sînt rele, i-a răspuns ea.
— Zău!? s-a mirat el.
— Zău! i-a răspuns ea.
Au făcut cîțiva pași în tăcere. Frun-tele obosite, mușcate pe la colțuri de umină, se învălmășeau toamnă la pi-ioare. Întrebînd, Athanasie a spart inștea:
— Bem o cafea?
— Vrei să zici o țarie, a răspuns ea, afeaua nu mă aranjează.
— Fie, a zis el, dar cum te cheamă?
— Zit! a sîșit ea, printre dinți, șer-șește, abia m-ai cunoscut și gata cu-n-rebările.

După aceea nu se știe exact ce s-a nai întimplat, dar a doua zi Athanasie a pleacă a fost găsit mort la domiciliu. Au urmat apoi Drăgomer Lungu, Ni-colaie Juvăț, Iosif Murgoci și mulți alții după care ea a dispărut fără urmă spre regretul tuturor bărbaiților din țirg care ar fi vrut s-o invite la cafea, măr-car o singură dată.

ȘOAPTE ȘI INSOMNII

— Nicuță... Nicuță, dormi?
— Dorm... de ce?
— Așa, întrebam și eu, cit o fi cea-sul?
— Unu jumate, două...
Afară ninge cu fulgi mari și cîinii lătrau în țirg ca la lup. Pe lângă Fa-brica de bere trecu în goană o sanie și clinchetele zurgălăilor au răzbit, prin geamurile burdușite cu cirpe, pînă în cameră.
— Ascultă Nicuță, a bătut de unu jumate?
— Adineauri... o fi vreo două.
— Eu n-am somn băiete, stau și mă tot gîndesc...
— Eu pic de somn, mamă, gîndește-te inect.
— Bine, omule, cit o fi ceasul?
— O fi către două, ți-am mai spus.
— Da, mi-ai mai spus... Ascultă Ni-

cuță, tu n-ai de gînd să te-nșori odată, s-aduci și tu o temelie la casă?
— Iar începi, mamă, lasă-mă să dorm. M-oi înșura eu...
— Cînd, Nicuță, băiete, cînd? Ești om în toată firea, ai găzeci mîine, poi-mîine, nu mai ai optsprezece. Te treci de-acum...
— Mă trec...
— Și mai lasă-te de băut băiete, că nu mai merge, vezi că eu sînt bătrînă, mi s-au îngreunat oasele și le simt scîrțîind a ducă. Ieri iar a venit calicu' cela să te ia la cramă. Te-ai dus?
— Nu m-am dus, mamă. Nu mă mai duc în veci, dar lasă-mă să dorm.
— Apoi că te-oi lăsa, că de-aia-i noapte, să dormi. Dar agrăiește-mi tu mie, în tot țirgul ăsta nu găsești o fe-meie?
— Găsesc, mamă, găsesc... Știi doar că ți-am adus una și-a doua zi ai go-nit-o.
— Aia nu era femeie...
— Da' ce era, mamă, tractor?
— Nu băiete, să mă ierți, curvă, asta era. Doar n-o goneam eu de proastă, dormi?
— Dorm, sigur că dorm.
— Atunci n-auri ce agrăiești eu?
— Ba aud, mă înșor, aduc temelie la casă o femeie nu o curvă, bine?

— Bine, Nicuță, bine, da' cînd?
— Uite-acu', mă scol și-o aduc.
— Doamne ferește, să mă găseasc-a-șă, așteaptă ziua, omule. Dar cit o mai fi ceasul?
— O fi vreo două, adineauri bātu unu jumate.
— Ascultă Nicuță, e țirziu...
— E țirziu, mamă.
— Nicuță, dacă mă otrăvește?
— Cine să te otrăvească?
— Nevastă-ta, cine să mă otrăveas-că? Îmi pune ceva în cafea și-mi fură țoalele și cerceii. Tu să nu mă lași așa, băiete, să mă duci la spital să-mi facă autopsia că eu doară nu-s de murit încă, auzi?
— Aud, mamă.
— Cit o fi ceasul, o fi țirziu?
— Să tot fie vreo două, adineauri bātu unu jumate și a trecut și sania cea cu cai albi pe la Fabrica de bere.
— Care două, băiete, că n-a bātuș nici de unsprezece. Ascultă... se mai aud cîntările la sinagogă...
— Bine, mamă, bine... se aud cîntări la sinagogă și eu mă înșor cum se face de ziua. Și nu mai beau pină nu-ți face autopsia.
— Așa, băiete, așa, dar cit o mai fi ceasul cela?... ..

ZEI ȘI PAPAGALI

În prima vizită pe care André Mal-raux o face în India ca ministru al culturii stă de vorbă, la ambasada franceză, cu Nehru. La înfălțire partici-pă și ambasadorul Franței în India, contele Ostrogor. Invocîndu-l pe Gandhi cu marea lui disponibilitate de comu-nicare cu oamenii simpli, Nehru po-vestește o întîmplare petrecută cu ani în urmă:

„Într-o zi, spune Nehru sosește un om de la munte care ne spune (dar adresîndu-se lui Gandhi):
— Zeii vor muri.
— De ce?
— Ei nu trăiesc decît atîta vreme cît sînt frumoși. Și pentru ca să fie fru-moși este nevoie de pana de papagal roșu.
Și scoate de la brîu un biet zeu săb-batic purtînd o aureolă de pene roșii; deasupra capului, pana era roșie.
— De multă vreme nu se mai găsec aceste păsări prin pădurile noastre. Se cumpărau din Brazilia. Brazilia a inter-zis să fie vindute în străinătate... Zeii vor muri“.

Nu este greu de imaginat că în a- ceeași clipă, în pădurile Braziliei, se petrece următoarea scenă: în coliba unui șef de trib intră un necunoscut cu părul răvășit și transpirația curgîndu-i

șiroaie pe față. După ce-și potolește respirația se închină, se așază și vor-bește cu glas tremurat:
— Papagalii roșii vor muri.
— De ce?
— Pentru că penele lor nu mai în-frumusețează capetele zeilor. Și ei nu trăiesc decît atîta vreme cît au un roșt sfînt. Înainte erau trimiși în India să-i împodobească pe zeii de acolo, dar de multă vreme Brazilia a încetat să mai trimită afară papagalul roșu... Papa-galii roșii vor muri.

Și omul scoate din sîn un papagal ala cărui pene strălucesc ca singele în razele unui soare de amiază. Apoi se înclină, se retrage umil și se pierde în deșul pădurii.

cristian t. negulescu

DECLARAȚIE

...O altă variantă ar mai fi, că, m-au găsit aruncat într-o ladă cu gunoi, înfășurat într-o foale de celofan. Legînda spune multe, dar nu-i cunoaște încă pe cei care m-au găsit, adică nu cunoaște nimic. Probabil că cei care m-au găsit erau niște oameni buni, pentru că de-asta m-au luat. Sau poate că nu ei m-au luat din gunoi, poate că ei doar m-au găsit, dar nu m-au luat. E posibil să mă fi luat alții, însă nu garantez. Știu sigur că cineva m-a luat pînă la urmă, pentru că nu mai sînt acolo. Atunci aveam două luni, cred, sau sase luni, și degeaba în-cerc că tot nu reușese să-mi aduc a-minte decît că m-a aruncat cineva, apoi m-a luat cineva.

Asta e o legendă. Eu nu pot să cred în legendele cu care mă obosește Kim-Kim. Kim-Kim este prietenul meu. Îl cunosc de cînd mă cunosc pe mine și, de-atunci întruna, îi place să inventeze legende. Toate legendele s-a referă la mine, doar una singură se referă la el. Cîcă l-au găsit într-o căpită de fin pe jumătate mort. Am spus odată că nu cred în le-gende, și nu cred. Așa cum mortul nu poate să învie, nici jumătate de mort nu poate, iar Kim-Kim nu este pe jumătate mort și pe jumătate viu, pentru că îl cunosc, e viu. Amîndoi ne cunoaștem de cînd sîntem vii, și asta mă mulumeste. Singurul lucru important este că trăim, și că nu ne-a ajutat ăla sau alălat, adică am reușit singuri. Ne-am născut sin-guri, apoi ne-am dat seama că trebuie să trăim — și am trăit. Așa, cum am putut,

am trăit: noi n-am putut ca alții. Chiar și numele ni le-am ales singuri, cu pe-al lui Kim-Kim, iar Kim-Kim pe-al meu, Mă cheamă Lo-lo.

Să spun însă ce trebuie să spun, pen-tru că n-am la dispoziție (vreau să zic întregi-în-reguțe) decît patru coli albe. Trebuie să scriu ordonat și să răspund la niste întrebări pe care mi le voi pune tot eu, în gînd. În gînd, un fel de a spune.
Kim-Kim era, îmi amintesc că era pe-a-bundă un fel de „scutit-mă și fă!“. Mie-mi plăcea treaba asta. Nu mai trebuia să mă muncesc pentru a descoperi metode de a trăi, ei doar executam ordinele. El îmi spunea „Acuma!“ și eu, pac pac, rezolvam imediat. Aveam vreo patru ani, cred, sau cinci ani, iar ca să fur na mi se părea cel mai greu lucru dintre toate. Trebuia numai să mă strecur sub tei-gheaua aceea de lemn și să fac pînă. Cam de fiecare dată Kim-Kim mă doje-ne, că „de ce găsești numai pînă us-cată?“, dar eu nu mă supăram pe el, pentru că nici el nu se supăra pe mine. Îmi zicea să fiu mai atent iar eu îi zi-ceam „voi fi mai atent!“, apoi plecam la racheta noastră — așa se numea salcia pe jumătate dărîmată sub care locuim — și încercam să mîncăm, de multe ori reu-șeam, știu sigur că nu ne mai era foame. O treabă pe care nici acum nu o eu-nosc e de unde făcea Kim-Kim rost de haine. Venea săptămînal cu o plasă de haine pe care le împărțeam: una Lo-lo, una Kim-Kim, și încă una Lo-lo. Urmă-toarea săptămîină era invers, adică Kim-Kim, Lo-lo și Kim-Kim. Dacă aducea numai două haine făc-am Lo-lo, Kim-Kim, sau Kim-Kim, Lo-lo.

Ne îmbrăcam frumuse și încheam e-venimentul cu o oră de muncă. Adică mai uscheam de sub teigheaua aceea ci-

teva pînă. Existau zile cînd ne săturam de-atita pînă și, pac, căutam altceva, nu știu exact ce, poate se numeau cartofi de prăjit, pentru că noi îi luam și îi prăjeam. Kim-Kim descoperise focul și mă-nvă-țase și ne mîine, iar dacă ne venea să prăim ceva — prăjeam. De fapt, de no-vestea cu focul se lează e întreaga isto-rie a copilăriei noastre, pe care, însă, n-o țin minte. Îmi revin în cap imagini urite, de care n-am nevoie, totul e o ceață lip-sită de sens prin care mai apar uneori căpîte de fin, herghelii de cai, flăcări înalte și cartofi de prăjit.

Dar mai bine să declar despre un epi-sod ceva mai țirziu al existenței noastre, fiindcă am mai multe de spus.

Împliniserăm pe-atunci nouă ani. Știam asta de la Kim-Kim, pentru că el ținea evidență de vîntă. Și pentru a desprin-de ziua aceea de celelalte, adică pentru a-i da o trăsătură mai misticoasă, ne-am hotărît să ne-nabătăm. Eu și cu Kim-Kim. Însă nu așa cum face toată lumea, ci alt-fel: cu amoniac. Kim-Kim spunea că mirosul acela care ne hărăzea arioi e da-tul lui Dumnezeu, dar eu nu știu cine e Dumnezeu. S-ar putea să fie un om înalt și bărbos, pentru că Kim-Kim în-todeauna îmi vorbea de oameni înalți și bărbosi. Mă-a zis mai mult, desore el, dar eu eram atent la mirosul acela spec-taculos și nu mă interesau oamenii înalți și nici bărbosi. Pe de altă parte pot iura că în momentul acela nimeni nu putea fi mai înalt decît mine, în afară de Kim-Kim. Dar și eu eram mai înalt decît el. Amîndoi eram la fel de înalți și dac-am fi vrut, puteam să strivim pe toți trecă-torii, puzicii negri și ieșosi ce erau. Dar, tocmai pentru că erau purici negri și ie-roși, nu le făceam nimic. Ne azeam în mijlocul lor, pe bordură și miroșeam bor-canele fernecate, fără a măcar să-i bă-găm în seamă. Mulți dintre ei se opreau în dreptul nostru și ne priveau, nu știu ce găseau deosebit la noi, pentru că nici noi nu găseam ceva deosebit la ei. O fe-meie ne-a zis că dacă aruncăm borca-nele n-ă dă ceva bun, dar noi am fugit de lângă ea, fiindcă ne-am dat seama că e o hoată. Au încercat mulți să ne ia borcanele, dar noi nu ne lăsam așa ușor. Fugeam repede-repede, apoi le scoțeam limba și le făceam în ciudă, sic-sic zi-ceam, sic-sic. Proasta asta de lume, cit de smecheră mai era! Îmi venea s-o scuip și s-o strig „Lumeo, lumeo!“ și apoi să o scuip iar, dar nu puteam. Aproape toți erau împotriva noastră, chiar și femeile.

Nu vreau să dau nume, dar cunoaștem pe mulți care ne doreau răul. De pildă o bă-trînă care, după ce ne-a ținut la ea aca-să o după-amiază întreagă și ne-a vor-bit despre mamele și tații fără copii (de parcă astea ne interesau pe noi, mamele și tații), a vrut să ne ducă undeva și să ne-nchidă, nu știu cum se numește, e ceva unde există sunedenie de copii care mînincă și stau supravegheați, fără să ăibă voie să construască foc și să miroa-să amoniac. I-am făcut semn lui Kim-Kim și, pac, am zbughit-o din casa rău-făcătoarei, cu buzunarele pline de caise. Degeaba a mai strigat după noi, că n-am auzit-o. Ea ar fi vrut să ne cează ca-sele, și de-aia nu ne-am oprit. Oricum, erau niste caise mici și amare, nu mă mîncasem asemenea amăreli niciodată.

O altă ispravă mai aprotiată pe care trebuie să o declar este cea cu fioul. Asta s-a-ntîmplat cam acum o săptămîină, adică aveam fix 14 ani dacă e să mă țau după calendarul lui Kim-Kim, și mă iaru, pentru că altul nu cunosc. Construștem un foc pentru prăjit și l-am uitat aprins, dar nu noi sîntem vinovați, ci vîntul, căci el a aprins clăia de fin și magazia de lemne. Noi n-aveam de unde să știm că va începe vîntul fiindcă ne-ncercuse, Kim-Kim și cu mine am încercat să stîngem focul și n-am putut cu toate că am în-cercat. A trebuit să vină oamenii aceia cu furtună și să ude tot inclusiv pe noi, care nu mai puteam de bucurie că se va stînge focul. Pînă la urmă au reușit, după destul de multe eforturi, dar clăia de fin a ars toată. Noi am respirat usurați, eu și cu Kim-Kim. Bine măcar că n-a ars toată și magazia de lemne.

A doua zi s-a-ntîmplat povestea aia de care o știți, nu e nevoie să o explic aici fiindcă, în legătură cu ea, v-am mai dat o declarație din aceasta. Am întîl-nit-o pe Kara și am adus-o la racheta, unde am violat-o. Te rog, nene căpitan, nu ne mai ține aici, pentru că nu noi sîntem vinovați. Cunoșc oameni care își violează soțiile în fiecare seară, și nu se mai leagă nimeni de ei. Pe Kara am vio-lat-o cu voia ei, întrebați-o, nene căpi-tan. Citiți declarația pe care v-a dat-o și dați-ne odată drumul, nu ne mai bateți atît, că nu voi ne-ați crescut și dat de mîncare ca să ne bateți, noi am crescut singuri aproape, fără mamă și tată, chiar! nene căpitan, cum arată o mamă!... că, după cite-am înțeles, eam totți au așa ceva... e-adevărat?... sau m-a păcălit Kim-Kim și, cu ocazia asta, eu n-o să mai fiu prietenul lui? Zi-mi!

EPISTOLA SFÂNTULUI APOSTOL PAVEL CĂTRE ROMANI

CAPITOLUL 8

Viață întru Duhul. Slava ce va să fie. Iubirea lui Dumnezeu

1 Drept aceea, nici o osândă nu este acum pentru cei ce sunt în Hristos Iisus.

2 Fiindcă legea duhului vieții în Hristos Iisus m'a eliberat din legea păcatului și a morții.

3 Pentru că ceea ce-i era cu neputință Legii — fiind ea slabă prin trup⁶⁴ — a săvârșit Dumnezeu: trimițându-L pe Fiul Său într'un trup asemănător cu acela al păcatului și pentru păcat⁶⁵, El a osândit păcatul în trup.

4 Pentru ca dreptatea Legii⁶⁶ să se plinească întru noi, cei ce nu ne purtăm după trup, ci potrivit duhului.

5 Fiindcă cei ce sunt după trup, pe cele ale trupului le cugetă; dar cei ce sunt după duh, pe cele ale duhului.

6 Căci cugetul trupului este moarte, dar cugetul Duhului este viață și pace;

7 de vreme ce cugetul trupului este vrăjmășie față de Dumnezeu, căci nu i se supune legii lui Dumnezeu; că nici nu poate.

8 Iar cei ce sunt în trup nu pot să-I placă lui Dumnezeu.

9 Dar voi nu sunteți în trup, ci în Duh, dacă n'nt'adevăr Duhul lui Dumnezeu locuiește în voi. Dar dacă cineva nu are Duhul lui Hristos, acela nu este al Lui.

10 Dacă însă Hristos este în voi, pe de-o parte trupul e mort în virtutea păcatului⁶⁷, iar pe de altă parte duhul e viață în virtutea dreptății⁶⁸.

11 Iar dacă Duhul Celui Ce L-a înviat pe Iisus din morți locuiește în voi, Cel ce L-a înviat pe Iisus Hristos din morți va face vii și trupurile voastre cele muritoare, prin Duhul Său care locuiește în voi.

12 Drept aceea, fraților, datorii suntem, dar nu trupului ca să viețuim după trup —

13 că dacă viețuiți după trup, veți muri; dar dacă prin Duhul ucideți faptele trupului, veți trăi.

14 Fiindcă toți câți sunt mânați de Duhul lui Dumnezeu, aceia sunt fii ai lui Dumnezeu.

15 Pentru că n'ați primit un duh al robiei ca din nou să vă temeți, ci Duhul înfierii L-ați primit, prin care strigăm: Avva! Părinte⁶⁹!

16 Insuși Duhul mărturisește împreună cu duhul nostru că suntem fii ai lui Dumnezeu.

17 Iar dacă suntem fii, suntem și moștenitori — moștenitori ai lui Dumnezeu și împreună-moștenitori cu Hristos, dacă n'nt'adevăr pătimim împreună cu El pentru ca împreună cu El să ne și slăvim.

18 Într'adevăr, eu socotesc că suferințele din vremea de acum n'au nici un preț față de mărirea care ni se va descoperi.

19 Fiindcă nerăbdătorul dor al făpturii cu nerăbdare așteaptă descoperirea fiilor lui Dumnezeu⁷⁰.

20 Căci făptura a fost supusă desertăciunii — nu de voia ei, ci din pricina aceleia care a supus-o — cu nădejdea însă

21 că și ea, făptura însăși, se va elibera din robia stricăciunii spre libertatea slavei fiilor lui Dumnezeu.

22 Căci știm că pân'acum toată făptura suspină laolaltă și suferă'n durerile nașterii⁷¹.

23 Dar nu numai ea, ci și noi, cei ce avem pârga Duhului⁷², și noi înșine suspinăm lăuntric, nerăbdători așteptând înfierea, răscumpărarea trupului⁷³ nostru.

24 Căci prin nădejde ne-am mântuit; a vedea însă ceea ce nădăjduiești, aceea nu mai e nădejde. Cum ar nădăjdui cineva în ceea ce se vede?

25 Dar dacă nădăjduim în ceea ce nu vedem, așteptăm cu răbdare.

26 De asemenea și Duhul îi vine slăbiciunii noastre într'ajutor; că nu știm să ne rugăm cum trebuie, dar Duhul Insuși mijlocește pentru noi cu suspine de negrăit;

27 iar Cel Care cercetează inimile știe care este cugetul Duhului, că potrivit vocii lui Dumnezeu mijlocește El pentru sfinți.

28 Și știm că celor ce-L iubesc pe Dumnezeu toate

din

NOUL TESTAMENT

Versiune revizuită, redactată și comentată de arhimandritul Bartolomeu Valeriu Anania, sprijinit pe numeroase alte osteneți

li se lucrează spre bine, celor ce sunt chemați potrivit planului Său;

29 că pe cei pe care mai dinainte i-a cunoscut, mai dinainte i-a și rânduit să fie asemenea chipului Fiului Său, ca să fie El întâi-născut între mulți frați⁷⁴.

30 Iar pe cei pe care mai dinainte i-a rânduit, pe aceștia i-a și chemat; și pe cei pe care i-a chemat, i-a și îndreptățit; iar pe cei pe care i-a îndreptățit, i-a și slăvit⁷⁵.

31 Ce vom zice deci în urma acestora? Dacă Dumnezeu e pentru noi, cine-i împotriva noastră?

32 El, Care pe Insuși Fiul Său nu L-a crutat, ci L-a dat morții pentru noi toți, cum oare nu ni le va dărui pe toate împreună cu El?

33 Cine va aduce pără împotriva aleșilor lui Dumnezeu? Dumnezeu este Cel Ce aduce îndreptățire;

34 cine este cel ce osândește?: oare Hristos, El, Cel Ce a murit, ba mai degrabă Cel Care a înviat Cel Ce și este de-a dreapta lui Dumnezeu, Cel Ce și mijlocește pentru noi?!

35 Cine ne va despărți de iubirea lui Hristos?: Oare necazul? sau strâmtorarea? sau prigoana? sau foametea? sau golătatea? sau primejdia? sau sabia?!

36 Precum este scris: **De dragul Tău suntem omorâți toată ziua, socotiți am fost ca niște oi de'njunghiere.**

37 Dar în toate acestea noi suntem mai mult decât biruitori prin Acela Care ne-a iubit.

38 Fiindcă sunt incredințat că nici moartea, nici viața, nici ingerii, nici stăpânirile, nici cele de acum, nici cele viitoare, nici puterile,

39 nici înălțimea, nici adâncul⁷⁶ și nici o altă făptură nu va putea să ne despartă de iubirea lui Dumnezeu cea întru Hristos Iisus, Domnul nostru.

CAPITOLUL 9

Dumnezeu l-a ales pe Israel. Mânia și indurarea lui Dumnezeu, Israel și Evanghelia

1 Spun adevărul în Hristos, nu mint — împreună cu mine mărturisește conștiința mea întru Duhul Sfânt —

2 că mare-mi este intristarea și necurmată durerea inimii;

3 căci așa fi dorit ca eu însumi să fiu anatema⁷⁷ de la Hristos de dragul fraților mei cei de un neam cu mine după trup,

4 care sunt Israeliti, ale căroră sunt înfierea și slava

74 Vezi nota de la Lc 2, 7.

75 În textul original, trecutul (aoristul) acestui verb exprimă o anticipație de maximă certitudine, ca aceea din Mc 11, 24: „să credeți că le-ați și primit, și le veți avea” (vezi și nota).

76 Perorație: nici chiar stihilele sau forțele ceresti — fie ele bune sau rele — nu ne vor clinti. Asupra acestor forțe vezi și 1 Co, 15, 24; Ef 1, 21; 3, 10; 6, 12; Col 1, 16; 2, 10; 2, 15.

77 Anatema = blestemat, exclus din comunitate; destinat pieririi.

și legămintele și darea Legii și închinarea și făgăduințele;

5 ai căroră sunt părinții și din care după trup e Hristos, Cel Ce peste toate este Dumnezeu binecuvântat în veți. Amin!

6 Dar, negreșit, nu că ar fi căzut din putere cuvântul lui Dumnezeu; că nu toți cei din Israel sunt Israel.

7 nici pentru că sunt urmașii lui Avraam sunt toți fii, ci numai cei din Isaac — a zis — se vor numi urmașii tăi⁷⁸.

8 Această-nseamnă: nu copiii trupului sunt copiii ai lui Dumnezeu, ci urmași sunt socotiți copiii făgăduinței;

9 căci al făgăduinței este cuvântul acesta: **La vremea aceasta voi veni și Sara va avea un fiu.**

10 Dar nu numai atât, ci și Rebeca, a'nt' când a zămislit copiii de la unul singur, adică de la Isaac părințele nostru,

11 și înainte de a fi fost ei născuți, și înainte de a fi făcut ei ceva bun sau rău — pentru că planul lui Dumnezeu cel potrivit alegerii să rămână'n picioare, nu din fapte, ci de la Cel Ce cheamă —

12 i s'a zis ei că cel mai mare îi va sluji celui mai mic.

13 Așa cum este scris: **Pe Iacob l-am iubit**, dar pe Esau l-am urât⁷⁹.

14 Ce vom zice dar: nu cumva la Dumnezeu există nedreptate? Doamne-fereste!

15 Căci El îi spune lui Moise: **Voi milui pe cine miluiește și Mă voi îndura de cine Mă îndur.**

16 Prin urmare, nu este nici de la cel ce vrea, nici de la cel ce aleargă, ci de la Dumnezeu Cel Ce miluiește.

17 Căci Scriptura îi zice lui Faraon: **Chiar pentru aceasta te-am ridicat, ca'n tine să-Mi ar't puterea și ca numele Meu să se vestească'n tot pământul.**

18 Prin urmare, Dumnezeu miluiește pe cine vrea El și împletrește pe cine vrea El.

19 Atunci, imi veți zice: De ce-l mai scoate pe cineva în noaptea? Căci vrerii Lui cine-a putut să-i stea împotrivă?!

20 Dar, omule, cine ești tu, cel ce-l răspunzi lui Dumnezeu împotriva? Oare plăsmuirea-i va spune plasmuitorului: De ce m'ai făcut așa?

21 Nu are o'arul putere peste lut, ca din aceeași frământătură să facă un vas de cinste și un altul de necinste?

22 Și ce dară Dumnezeu, vrând să-și arate mânia și să-și facă puterea cunoscută, cu multă răbdare a răbdat vase ale mâniei⁸⁰, menite spre pierire,

23 dar pentru a arăta bogăția slavei Sale către vase ale miliei⁸¹, pe care mai dinainte le-a gătit spre mărirea?

24 adică pe noi, cei pe care ne-a și chemat, nu numai d'ntre Iudei, ci și d'ntre păgâni,

25 așa cum și zice la Osea: **Chema voi popor al Meu pe cel care nu era poporul Meu și iubită pe cea care nu era iubită.**

26 **Și va fi că'n chiar locul unde li s'a zis: Nu voi sunteți poporul Meu!, acolo ei se vor chema fii ai Dumnezeului celui viu.**

27 Iar Isaia strigă cu privire la Israel: **Chiar dacă numărul fiilor lui Israel ar fi ca nisipul mării, doar rămășița se va mântui;**

28 **căci pe deplin și repede-Și va plini Domnul cuvântul pe pământ.**

29 Și cum a prezis Isaia: **Dacă Domnul Sabaoț nu ne-ar fi lăsat urmași, am fi ajuns ca Sodoma și ne-am fi asemănat cu Gomora.**

30 Așadar, ce vom zice?: Că păgânii care nu căutau dreptatea au dobândit dreptatea, însă dreptatea din credință;

31 dar Israel, urmând legea dreptății, n'a ajuns la Lege.

32 De ce? Pentru că nu din credință o căutau, ci ca din faptele Legii; și s'au împiedicat de piatră-impiedicării,

33 precum este scris: **Iată pun în Sion piatră de-impiedicare și piatră de poticnire; și tot cel ce se va'ncrede'n Ea⁸² nu va fi rușinat⁸³.**

78 Literal: întru Isaac și se vor chema urmași. Verbul „a (se) chema” are un dublu sens: a fi numit cu (a purta) numele cuiva; a fi chemat la existență (prin puterea lui Dumnezeu). Vezi și 4, 17.

79 Ebraism pe care limbile moderne l-au preluat prin greaca veche. El nu exprimă un sentiment, ci locul secundar în ierarhia preferințelor: Pe Iacob l-am iubit mai mult decât pe Esau. Este exact înțelesul de la Lc 14, 26 (vezi și nota).

80 Vase care atrag și merită minia (lui Dumnezeu). Grecescul skevos înseamnă și vas, dar și obiect de folosință, unealtă, instrument.

81 Vase care atrag și merită mila (lui Dumnezeu). În FA 9, 15 Pavel este numit „vas ales”, adică instrument ul uman prin care Dumnezeu își exercită voia între oameni.

82 Corect: în El. În grecește, substantivul „piatră” e de gen masculin.

83 Nu va fi dezamăgit; așteptările lui nu vor fi înșelate.

PRUNGHETORUL

— rubrică realizată în colaborare cu publicația „Expres Magazin“ —

Orașul Urlați

Orașul umbrelor și al tăcerilor.
Orașul care-ți mestecă mărunț în propriile viscere identitatea, fulguranța ta identitate.
Orașul cu lumini portocalii care-ți dilată umbra și-ți inghite privirea. Orașul atîtor singurătăți care se ciocnesc zilnic unele de altele fără durere, fără speranță. Orașul eșecurilor mascate sub fardul zimbetelor de conveniență și-al indiferenței.
Orașul sentimentelor strivite, al confesiunilor de paradă, al înjosirii umanului pe scara nonvalorilor.
Orașul poezilor inghesuiți în carapacea propriilor aspirații și-a culturii de poezială.
Orașul roboților cotidiani, al rifrelor de afaceri și al moralei tinzind spre limita zero.
Orașul cimitirelor de dureri și eșecuri. Orașul deznădejzii și-al curajului de-a-l înfrunța.
Acesta nu-i orașul în care visez. E cel în care trăiesc.

Livia Dimulescu

Limba română

Merită să fii martirizat
Pe rugul celei mai latine dintre limbi
Leonard Rădulescu

Sonet

Ca să pot fi, în suflet imi sap adinci
tranșee
De dincolo de care gloanțe de seu
pornesc;
Mă duc, de trupul de femeie
Așa cum e, netrebnic, nebun,
nepămîntesc.
Pe-alături trec spre iarnă, ca trintorii
spre stup
Regi mult prea singuri, parcă, și
spaima lor s-adună
În nopți în care lupii aduimecă spre
lună
Perdele singerinde ce-n ochii lor se
rap.
Și noi, departe-n frontul fără soldați
și arme
Crucificați pe-o albă movilă stăm la
pîndă
Parcă-așteptăm s-apară un aprig
Dumnezeu

Mîhnirea grea de ființe cu mina să
ne-o sfîrșie
Și-n locul așteptării de fiară acum
flămîndă
Să-și dăruiască tronul de gheață vechi
și greu.

Fals prometeu

Pasul de noapte țipă scurt
într-o tăcere
Așteptă suspensiv
peste un răsunet surd.
Ușor, ușor, se gîndesc
aceiași cerc adînc donat
spre care nu se mai uită nici-un
soldat.
Și iar se aude Osana!
Umiț ca nicidecum se chircește
Cuvîntul

refuzîndu și sorgîntea.
Osana! Osana! Osana!
Degeaba — nu poate fi Prometeu
cel ce n-a adus focul
ci doar un decor de carton cu stîncă
și vultur.
jalnic, neluat în seamă de nici-un zeu.
Liana Potirca

Poate chiar credeți...

Poate chiar credeți că igrasă
umilinței
ne-a pătruns oasele, pentru totdeauna
poate chiar credeți că, rătăciți în
desigur de vorbe,
ne-am pierdut pe noi înșine și nu mai
putem ochi
capcanele pe care, nonșalant, le
întîndeți
peste ruinele acestui mileniu muribund
poate chiar credeți că singele nostru
anemiât
nu mai poate capta chemarea celor
pierduți...
poate chiar credeți că pînă și patria
v-o puteți atîrna la piept
ca pe-o decorație de tînichea
străfulcioare...
Cine știe?... Poate chiar credeți...

Dar noi, la adăpost de podoabele
voastre zornătoare
cu cerbicie veghem somnul copiilor
noștri,
să nu-l pătrundă igrasia umilinței,

să nu se piardă în desigur de vorbe,
să calce peste capcane ca Isus peste
apc...
Și fiecare din ei va fi un Mintuitor.
Nedeea Burcă

Personajul principal

Un întreg popor se zbate acolo jos.
Îl poți vedea cum se-agită,
Fiecare arcîndu-se pe cei din jur, spre
lumină.

Copii nenăscuți,
Copii malformați
Sau bătrini ulceroși, varicoși,
incrunțați
Zdrobese sub picioare, urcînd,
Tot ce găsesc.

O mină chircoasă, călcată de o talpă
colțuroasă;
Un craniu cu oase moi, ca o pungă
imensă,

Își scîpă creierul și umorile
Sub sărutul ucigaș al vreunui picior.
Cad corpuri urcătoare spre soare,
În jur zac membre zdrobite, singe și
nînsoare.

Vieți palpitînde se sting.
Se zbate în van să smulgă ultimele
raze
Ale unui Soare muribund în miinile
zeilor tor dementi.
Iar ce?

Adînc mă revoltă...

Adînc mă revoltă minciuna
Acelor nedemni de iubit,
Că mor sau trăiesc, mi-e totuna
Rămîn un etern umilit.

În viață, durerea mă paște
Prin grele necercări am trecut,
Plîngînd otrăvitele moarte —
Ale țelului veșnic pierdut.

Desmățul vorbirii la modă
Lăsați-l, nitați-l, e-un fum,
Ei duc existență comodă
Și n-au vreo simțire acum.

Nu credeți în steaua ce vine
Lumina ei albă-i pămînt,
Coșmarul atîtor destine
Amarnic miroase-a mormînt.

Adînc mă revoltă trufia
Prea multor meschini parveniti,
La preț nu-i deloc modestia
Nu-i loc pentru oameni cinstiți!

Dumitru Tudorache

Un om în acvăriu

Se lăsa purtat de curenți
și orbit de simetria sticlei,
Alunecă gîndurile pe lingă ei
și respira prin cuvinte simple
alegîndu-le cu dinții.
Se teme de zbaterea luminii
și veghea firzila naștere
a zgomotului.
Și mina nu se arcula spre tîmplă
din lipsă de spațiu.

Raluca Voinescu

Cuvîntul acesta lepros

Cuvîntul acesta lepros
Îmi imboldăvește ideea ce-o am
Cadou de la tata
În interesul tuturor posibilităților
Puse la îndemînă
În geamantanele de lemn
Te pot întîmpina
Cu motivul îndoit în patru
Starea mea de spirit
Are mobile noi
În care își aranjază pe umerase
Viitorul și citeva umbre
Rămase cu stăpînii
În străinătate.

Ana Ardeleanu

haiku

Noaptea,
între doi arbori,
curajul de a fi om...

GLOSSĂ

Dacă ascult vocile care mă cheamă
într-o mie de locuri, pentru literă,
pentru imagine, pentru mișcare și
sunet, și pentru tot ceea ce nu putem
imagina. Dacă am acest orgoliu de a
fi singur în morganatica paletă a ur-
mărilor nefinalizate. Dacă deschid o
ușă a unei case părăsite pe-o stradă
necunoscută pe care mă simt de parcă
eu as fi tăiat-o cîndva în imemorialul
durerii de a fi. Dacă absolut constient
îmi intrerun legăturile cu toți priete-
nii doar pentru a putea presimți o
clipă alteritatea debordantă a celui
care nu voi fi. Amestec de umbră în
paharul spălat la cișmea sub frunzele
teului și tipătul care umblă pe buza
lui izvorînd parcă din ciobitura răma-
să de la ziua mea cînd mama l-a scă-
pat pe ciment, și a-a rostogolit tute
printre bălării ieșind din raza vizuală
și toți l-au abandonat crezîndu-l inu-

tilizabil. Cercuri-cercuri, înaintare co-
rectată de felinarele singurate din
colțul străzilor, felinare luminînd gră-
mezile de frunze fumegînd lent și ur-
mele de tălpi rămase ici și colo pe
trotoare. Noaptea părăsirea devine un
viciu organic, secunde în care oame-
nii dispar, oase volatilizate în mari
războaie invizibile, singe transparent
ca ferestrele unei atlantide decimate.
Străzile noaptea îți provoacă un gol în
stomac. STRĂZILE NOAPTEA ÎȚI
PROVOACĂ UN GOL ÎN STOMAC
Firele tăcute întinse prin văzduh, firele
legănate de vînt îți bruiază pînă la
nebulie circumvoluțiile, te electro-
schizo-cutează în mijlocul pietelor
goale, în umbră toxică a monumente-
lor unei civilizații derizorii. Ne putem
omorî între noi doar încercîndu-ne
noaptea urmele grele pe-un caldarîm
care suportă case defuncte și arbori
ce emană mirosul persistent de naf-
talină al veacurilor de ne-nrebuintare.

Constanța Abăluță

Jurnal anticameleonic — 1 dec. 1991

stop cadru

Soarele interior *

Într-o carte de debut intitulată
Ipostaze solare nu este de mirare că
unul din nucleele poetice este chiar
soarele. Astrul de pe cer, dar și succe-
danele lui terestre: lumina incandes-
centă a crinilor (Florală), ochii străluci-
tori de suferință ai mamei (Intunecare),
„catredralele luminii” (Gînd de dor) Există
în volum o dublă mișcare: elanul spre
înăltimi și întoarcerea, cu energiile am-
plificate, pe pămînt. Esențial este de-
mersul interiorizării, aprofundarea expe-
rienței (Adîncire), nașterea soarelui din-
lăuntru. Poeta știe deja că această pre-
țioasă combustie se pregătește în singu-
rătate, în tăcere, în anonim. Apare ast-
fel și o ipoteză a nopții, a întinericului
ca virtualitate a luminii: „As vrea să
fiu la fel de adevărată / Ca întinericul
ce ninge zarea asta” (Împlinire)

Purtîndu-și soarele înlăuntru multe
dintre elementele acestui univers poet-
ic ard: „ard mugurii, / mistuindu-se,
ierfă pe altarul rodirii —, (Gînd pentru
luna martie), în „muzica timpului care
apune / crucificați, ingerii ard” (Stras-
bourg), „litere ard, nenăscute, nescrise”
(Coșmar), arde secunda „esență de soare”
(Carpe diem) arde dorul (Plo. albastre),
arde toamna (Unde te sfîrșești tu) ard
pînă și fulgii „peste vise”, ca „suliți”
(Cîntec pentru un Decembrie).

Nu exagerez spunînd că Manuela Boat-
că a început să se obișnuiască cu dialect-
ica contrariilor și cu formulările para-
doxale. „O lume-nțeașă port în suflet,
/ Dar sufletul mi-e tot o lipsă” ni se spu-
ne în Ideal, într-o bună întuire a nece-
sității de a alterna preaplînul cu golul.

Există în carte și momente cînd per-
sonajul feminin umple cerul cu propri-
ile stele, substituindu-se cu naturale
lunii (Împlinire) — acest „dulce palid
soare”, cum o numea Eminescu — sau
cînd, plasîndu-se la „răscrucea pămî-
nturilor” își simte clipele de „nemurire
fierbîntă” (Carpe diem) dar prețioase
mi s-au părut stările de nesigură și
vulnerabilitate, ca în Neîntregire. Lipses-
te foarte puțin ființei umane ca să fie
atotputernică, dar acest foarte puțin este
întotdeauna absent. E tocmai fisura prin
care începe cîntecul.

O altă temă a volumului este lupta cu
timpul. În Ultimatum eroina înoată im-
potrivă fluxului de secunde și de ore,
încercînd, fără succes, să le sece izvorul.
Poeta știe însă că timpul poate fi oprit
pentru că deține arma cu care să-l fixe-
ze. Este arma dintotdeauna, cuvîntul,
„ca la-nceput”, cum ni se spune într-o
poezie cam retorică (Cuvîntul ca armă).
Începe să se configureze astfel o nouă
temă: poezia poeziei, lirismul modulului
de a scrie: „Așază-mi-te în cuvinte, co-
pile, / Ca să te scriu pe hîrtie, / Pentru
că mintea mea / Nu te mai vede. / Vreau
să te construiesc din litere, / Culorile
refuză-nțercările mele, / Nu, nu trebuie
să ridici mina / tocmai acum / și să nu
mistii gîndurile, / e-ai să dai peste lîte-
re”. (Portret). Așa încep să circule prin-
tre filele cărților băieții scrisi, perechile
de hîrtie, tubiții de cerneală, ființe ciu-
date pe care le cunoaștem și din textele
unor poete importante ca Ana Blandia-
na (Oh, trupul tău) sau Daniela Crăș-
naru, de exemplu.

Nu știu dacă Manuela Boatcă cunoaș-
te sau nu asemenea texte. Mi s-a plîns însă

că în Florală i s-a depistat o influență
D. Anghel, că poezia în golful meu, va-
poare i-a fost revendicată de la Minu-
lescu, cînd ea, poeta, în momentul com-
punerii, nici nu se gîndise la acești scri-
tori. Și este evident faptul că poezia de
pînă acum a autoarei s-a născut mai
mult din contactul cu viața decît din cel
cu literatura. Cartea odată publicată însă
scapă din miinile și din intențiile scri-
torului și intră în cîmpul de forțe ale
literaturii unde domnesc tot felul de
monstri, mai mult sau mai puțin sacri.
Prin forța magnetismului lor, aceștia își
revendică noua construcție, infiltrîndu-și
stigmatetele. Și nu este nici o rușine să
le porți, pentru că, în spațiul intertextua-
lității, ele sînt aproape o fatalitate. Să
nu ne temem de influențe, nici de cele
pe care ni le asumăm, nici de cele care
ni se atribuie, ci, dimpotrivă să le pur-
tăm cu naturalețe, ca pe un bine sau ca
pe un rău necesar. Emanciparea, dacă
este să vină, se va ivi de la sine, pe ne-
simțite, din adîncuri.

Poeta începe să fie edificată asupra
cantității de îndirire și disperare ce se
consumă pentru împlinirea adevărată a
gîndului. Există și ceasuri rele, „de apă
verde” (Jucării pentru gîndul meu), cînd
secunde de inving sterilă inspirația lăsînd
cuvintele să moară, „nenăscute, nescrise”
(Coșmar), iar biruinta printr-o carte
este și biruinta împotriva propriei vieți,
ba uneori și împotriva propriei naturi.
Una dintre bunele poezii ale volumului
mi s-a părut Sema de carte tocmai pen-
tru că sensibilizează inspirat această idee:
„În filele cărții sînt cruci și sint păsări /
Și eu le visez, ba sint trează, / Mi-e frică
de cruci și mi-e frică de păsări, / Dar
ceva mă îndeamnă: «Visează!» E soa-
rele umed și-n valuri de raze / Plutește
tăcerea fierbîntă, / Și păsări se zbat în
orașul uitării / Pe pietrele de la mor-
mînte, / Aici nu trăiește nimic, nici-
odată, / Sînt vietile toate-ale morții, / E
golit răsăritul de zboruri în doi / Și sînt
cruce între filele cărții”.

În ceea ce privește figurația, dintre
păsări, cel mai invocat este cororul, dia-
tre insecte, fluturile, dintre flori, crinul
și magnolia, dintre culori, albul (stele
albe, vară albă, secunde albe, fîrm alb,
ploaie albă, iarbă albă, nemurire albă:
„e tare albă nemurirea noastră”), dintre
fenomenele meteorologice, nînsoarea și,
apoi, ploaia, dar nu atît nînsoarea cu
zăpadă, cît cea cu întineric cu fluturi,
cu secunde, cu vise. Excesivi, mi s-au
părut tropii singerosi, o caracteristică,
se pare, a lirismului feminin: „gînduri
pline de singe”, „singele nopții ucise”,
„minute singerinde”, „efluviu de singe
născute din soare”, „întrebări pustii, in-
singerate”.

Mai înzestrată decumdată vizual decît
auditiv, autoarea a început, în ultima
secțiune a cărții (p. 71—91) să-și rafine-
ze rimele, să-și permită unele îndrăz-
neli sintactice și chiar să treacă în altă
vîrstă, prin intensificarea irizațiilor re-
ligioase.

Ioana Lipovanu

* Text prezentat la lansarea cărții
„Ipostaze solare” de Manuela Boatcă,
Lansarea a avut loc în cadrul Asociației
Iulia Hasdeu, la 4 iulie 1992.

Bazar sentimental

Par ne-a fost dat să întâlnim într-o sală de expoziții atita aglomera-re de lucrări ca în cazul ultimei „per-sonale“ a **Madeleinei Braun** de la par-terul „Căminului Artei“. Simezele a-cestei săli, altfel modestă în spațiul de expunere, sint literalmente tapetate cu oferta policromă a artistei, care propu-ne privitorului, cu o ostentație nedisu-mulată, cam tot ce a lucrat în ultima vreme. Zeci de pinze „standard“, cele

mai multe „operind“ în teritoriile pic-turii peisajere — notații grăbite, stu-dii de culoare sau numai secvențe ale unui itinerar sentimental. Unele au o individualitate marcantă, dar trebuie mult celui ce scormone în noianul de lucrări ale acestei expoziții-bazar să le găsească. Miza comercială, pe care și-a propus-o artista în termeni excesivi, a-mendează drastic posibilitatea unor e-valuări estetice obiective. Ceea ce re-ținem la o cercetare superficială este un anume instinct al picturalității și sugestivitatea desenului. Fapt evident în tablourile cu subiect peisagistic, în care atenția pictoriței este concentrată asupra unui obiectiv arhitectonic sau istoric bine determinat și ușor de recu-noscut. Aceeași observație este valabi-lă și în privința naturilor statice, cu a-dăugirea că aici penelul artistei se des-fată în mai multă culoare, trădind chiar o anumită undă de senzualitate.

Madeleine Braun este, credem, ge-nul de pictor uvrier, posesor al mai multor rețete eficiente, pe care le in-trebuințează ori de câte ori clientul o cere. Dar, pentru ca acest client să știe despre ce este vorba, pictorița îl pune în fața unor oferte-model, de unde să aleagă. Nu întâmplător artista pune în pinzele sale tonuri și accente care evo-că o întreagă ascendență picturală, un fel de index stilistic **à la manière de**, pe care îl întrebuințează cu dezinvolură evitind, totuși, amenințarea pastisei.

Personal, am fost atras mai mult de expresivitatea formelor și de intensita-rea ardentă a culorilor din unele sta-tice, numai că foarte greu am putut face o distincție anume în perimetrele acelea sufocate de densitatea nefireas-că a tablourilor expuse. În felul acesta credem că anevoie artista își va putea

atinge chiar și scopul propus — acela de a vinde cât mai mult. Absența tota-lă a oricărui criteriu de panotare, am-bianta de bazar oriental pe care a construit-o cu obiectele producției sale artistice îl conduce pe privitor într-un spațiu ostil, care respinge contactul, dialogul, fie el și tăcut, cu arta.

Extrase din acest context impropriu câteva dintre lucrări ar fi putut sustine credibil o conduită stilistică bine indi-vidualizată, ce ne-ar fi creat o imagine mai exactă asupra potențialului creator al pictoriței. Imposibilitatea deslășirii unor analize și a unor judecăți valori-ce, ne împiedică la alt gen de conside-rații decât cele enunțate mai sus. În se-lectia noastră fotografică am reușit să caracterizăm mai mult sensurile cali-tative ale expoziției decât a făcut-o pic-torița însăși.

Ce ar mai fi de spus? Oricît de ra-pace ar fi viața, oricît de avizi am fi după câștigul aducător de liniște și si-guranță, n-ar trebui să renunțăm așa ușor la a dovedi că mai avem, sau ar trebui să avem și un dram de conștiin-ță artistică. Altfel, gestul nostru sfidă-tor împrumută miasma tarabei cu ni-micuri. O expoziție personală într-una din sălile centrale ale Bucureștiului nu-i un fapt oarecare, mai cu seamă cînd expozantul este din alt oras al țării. Madeleine Braun a ratat afirma-rea eminenței sale artistice (de o va fi avînd) lămurindu-ne în schimb cit de prolifică este. Despre personalitatea sa creatoare, despre statura sa artistică expoziția de față nu îngăduie, însă, nici un fel de sentință.

Corneliu Antim

muzica

În pas cu Occidentul

Lumea noastră muzicală pare tot mai dornică să se „alinieze“ uzanțelor occidentale, dacă nu sub aspectul rigori-rii și al proiectării în perspectivă, mă-car în intenția organizării unor festiva-luri și cursuri de perfecționare interna-tionale, desfășurate în lunile de vară. Re-marcabil este faptul că asemenea iniția-tive s-au născut în diferite colțuri de țară, independent de vreo indicație sau coordonare „de sus“, deși s-au bucurat de patronajul Ministerului Culturii și al instituțiilor locale de resort.

În luna iulie au avut loc, simultan, două „master classes“ susținute de per-sonalități de marcă din Italia, Franța sau Japonia, beneficiarii acestor cursuri fiind interpreți români, dar și muzicieni străini. La Constanța, în plin sezon estiva-l, a avut loc Festivalul tinerilor diri-jori, precedat de cursul susținut de diri-jorul și muzicologul Alain Paris din Franța, la care au participat Iurie Flo-rea din Chișinău, Dan Rățiu și Cristian Alexandru Petrescu din București. Timp de o săptămână, ei au studiat și analizat lucrări din literatura franceză sub direc-ta îndrumare a maestrului, parcurgînd tot setul de partituri propuse la pupitrul Or-cheștrei Simfonice din Constanța, care s-a dovedit deosebit de receptivă și ma-leabilă, dar mai ales rezistentă la un ase-menea maraton muzical. Nu întâmplător, Alain Paris a declarat, după ultimul con-cert, că „principalul protagonist a fost orchestra, absolut formidabilă în timpul acestui adevărat curs de pedagogie di-rijorală.“ Cele două concerte susținute în finalul festivalului au oferit publicului constănțean posibilitatea de a audia opusuri de mare dificultate în plan ex-pressiv, interpretate de cei trei tineri dirijori, dar și de Alain Paris, propu-nînd soluții uneori surprinzătoare în con-ducerea frazelor, în jocul accentelor sau în reliefația temelor.

În aplauzele publicului și ale orches-trei, au fost oferite multiple premii — premiul acordat de Orchestra Simfonică Constanța — Iurie Florea, premiul Jeu-nesse musicale — Iurie Florea și Dan Rățiu, premiul Ionel Perlea din partea Inspectoratului Județean de Cultură Iași — Iurie Florea, premiul Fun-dației Jora (organizatoarea festivalului) și al Alliance Française Constanța pen-tru interpretarea muzicii franceze — Cristian Alexandru Petrescu.

Dacă și Alain Paris consideră că „a cîștigat pariul“, dacă și publicul a venit în sală în acea zi în care norii s-au rupt deasupra Constanței, înseamnă că, într-a-devăr, a fost o reușită, despre care, de altfel, Alain Paris a vorbit elogios în emisiunea sa de la Radio France.

Reușit s-a dovedit și cursul de canto și dirijă, organizat de Craiova între 15 iu-nie—12 iulie, paralel cu primul Festival liric internațional „Elena Theodorini“, in-cludînd spectacole de operă susținute de maestrul care au condus cursurile — Matsumoto Miwako (Japonia), Gianfranco Pastine (Italia), Carlo Prato (Italia) și Modest Cichirdan — sau de interpreți de prestigiu ai scenei noastre lirice — Maria Slătinaru Nistor, Florin Farcas, Emil Iu-rașcu, Vasile Martinoiu, Eleonora Enă-chescu ș.a. Această dublă acțiune, be-nefică atît pentru cursanții din Japo-nia, Italia și România, cit și pentru pu-blicul dornic să asculte muzică bună în interpretări valoroase, a pornit din ini-țiativa entuziaștilor muzicieni din Cra-iova, în colaborare cu dirijorul Carlo Prato. Evenimentul a permis și „decon-spirarea“ unei alte inițiative de senza-ție — înființarea Societății de concert „Craiova“, din cite știm prima formație simfonică „privatizată“ de la noi. Dacă vrei, poți — dar asta înseamnă sponso-rizare, colaborare cu instituțiile (sîncă) de stat și, mai ales, multă bătaie de cap. Di-rectorul general al festivalului, pianistul Mihai Ungureanu este, însă, foarte opti-mist în acest sens și, ceea ce este esen-țial, știe să gîndească în perspectivă. Cursurile s-au finalizat prin prezenta-rea, în premieră, a spectacolului „Băr-bienul din Sevilla“ de Rossini, interpre-tat de tineri români și japonezi: cele două spectacole au fost dirijate de Mo-dest Cichirdan și, respectiv, Carlo Prato, care, de altfel, se vor afla la pupitrul și în turneul întreprins cu acest spectaool, începînd din 25 iulie, în Italia. Splendidă recompensă pentru efortul enorm depus de tinerii soliști, de profesori și organi-zatori. Peste un an, sîntem, din nou, as-teptați la Festivalul craiovean — surpri-zele (plăcute) continuă.

Anca Florea

parțial color

Salut, amorezi!

O emisiune fără prejudecăți, fă-ră ipocrizie și fără interdicții, altfel spus, dolda de adevăruri, cînd crude, cînd coapte, cînd goale, atrage, incită și agită. Dacă se anunță, cu sublinieri, titluri de felul „Un diagnostic de pus: educație sexuală sau pornografie“, „Ce oferă presa de... specialitate?“, „Ero-tic, sexy sau porno“ și „Protecția pu-dorii sau prejudecată?“ atunci audien-ța ei e garantată, fără nici un fel de rezerve. Dacă a fost programată în-seamnă că momentul o cerea, știindu-se cite comentarii și controverse sînt în acest sens, fără a se putea spune că dreptatea este de partea cuiva anume. În acea dată de 14 iulie (Ziua Naționa-lă a Franței!), orele 18 și 15, fotețiile din fața televizoarelor au fost ocupate cu mult înainte de derularea genericu-lui. S-au grăbit să aflu ecourile revis-telor lor, prin intermediul mediilor magnetice, redactorii de la „Prostitu-ția“, „Bordel“, „Sexy Balamuc“, „Sexy Magazin“, căci o tăcere suspectă tro-nează în jurul acestora și nu mai știu oamenii cum să se orienteze, pentru a satisface gusturile celor mai mulți ci-titori. Iată, apăsarea unui moment cînd se putea discuta cu cărțile pe față și cu imaginile netrucate subiecte de actua-litate care frămîntă nu numai genera-țiile tinere, ci și pe toți aceia, curioși ai tainelor vieții. Chiar și noi, editorii unui almanah de vacanță „Amor și umor“ așteptam să primim o critică as-pră, n-am spus tovarășească, fiindcă ni se părea că sîrisem prea mult calul, inserînd în pagini glume și desene cam decolate. Poate ni se cuvinea și o mus-

trare de felul „dacă nici la scriitori nu mai sînt perdele, atunci ce să mai așteptăm de la căsutele cu zorele!“.

Animatoarele de la **Intervantinal**, de la **Continental**, de la **Parc** și de la alte castele ale iubirii țineau morțiș să li se confirme: este sau nu îndealni-cirea lor o profesie aleasă sau o alege-re profesională? Vor căpăta un spor de periclitare, tinîndu-se cont de vir-sta, culoarea pielii, evoluția bolilor sau chiar preferințele clienților? Din „Evenimentul zilei“ nu află decit date sumare, nu și ceea ce le-ar putea pas-te. Despre viitorul lor nu se suflă o vorbă nicăieri. Vor avea o pensie con-sistentă? Care vor fi asigurările lor sociale? Pot întemeia un S.R.L. sau contează tot pe S.R.I.? Dacă toate a-cestea fi-vor explicate, atunci pot tre-ce și la ore suplimentare, pentru anu-mite indexări.

Neinițiatii, virginele, dar și cei din vîrsta a treia nu puteau scăpa o ase-menea emisiune, unică în felul său, inedită și, de ce n-am spune, educati-vă. Totul depindea însă de abilitatea redactorilor și de selecția subiecților. În orice relație contează doar alegerea. Ei bine, simțînd imbulzeala, coordona-torii de programe au știut că e nevoie, înainte de a se intra în temă, de o anu-mită atmosferă deconectantă, care să trezească toate simțurile, poate chiar un mediu simpatetic inconfundabil în astfel de cazuri. Și, spre lauda lor, au găsit muzica și chipul lui Aznavour. Spre un univers atît de misterios, inac-cesibil altădată, păseam triumfali a-cum. Numai că, imediat ce vraja sonu-rilor a dispărut, în ecran a năvălit Jeana Gheorghiu care, prin buzele sale — fără prejudecăți, fără ipocrizie, fără interdicții — ne-a anunțat că emisiu-nea cu pricina n-a prea putut fi reali-zată și, în locul acesteia, vom vedea un film. Nu ne-a spus că este plictisitor. La sfîrșitul lui, Jeana Gheorghiu n-a mai apărut să ne țină de vorbă. Puci-bondă cum o bănuim, s-ar fi rușinat de prostituția care a strălucit acum tocmai prin absența sa.

Marius Tupan

Marguerite Duras: „Durerea“

Acă pînă la apariția romanului *L'Amant*, Marguerite Duras era considerată un scriitor ermetic, faptul se datoră, în primul rînd, refuzului categoric de-a supune iluziei românești un cititor orb. Refuzul acesta era mai radical decît ceea ce se spusese sau se înfăptuise de cînd suprarealiștii au început să-l denunte. Efortul său se situează mai curînd pe linia rimbaldiană: a găsi obiective, deci mijloace de expresie noi. *L'Amant* va fi nu numai o teribilă poveste de iubire și ură, ci și o carte a „devenirii” scriitorului. Acel obsedant „vreau să scriu”, întrevăzut în străfulgerările cîte un unui „flash”, devine în final „scriu”.

Pentru Marguerite Duras, munca de romancier este o trudă de cercetător care caută, dincolo de aparente, esența. Scriitura refuză rutina, respingînd rutina lecturii. Cititorul intră în spațiul romanului ca într-o pădure vastă, ignorînd la început, presimțind apoi și descoperînd în cele din urmă o realitate transformată și nu mai puțin transformatoare.

La Douleur *) este o carte despre război și consecințele lui în plan moral, un tulburător și autentic document psihologic și, în același timp, o riguroasă căutare a drumului ce duce de la consemnarea imediată la ficțiune — drumul literaturii de la trăire la creație. *La Douleur* este concepută ca un dosar de existențe reale sau imaginare, cuprinzînd șase texte precedate de cîte un scurt preambul, gîndite „après-coup”, în momentul reunirii lor. Astfel, text și meta-text alternează, ca pe o claviatură, clape albe și clape negre, suporturi materiale pentru o gamă majoră și una minoră, abil joc de reflexie și autoreflexie.

Textele se grupează două cîte două, criteriul de asociere fiind proporția în care se dozează realul și imaginarul.

Primele două sînt „istorii adevărate”, două „jurnale” scrise în timpul celui de-al doilea război mondial. Primul — *La Douleur* — este relatarea unei așteptări desirante, Marguerite, soția Rezistentului Robert L., așteaptă întoarcerea lui, lupta pentru viață, dispariția a ceea ce fusese, cîndva, o iubire. A doua istorie — *Monsieur X dit ici Pierre Rabier* — „adevărată pînă la ultimul detaliu” (p. 86), relatează amicitia duplicitară a soției lui Robert L., ea însăși membră în Rezistență, cu agentul de Gestapo Pierre Rabier. Portretul agentului de Siguranță („furnizorul de morți”, ființa devotată „modului iluzoriu de a trăi prin funcția de sancțiune și numai prin aceasta” (ibidem), pasionat de artă, vi-sînd după război o librărie personală, fericit că se află în preajma unei scriitoare, cinic pînă la sadism, prelungind agonia victimelor sale din plăcerea de-a fi ascultat, imbecil și poate puțin nebun, singur, mai ales singur) se conturează pe parcursul repetatelor întîlniri, jocuri cu moartea, în care cei doi sînt pe rînd victimă și călău. Narațiunea are nervul și tensiunea romanului politic, stilul despuțat de orice intenție de calofilie. Frază e sacadată sau contorsionată ca și sfîșietul povestitoare, schimonosît de durere și teamă. Un singur moment de „respiro” înregistrează acest jurnal: scena superbă în care eroina, aflată într-o cafenea frecventată de nazisti, își învinge frica și izbucnește în ris, proclamînd cu voce tare sfîșitului Germaniei hitleriste.

Următoarele două texte — *Albert des Capitales* și *Ter le milicien* — se situează

ză la jumătatea drumului dintre confesiune și ficțiune. Punctul de întîlnire dintre cele două dimensiuni este eroina, alter-ego al scriitoarei, Marguerite din *La Douleur*: „Thérèse sînt eu. Cea care-l torturează pe turnător sînt eu. La fel și cea care ar vrea să facă dragoste cu milițianul, Ter, eu. V-o predau pe cea care torturează, împreună cu celelalte texte.” (p. 134). *Albert des Capitales* prezintă un interogatoriu pe care Thérèse și grupul ei de Rezistenți îl iau unul „turnător” al nazistilor, iar *Ter le milicien* adaugă un alt portret al canaliei, al ființei aceleia capabile să sacrifice vieți omenesti de dragul unui joc cu arme și mașini adevărate, al bărbatului răsărit ca o buruiană, superb, fericit pînă la inconștientă că trăiește, al individului care, odată rămas în viață, va fi „de partea aceea a societății în care banul este lesne de obținut, unde ideea este scurtă, unde mistica sefului ține loc de ideologie și justifică crima”, (p. 182). Aceste două texte au, în plan moral, funcție compensatorie: canalii este prînsă, iudecată, condamnată. Gestul răzbunării nu merge însă pînă la capăt, căci nu-i vedem murind nici pe Ter, nici pe Albert. În final, Thérèse își lasă liberă prada, rezervîndu-i o altă moarte, simbolică.

Ultimele două texte — *L'Ortie brisée* și *Aurelia Paris* sînt prezentate ca ficțiuni: „Asta am inventat-o. Asta este literatură.” (p. 184) Este momentul în care textul își începe viața lui proprie, „luînd largul literaturii”: „L-am rescris. Acum nu mai știu despre ce este vorba.” (idem). Scriitoarea își privește creația cu ochi noi, încercînd să găsească, la rîndul ei, o posibilă identitate personală: „Uneori, cred că e Ter, milițianul, care a scăpat din Centrul Richelieu și caută să se așeze undeva ca să moară.” (idem). *L'Ortie brisée* este o scurtă narațiune în care, la o margine de oras, se întîlesc trei personaje: străinul muncitorul și copilul. Străinul în costum alb apare aici nu se știe de unde și neștiind nici el unde se află. Muncitorul e în pauza lui de masă; el mîncînd, după un ritual știut, piine cu brînză. Copilul privește fascinat fiecare gest al celor doi. Povestirea este de o simplitate și limpezime clasică. Străinul strîvește în palme o urzică, apoi, uimit, spune că a mai văzut urzici, dar nu știe să le recunoască. După această frază, muncitorul se gîndește la străin ca „la un eveniment de acum trecut, inaccesibil și van.” (p. 195). Copilului îi vine în final ideea că străinul a murit de „o moarte miraculoasă, fără aparente de eveniment, fără forme de moarte.” Desi străinul din *L'Ortie brisée* nu este, în mod explicit, nici Pierre Rabier nici tur-

nătorul din *Albert des Capitales*, se poate lesne presupune că sfîșitului acestuia este posibilul sfîșit al celorlalți doi. *Aurelia Paris*, tot o poveste „inventată”, adaugă dosarulul o altă existență, de data aceasta o victimă indirectă a nazismului, „micuța evreică părăsită”, pentru care autoarea simte „o dragoste nebună.” Izolate într-un turn de ciment negru, o fetiță de șapte ani și doamna care o îngrijește urmăresc de la fereaștră raidurile aviației aliate. Printre multe alte lucruri, fetița știe că va muri impuscată de femeie, în clipa în care poliția germană le va descoperi. Și mai știe un lucru: că pe mama ei o chemase Aurelia Steiner, ca și pe ea. Situația în romanele este marcată și de identificarea totală a naratorului cu personajul: „Mă numesc Aurelia Steiner”. Ultimul cuvînt al cărții, „scriu”, este capătul firului Ariadnei; funcția cathartică a artei învinge din nou.

În ce constă unitatea acestei cărți? În primul rînd în leitmotivul durcerii, care concentrează temele dominante: viața, moartea, războiul, dragostea. Apoi, în înlăturarea unor episoade care, în plan ideatic, sînt fiecare continuarea celui-alt; în reparația aceleiași tip de personaj, delaturul, și execuția lui simbolică. Și nu în ultimul rînd, în interogația reiterată asupra rosturilor și resorturilor scrisului. În prefața jurnalului *La Douleur*, Marguerite Duras se întreabă: „Cum am putut scrie lucrul acesta, pe care nu-l știu încă numi și care mă înspăimîntă cînd îl recitesc, și cum am putut abandona textul acesta atîția ani în casa aceasta de țară, frecvent înundată iarna?” (p. 10)

În *L'Ortie brisée*, impactul istoriei cu literatura este explicit enunțat: „Am avut norocul de-a scrie o literatură pe care am ferit-o, inconștient, de vecinătatea grețoasă a P.C.F., căruia îi aparțineam. Din fericire, textul acesta a rămas nepublicat timp de patruzeci de ani. L-am rescris. Acum nu mai știu despre ce este vorba.” (p. 184).

La Douleur se înscrie, fără îndoială, în seria romanelor de inspirație autobiografică. Dar, dacă în *Barrage contre le Pacifique* și *L'Amant de la Chine du Nord*, romancierul se lasă bîntuit de teme și motive obsedante, în *La Douleur*, faptele sînt relatate cu furie, o dată pentru totdeauna pentru a le sterge din propria memorie și pentru ca nimic să nu se uite.

Daniela Tania Velțan

*) Marguerite Duras — *La Douleur*, P.O.L., Paris, 1989.

JURNAL VIENEZ

Coloanele poezilor

! -am căutat pe domnul doctor Hans Dama în zilele de 21, 22, 23 ianuarie la toate numerele de telefon cu care ne înzestraseră prietenii din țară. Ne răspundeau italieni dornici de afaceri, doamne poloneze cu experiența relațiilor internaționale, studente amatoare de conversații, arabi, senegalezi, gasterbeiteri. Nimeni nu auzise de domnul doctor. În Viena telefoanele merg impecabil, îmi explica Marius-Ovidiu Clețiu. Așa că nu se poate să fie din cauza lor. Nu auziseră de Hans Dama nici domnul și doamna Peyfuss, nici dr. Wolfgang Kraus, nici Milo Dor și nici domnul Liviu Papadima. Nu auziseră nici de doctorul Dama, dar nici de Societatea Internațională Nikolaus Lenau, la care profesorul din Sinnicolau era lider iubit și respectat. **Să plutim într-o iluzie?** De n-ar fi fost pachetele pe care Marius-Ovidiu n-ar fi trebuit să le depună la picioarele celui mai de seamă lenaunolog, as fi zis toate ale lumii sînt sub vîlul Mayei. Deci și domnul doctor.

— Dacă există, unde există, mă întreba, cu spaimile toate în sufletul său pur, fizicianul și filozoful Clețiu.

Zilele treceau, dar dacă e să fim cinstiți cu noi înșine, erau foarte departe de a fi zile nefericite. Ne întîlneam în celebrele cafenele, beam cafele vieneze și consumam Mozartkugeln, Schubertkugeln și delicioasa echte Wasser. Demonstrațiile prostituatelor încetaseră, liderii politici își continuau campania electorală, cei un milion de vienezii bolnavi de gripă se însănătoșeau vîzînd cu ochii. Într-o dimineață în tramvaiul 41, tramvai care mă ducea la Universitate, aud: *Schwarzspanierstrasse*. Strada spaniolului negru. Era strada pe care era Institutul de romanistică, Institut la

care lucra domnul Doctor! Era, era. Nimic nu se risipea în iluzie: existam și noi dar și domnul Dama. Dar la nouă dimineața cînd eu am urcat la etajul al patrulea al Institutului acolo nu se afla decît o bătrînă peruana, așa cum ni se arătau peruanele în filmele cu aborigeni peruani. Profesorii veneau după ora zece. Care profesori? Profesorii cei mari.

Am venit la ora zece și am așteptat. Eram pe teritoriu latin iar aici așteptarea e lege. Veneau, veneau profesori, studenți, suporteri, dar nimeni nu auzise de domnul doctor. Ei dădeau examene, ei erau din Chile („Allende?” „No, no Allende, Pinochet. Wir haben Allende geliebt, Allende war ein grosser Mensch, Pinochet pfui, pfui, pfui Pinochet!”), din Peru („Llosa?” „Ma che cazzo des Teufels!”) vorbind dintr-o dată patru-cinci limbi europene. Huoo, Allende, Huooo, Pinochet, huooo, Llosa! Dama? Qui es?

Pe urmă am primit un telefon de la domnul Clețiu prin care eram anunțat că mine la orele șase o studentă va da examen cu dl. Hans Dama. Dînsul are întîlnire cu studenta mine la orele șase. Dacă vreau să vin, să vin.

Iată, domnul Dama exista. Nu l-am întîlnit pe prietenul Marius-Ovidiu la momentul oportun, ci o zi mai tîrziu, cînd mai multe se adunaseră iar domnul Dama se pregătea de plecare în Israel. Avea numărul de telefon al domnului Dama, adevăratul număr! Celălalt era de la vechea locuință a profesorului, acum mutat mai spre centru. Sunăm și, în fine, la telefon ne răspunde o doamnă care e informată: domnul Dama va ajunge acasă peste două ore. Sîntem în Karlsplatz, rămîn singuri fiindcă domnul Clețiu are mine examen. Pe stîlpul din fața cabinei telefonice au fost lipite sute de bucățele de hîrtie pe care sînt dactilografiate poezii. Citesc din ce în ce mai uimit de iubirea pentru poezie a vienezilor. E un stîlp special, destinat de municipalitate

poeziei? Lingă mine un domn elegant notează, copiază. Copiez și eu: „Nimeni nu ne iubeste / Nimeni nu ne iubeste // Criminalilor”. Domnul de lingă mine care copiază se numește Karl-Rudolf Gutschke (îmi dă cartea de vizită, e doctor). Lucrează la un volum despre poezia nouă. L-a cunoscut pe Ernst Jandl care încheie o epocă a poeziei, dar adevărata epocă a poeziei o încep băieții cu afixele. Ei sînt urmăriți de municipalitate care le distruge opera, mine aceste poezii n-or să mai fie! Alaltăieri pe Kärtnerstrasse exista un stîlp plin de capodopere, azi, nimic! Îi spun că sînt din România și mă roagă să-i spun cum e la noi cu poezia de pe stîlpi. La noi, îi spun, pe stîlpi nu se scriu decît texte politice. E uimit, mă roagă să i le copiez. Dar la dumnea-voastră... municipalitatea? La noi rămîn așa, ani întregi, îi spun.

☆

Telefenez din nou, domnul profesor doctor Dama însuși răspunde! L-am prins exact în ultimul moment! Poimîine pleacă, dar mine ne-am putea întîlni. La nouă la Universitate.

Așa că la nouă fără un sfert contemplu busturile profesorilor care au adus faima neasemuitului Institut. Doamne, cîți sînt! Multi. Foarte multi, și mărturisesc că n-am auzit de ei. Lumea didactică a Vienei se închide în sine, ca o monedă. E Lumea care a fost.

Pe calea care urecă din lumea care a fost către lumea de mine, apare dl. doctor. E elegant, e vioi, e roșu în obraji. Un simbol al prosperității, un adevărat simbol. Se bucură că ne vedem (ne cunoscuserăm la Timișoara) și mă invită să luăm o gustare. În brase-

Cornel Ungureanu

Stupiditate și putere

R. Longanesi spunea: un stupid este un stupid. Nu. Un neghiob este un neghiob, doi neghiobi sunt doi neghiobi, zece mii de neghiobi reprezintă o forță istorică.

I. Crezi că neghiob și stupid sunt același lucru?

R. Neghiob presupune o totalitate; este stupiditatea de 24 de carate. Stupidul este de 18.

I. În eseu său despre stupiditate, cuprins în *Allegro ma non troppo*, Carlo Cipolla se ocupă printre alte lucruri de relația dintre stupiditate și putere.

R. E limpede! Puterea se sprijină mult pe stupiditate. Cînd nu este administrată chiar de stupizi. Stupizi pentru că duc lipsă de capacitatea de a simplifica problemele și ca atare de a le înfrunta într-o formă adecvată. Pentru că stupidul este un tip complicat, este chiar mai complicat decît cel inteligent. Într-un moment determinat, Flaubert găsește un exemplu de stupiditate în boneta lui Charles Bovary. O descrie pe o jumătate de pagină și apoi spune: semăna cu fața unui imbecil. Stupiditatea este complicată.

I. Însă consideri că acest avans al stupidității este o caracteristică a epocii noastre sau întotdeauna a fost așa? Îmi este greu să-l văd pe Julius Cesar, de exemplu, în postura de exploator și în dizgrație.

R. Trebuie să recunoaștem că în sinea lor nici Cesar și nici Napoleon nu erau stupizi. Îndrăznesc chiar să afirm: nici măcar Mussolini nu era un stupid. Se prea poate că nici Hitler nu era, cu toate că era posedat de necuratul. Hitler părea într-adevăr o creație a necuratului, la fel ca și Stalin, pe de altă parte. O dată cu ei răul a atins o ma-

ximă personalizare și obiectivitate. Ca și cum ar fi existat o lume a răului și o lume a binelui. Trebuie ținut însă seama de contribuția sentimentului de vinovăție care intervine la crearea tiranului. În tiran se adună întreaga stupiditate a partizanilor lui.

I. Vrei să spui că o dobîndește?

R. Da, o dobîndește. Mussolini nu era un stupid, însă stupiditatea națională s-a acumulat în el într-un moment determinant.

I. L-a corupt.

R. Courier povestește o anecdotă cu privire la participarea lui Napoleon la campania din Italia, pe cînd era general. Francezii se aflau într-o casă: Napoleon la etajul superior și ofițerii la parter. Într-o zi Napoleon îi întilnește pe ofițeri luînd masa și mîncînd anghinare. „Vai, anghinare“, exclamă Napoleon. „și în ce fel o mîncăți?“. „O mîncăm cu untdelemn...“, răspund ofițerii. „Și eu o mîncîc doar cu sare“, spune Napoleon. Și atunci unul dintre ofițeri exclamă: „Domnule general sunteți extraordinar!“.

În felul acesta se nasc tiranii.

I. Linguşirea este caracteristica stupidului.

R. Îți poți închipui oare că Napoleon a fost extraordinar doar pentru că mîncă anghinare cu sare?

I. Vorbim de tiranie și de stupiditatea linguşitorilor. Să luăm în considerare, drept exemplu, cazul lui Cicero, acest avocat și senator democrat, aspirant la noblețe. Pe vremea aceea imperiul roman nu mai putea fi guvernat cu sistemul republican, însă el nu se resemna la o schimbare, dorea să apere instituțiile, Senatul...

R. Avea o idee concretă și o apăra. Cine știe! Poate că-și dăduse seama că totul era zadarnic, însă în istorie există momente în care în ciuda faptului că ne dăm seama că totul ne este împotriva, totuși se continuă să se afirme principiul, în care credem. Incuriv fascismul într-un moment oarecare a fost luat drept un fenomen ireversibil prin care realitatea italiană se punea în mareș, progresa și inclusiv se îmbunătățea. Și, totuși, cei care aveau principiul le respingeau, cu riscul de a fi învinși pentru totdeauna.

La Washington

O primă ambasadă a artei românești contemporane

Un eveniment în agora artelor americane — așa ar putea fi caracterizată inițiativa mentorului „Alex Gallery“ — ei din Washington de a oferi generosul său spațiu de expunere unei tinere artiste din România. Un gest reparator care pentru Capitala americană ar fi putut să pară insolit și derizoriu, dacă nu chiar puțin exotic. Un artist contemporan de la gurile Dunării nu mai călcase pragul galeriilor Washingtoniene de foarte mulți ani, acest segment al spiritualității românești fiind cvasi-necunoscut în metropola americană.

Expoziția a grupat mai multe creații ale Doinei Cerisier, pe care artista le-a exersat anul trecut și în țară, la galeria „Simeza“, unde aprecierile au fost unanime atât din partea criticilor cît și a amatorilor de artă. La „Alex Gallery“, începînd cu mijlocul lunii iunie, selecția a propus o suită de lucrări omogenă stilistic și reprezentativă pentru stadul actual al artei ambientale din România. Compozițiile artistei se constituie într-o distincție și originalitate moale, de a converti în obiect a unei stîrne de spirit caracteristice spațiului cultural și mitologic din zona Carpatilor. În creația Doinei Cerisier sînt reunite inspirat cîteva tendințe fundamentale ale artei românești dintotdeauna — *reflexivitatea lirică, inventivitatea în planul formelor și armonia culorilor*. În cazul particular al expoziției, deși tonurile dominante sînt cele gri-va, rafinat conjugate în tre-ab și negru, sonoritatea cromatică nu lipsește. Aparent

abstracte, compozițiile Doinei Cerisier se bizuie pe o serie de repere formale obiective, fizic palpabile, care rezumă universul la două dimensiuni esențiale — *visul și zborul*. Ambele sînt tratate ca niște proiectii interioare ale ființei umane, ale unicității superior constituite a acestei realități sensibile. În planul limbajului plastic, această lume lăuntrică este tradusă în forme de o mare densitate expresivă, ce merge pînă la modelarea *fragilității*. Ceea ce rezultă este imaginea unei lumi magmatice, din ale cărei convulsii permanente și incandescente se plămădește chipul unui Prometeu-Poet. Adică, a *Onului făurindu-se la infinit pe sine!*

Acesta a fost mesajul tinerei artiste române în saloanele uneia dintre cele mai importante galerii de artă din Capitala Statelor Unite. Și el a fost perceput la adevărata sa dimensiune valorică, expoziția bucurîndu-se de o audiență puțin obișnuită și receptivă, publicului, criticii și întreaga mass-media din Washington împărășind opinia că prestația artistică a Doinei Cerisier este o probă convinsă și matură exprimată a unei civilizații, ce are o doborâtă forță a emișiei sale creative. Din promovarea artei românești pe nișa americană de valori „Alex Gallery“ și-a propus un amplu și ambițios program de perspectivă, al cărui început s-a împlinit mai mult decît promițător în zilele acestei veri fierbinți cu expoziția despre care am vorbit.

Corneliu Antim

CONCURSUL DE LITERATURĂ „MOȘTENIREA VĂCĂREȘTIILOR“ ediția a XXIV-a, Tirgoviște, septembrie 1992

Organizat pe trei secțiuni: poezie, proză, eseu („Școala prozatorilor tirgovișteni“), concursul se adresează tinerilor iubitori de literatură care nu au volume publicate. Lucrările, care nu vor depăși 7-10 pagini dactilografiate, vor fi expediate — în condițiile de concurs cunoscute — pînă la

data de 5 septembrie a.c., data poștei, pe adresa: Inspectoratul pentru Cultură Dimbovița, Boulevardul Independenței nr. 1, cod 0200, Tirgoviște. Relații suplimentare la telefon: 926/12 617 — Inspectoratul pentru Cultură Dimbovița.

A apărut almanahul AMOR ȘI UMOR

— antologie de texte satirice din literatura română și universală —

moda, altfel

KAUPIAINEN

Sătul „kaupainen“ aparține artei ceramicii și a fost generat de unul dintre cei mai mari ceramiciști contemporani, finlandezul Birger Kaipiainen. În Finlanda, artiștii care creează diferite obiecte decorative, indiferent de natura sau utilitatea lor (sau de inutilitatea lor) expun la fel de des, la fel de serios, la fel de elegant ca pictorii din întreaga lume. Reputația lor depășește adesea granițele țării, ca în cazul lui Tapio Wirkkala și Timo Sarpaneva, considerați în

ultimii douăzeci de ani printre cei mai buni creatori de forme noi în lumea obiectelor. Birger Kaipiainen este însă un caz diferit, el ignoră ceea ce se numește „estetică industrială“, el nu fascionează decît obiecte unice, motiv care nu l-a împiedicat (sau l-a ajutat) să obțină în 1960, la Trienala din Milano, marele premiu, în cea mai mare confruntare a artelor decorative contemporane. Ani de zile a căutat să găsească o nouă expresie artei ceramice (asa cum a făcut-o la noi Constantin Bulat). Fabrica Arabia i-a pus la dispoziție unul dintre cele douăsprezece ateliere pe care le împărțea artiștilor, lăsîndu-i să se bucure de o libertate deplină în alegerea materialelor sau a metodelor de lucru. Timp de treizeci de ani, Kaipiainen și-a trăit viața în atelierul său, oferit de această minunată, generoasă fabrică Arabia. A realizat tablouri pe ceramică, personajele modelate cu fantezie — femeii acoperite de bijuterii și mărgele. În această perioadă el a pictat decorurile și costumele baletului „Frumoasa din pădurea adormită“ ce era pus în scenă cu mare fast și a construit, ca un vrăjitor cu o baghetă fermecată, o lume de vis și de poezie, în care ființele și florile se nasc din luminozitatea culorilor orientale. În 1958, el modelează prima sa pasăre, cea care l-a făcut celebru, „păsărea kaupainen“;

RIB INTERNATIONAL S.R.L.

bd. Maghera 1-3, et. 5 BUCUREȘTI, Tel: 151.930, Telex: 10.557, Fax: 120.968

VĂ OFERĂ EN-GROS URMĂTOARELE PRODUSE DIN IMPORT:

DIN REPUBLICA FEDERATIVĂ CEILĂ ȘI SLOVACĂ, ÎN EXCLUSIVITATE PENTRU ROMÂNIA:

- GAMĂ COMPLETĂ DE OBIECTE DIN STICLĂ, TERACOTĂ, BOMBAJ, CERNĂȘI, CERNĂȘI, CERNĂȘI
- GAMĂ COMPLETĂ DE ARTICOLE DE MENAJ DIN STICLĂ TERMOREZISTENTĂ
- GAMĂ COMPLETĂ DE ARTICOLE DIN PORTELAN

GAMĂ COMPLETĂ DE PRODUSE DIN MATERIAL PLASTIC, (DEFE DE MASĂ, PUNGI SACI ETC.)

- MERCERIE
- PAPERĂRIE
- RECHIZIIE ȘCOLARE ETC.

PREȚURI AVANTAJOASE
LIVRARE RAPIDĂ

dintr-o simplă machetă a leșii o bijuterie enormă de mărgele de ceramică, un mozaic savant dar plin de pîteresc, o pasăre al cărei trup urias e acoperit de medalii și cruci militare, ordine străvechi sau moderne cu semnificații de grade, panglici de ceramică ce susțin recompense pentru vitejie; pieptul bombat, gîtul gros și lung, picioarele malte dar firave, ciocul lung și privirea de mărgeară au ceva din ridicolul unui mareșal infatuat. Imaginația sa se umple de pasări uriașe, de vase cu flori-uriae, de platouri gigante ornate cu frunze și flori în relief și se revărsă spectaculos în „opere“ de ceramică. „Îmi plac obiectele mari!“ declară el, deși în apartamentul din Helsinki, în afară de patul monumental, el a strîns o impresionantă cantitate de obiecte — miniaturi, descoperite prin anticariatele orașului, fără ca el să manifeste nostalgia trecutului dar dovîndînd clar atracția către munca meticuloasă, atenția deosebită pentru finisarea minuțioasă, „Marele pat“ de proveniență poloneză, sculptat în lemn masiv și aurit, cu verdeli de un albastru marin întunecat dă o notă romantică spațiului de mare sobrietate. În apartament el păstrează macheta primei sale pasări, „pasărea kaupainen“, un studiu de ani de zile în papier mâché, pictată cu medalii, pasmanterii și trofee, cu un humor mai a-

proprietă de cel al lui Paul Klee decît de cel numit pop-art. Lîngă un scaun alb, francezesc, tapisat cu velour de gene, o altă machetă, un tablou în care pe un roșu intens răsăd florile organizate aproape baroc. O icoană pe lemn, probabil slavă, uzește peretii albaștri în unul dintre colțuri.

Prin Kaipiainen ceramica ornamentală și-a găsit o formulă nouă de existență și strălucire. Una dintre ultimele lui creații — „Lebăda albă“ se compune dintr-un mozaic de medalii, de zaruri și mărgele din porțelan alb și gri-argintiu. Un platur și împodobit cu flori de zinnias (plantă originară din Mexic, cultivată pentru florile sale ornamentale, căpătîndu-si numele de la botanistul german Zinn), un vas e încărcat cu garoafe de India, gigante, realizate ca un colaj de ceramică emailată. Uneori apar bucăți de sticlă sau de oglindă, expresii ale influenței pe care arta naivă și rafinamentul oriental au avut-o asupra artistului.

Corina Cristea

STUPIDITATE ȘI PUTERE

Leonardo Sciascia, un an înainte de moartea sa, presimțind că i se apropie sfârșitul, a purtat o serie de convorbiri, în casa sa din Palermo, cu prietenul său Domenico Porzio, gazetar, scriitor și critic de artă, și care colaborase timp îndelungat cu Editura Mondadori. Convorbirile au continuat chiar cînd Sciascia se afla de ră in dializă. La dispariția scriitorului, Porzio convenise cu Mondadori publicarea unor fragmente din textele acestor conversații, însă, nu după mult timp, moare pe neașteptate și prietenul lui Sciascia, astfel că acel material a rămas neatins, pînă ce Michele, fiul lui Domenico Porzio și al Mariei, vădit prieten al lui Sciascia, au hotărît scoaterea lui la lumină, cel puțin în parte.

În timpul acelor convorbiri născute un ziarist spaniol aflîndu se de față l-a întrebat pe Sciascia ce nădărnici are asupra faptului că Spania se pregătește să sărbătorească ce cincizeci de ani de la descoperirea Americii. În clima aceea, Maria soția lui, servea la masă un delicioasă sos de tomate și Sciascia comentă cu humor: „Ca sicilian nu sunt obiectiv în această problemă deoarece nu-mi pot închipui ce ar fi fost cînoi azi fără această pălăgică roșie”. (Se știe că roșiile, ca și cartofii și norumbul, au fost aduse din Lumea Nouă de către conchistadori. N. t.)

Suplimentul literar al ziarului „El País” anticipează câteva pagini din cele convorbiri dintre Leonardo Sciascia și Domenico Porzio.

O convorbire cu

LEONARDO SCIASCIA

Întrebare. Ieri, cu totul întimplător, ai spus că sunt trei scriitori care nu lăsat o urmă decisivă în secolul nostru: Pirandello, Kafka și Borges. Gîndindu-mă la aceasta, mi-am dat seama că te-ai referit la un italian, la un hispano-american și la unul de limbă germană. Ai exclus literatura engleză și franceză, pe care o apreciezi atât de mult, pentru a nu mai vorbi de cea rusă. Nu te-ai gîndit la Valéry, de exemplu?

Răspuns. Al patrulea ar fi Proust. Valéry nu, pentru că el are o înclinație abstractă, în afara realității. Însă cînd se întrebuintează adjective care derivă de la numele lui Proust se supraînțelege inclusiv un mod de a scrie mai mult decît de un mod de a exista.

I. Sau poate că prin „proustian” se subînțelege aproape un viciu literar. Și englezii? Eliot?

R. Nu, în secolul nostru existența noastră se învîrte, în jurul a trei adjective: pirandellian, kaffkian și borgegian. Ele determină o situație, o situație existențială.

I. Și pe Borges cum l-ai descoperit? Prin intermediul Spaniei?

R. Nu-mi amintesc exact. Poate prin Caillois Borges a avut odată această ieșire ingenioasă: „Eu nu exist, am fost inventat de Casares”.

I. Consider opera ta ca un tot organic, în care uneori te-ai exprimat în cheie de eseu, alteori în cheie narativă. Așa cum prea bine știi, asta are o oarecare legătură cu Borges. Și pentru a face literatură etică, politică în sensul cel mai larg al termenului, ai întrebuintat o structură narativă de tip policier, instrumentul cel mai modern și actual după părerea ta.

R. Și mai ales cel mai onest.

I. E limpede, genul polițienesc îți im-

pune o structură, un început și un sfîrșit la care intenționezi să ajungi, așa cum spune Borges. Recunoști ca atare, că ești dator față de el, te gîndesti că el a fost cel care te-a făcut să ajungi la aceste concluzii?

R. Nu, gîndesc că stimulul acestui amestec, al acestei încrucișări de genuri, mi-a venit de la Malraux cînd vorbea despre Sanctuarul lui Faulkner, și spunea că tragedia greacă a impregnat romanul polițist.

I. Să revenim la triada pe care ai menționat-o, Pirandello, Kafka și Borges: fiecare dintre ei a lăsat o producție care este mai degrabă fructul gîndirii decît al unei investigații de stil. Sau pentru a exprima în altă formă, sunt mai degrabă filosofi decît scriitori: sau și mai bine, mai întîi sunt filosofi și apoi gîndesc în transcrierea ei de pagină.

R. În ei primează viziunea lor asupra vieții.

I. Fără îndoială, pentru toți trei, o viziune sceptică și negativă. De ce nici unul dintre ei nu este un scriitor al speranței? O filosofie nu trebuie să aibă și un conținut pozitiv?

R. Speranța ei rezidă în faptul de a scrie. Pentru că nu există pas mișcare care să fie definitiv atunci cînd se scrie. Scrierea este totdeauna un act al speranței.

I. Un act de speranță pentru cel care scrie, însă pentru cel care citește?

R. În fond totdeauna există speranță. Inclusiv la Pirandello?

R. Da, inclusiv la Pirandello.

I. Și care este cheia speranței la Pirandello, humorul?

R. Da, găsirea reversului lucrurilor. Inclusiv Kafka se considera un scriitor umoristic.

I. Este adevărat, îmi amintesc că în scrisori și în jurnale recunoaște acest lucru, și Max Brod spune că atunci cînd Kafka citea prietenilor *Metamorfoza*, el însuși rîdea și provoca risul celorlalți cu această situație zbuciumată, dramatică, tragică.

R. A descoperi aspectele comice ale vieții și a rîde de ele nu înseamnă pesimism.

I. În fond singurul lucru comun pe care îl au cei trei scriitori pe care i-am menționat este în mod hotărît humorul. Tu uzezi în mod amplu de comic și de humor în opera ta?

R. De fapt utilizez mai mult ironia decît humorul.

I. După părerea ta există o diferență între cele două lucruri? Pirandello a dedicat un eseu foarte important conținutului humorului.

R. Gîndesc că definiția la care ajunge este valabilă atît pentru a defini humorul cît și pentru a-l găsi la cei trei scriitori despre care vorbim: humorul este sentimentul contrariului. Acesta este ceea ce spune Pirandello. Orice lucru poate fi întors pe dos. Orice are și contrariul său: de aici sensul humorului. Heine îl exprimă într-o formă mai brutală: umorul constă în a-ți arăta fața plîngînd și apoi a-ți arăta fundul.

I. Și ce diferență stabilește între humor și comicitate?

R. Humorul este un sentiment, comicitatea este o situație diferită în care cel care o practică experimentează o senzație de superioritate față de cei care sunt personajele, obiectele comicității. În prezentarea comicității există totdeauna o manifestare de superioritate. Pentru mine definiția comicității pe care o dă Hobbes este perfectă: neașteptata recunoaștere a superiorității noastre asupra celorlalți. Dacă cineva alunecă ne provoacă risul pentru că ne considerăm superiori: suntem stabili și nu alunecăm. În timp ce humorul este, hotărît, a avea prezent contrariul. Adică, dacă eu prin această persoană care alunecă, experimentez sentimentul că și eu mă aflu pe punctul de a aluneca, atunci ne întîlnim în regatul umorului și nu în cel al comicității.

I. În ce privește ironia, aceasta a fost deja prezentă în literatura care precede clasicismul în Franța?

R. Sigur că da. Molière este un monument de ironie.

I. Însă el nu este comicitatea cea mai totală?

R. Da, însă, situațiile comice sunt observate mereu cu o distanțare ironică. La el frontiera între momentul comic și raționalismul ironic este imperceptibilă.

I. Se pot scrie lucruri mari inclusiv fără humor? La ruși, din contră, nu lipsește humorul. La Gogol există suficient.

R. Și la Dostoievski.

I. La Tolstoi mai puțin.

R. E adevărat, la Tolstoi nu există.

I. Cioran, alt autor care pe tine te interesează mult, mi se pare că nu recurge niciodată la humor.

R. La Cioran argumentul este Cioran. Reușește să genereze inclusiv o oarecare doză de humor la cititor pentru că pesimismul său este atît de total încît

consecința extremă ar trebui să fie de a nu scrie. Și totuși scrie. Pentru care motiv termină prin a trăi ceea ce scrie cu un pic de humor.

I. Dacă există un semn de recunoaștere a insului stupid, este, fără îndoială, incapacitatea lui de a vedea partea humoristică a unei situații. După părerea ta, stupidul se poate vindeca de stupiditate?

R. Longanesi ura stupiditatea. Înaintea lui cred că omul care a urît mai mult stupiditatea a fost Flaubert.

I. În adevăr, ultima sa carte, *Bouvard și Pecuchet*, este un poem asupra stupidității.

În românește de
Ezra Alhasid

(Continuare în pag. a 15-a)